

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VII. évfolyam 2. szám, 2012. február

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Bodor Evelin Anna kerámiája (gyertyatartó)

Tartalom:

- 3. o.: Halhatnék bár Haitin is... ; (Ketykó István verse)**
4. o.: dobogó léptek; (Pongrácz Ágnes verse)
6.-21. o.: Virágzó, hanyatló és pusztuló települések a Börzsöny-vidéken II.; (dr Koczó József helytörténeti írása)
22. o.: Utolsó levél Jánoshoz; (Szűk Balázs verse)
24.-39. o.: Helytörténeti Emlékház Érsekvadkerten; (Csáky Károly képes helytörténeti írása)
40.-41. o.: Erdőben köd, fejemben árnyék; (Forgács Miklós verse és börzsönyi fotója)
42.-46. o.: Egy tiszta lelkű ember 8.: Haragszom rád és egyebek; (Petrozsényi Nagy Pál regénye folytatásokban)
48.-50. o.: Nyestek; (Ács Sándor írása)
52. o.: Halhatatlanság; (Csáky Károly verse)
54.-56. o.: Ferencjóska; (Kovács T. István írása)
58.-65. o.: Végzetes élet: Két Krúdy rétsági története; (Végh József képes helytörténeti írás)
66. o.: Pontok között; (Székács László verse)
68.-69. o.: A koszorú; (Kő-Szabó Imre írása)
70.-71. o.: Tanszünet; (Szávai Attila írása)
72.-73. o.: Filléres Flórák; (B. Tóth Klára írása)
74.-75. o.: Lelkemnek Kedves Jó Palócok, Tót Atyafiaim! ;(Százdi Sztakó Zsolt írása)
76.-88. o.: A pillanat...; (Hörömpő Gergely írása)
90. o.: Trapéz idő; (Elbert Anita verse)
92.-94. o.: Különleges olvasmányaim: Cementporos történelem; (Kovács T. István írása)
96.-99. o.: Rémálom; (Borsi István írása)
100.-104. o.: A putnoki „halottlátó” asszony; (Pribojszky Mátyás írása)
106.-108. o.: A börtön; (Szajbely Zsolt írása)
110. o.: És mégis...; (Végh Tamás verse)
112.-115. o.: Bemutatjuk: Bodor Evelin Anna fazekas és Népi Játsszóház Vezető;
116.-120. o.: Programajánló;
112.-123. o.: Pályázat;
124. o.: Athénés hírek;
126.-127. o.: A gondolattul...; Beiratott...; (Karaffa Gyula meséi)
129. o.: Impresszum;

E havi számunkat a Dejtáron élő és alkotó Bodor Evelin Anna kerámiáinak képeivel díszítettük. Köszönet a képek közlési jogáért! A szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Halhatnék bár Haitin is...

Fiamnak

*Tudom: halhatnék bár Haitin is,
vagy a Bahamákon,
nem hinnéd halálom!*

*Egy bozótkezés, csönd, fájdalom -
majd egy motorcsónak - - -*

*Kit fatöknék hinnél,
az én vagyok ...*

*Tudom: halhatnék bár Haitin is,
vagy a Bahamákon -
netán Almádiban, egy szúnyogmarta tóparton,
nem hinnéd halálom!*

Mert keresnél, ha eltünnék hirtelen ...

*Egy bozótkezés, csönd, fájdalom -
majd egy motorcsónak - - -*

*Kit fatöknék hinnél,
az én vagyok ...*

*Nem vagyok a pampák királya - - -
nem lesz csordám, vagyonom ...*

*De tudom: halhatnék bár Haitin is,
vagy a Bahamákon,
nem hinnéd halálom !*

*Egy bozótkezés, csönd, fájdalom -
majd egy motorcsónak - - -*

*Kit fatöknék hinnél,
az én vagyok ...*

Verőce, 1998. február 10.

PONGRÁCZ ÁGNES

dobogó léptek

**zöld fenyőt raktak a lábam elé
illata
mámor
a gyanta él**

**amott apró durranásokkal
tűz
duruzsol**

**emitt kihunyt világ
- el kell mennem!-
már bokáig ér a sár
vítől lucskos a hamu
ha rálépek
magába ránt**

**kerül-
getem
amíg lehet**

**fekete boglya
-lassú halál-
pattan a tűz**

**dobogó léptek
a szívemen**

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

Virágzó, hanyatló és pusztuló települések a Börzsöny-vidéken II.

TELEPÜLÉSI ADATLAPOK (folytatás)

Hont: vár és község az Ipoly völgyében, a Börzsöny hegység északi részén (castrum de Hunt, 1231). Nevét első ispánjáról, a Géza fejedelem idejében Sváborországból beköltözött Hont lovagról kapta, akire István király, mint *dux*-ra, illetve *princeps*-re egy felvidéki országrész kormányzását is bízta. Székhelye az Ipoly menti Hontvár lett. Ispánjait 1156-tól, várjobbágyait és várnépeit 1219-től, hadnagyát 1256-tól, csőszeit 1269 előtt, udvarbíróját 1290 körül említik. 1270 körül még várjobbágyok lakhattak Honton, mert innen foglalták el a szomszédos Csitár földet. 1285-ben – hamis oklevél szerint – Hont falu Drégely tartozékaiként Hont fia Demeternek jutott.

1329-35 körül a honti ispáni méltóságot Drégely várnagya viselte, ami arra utal, hogy Hont vár szerepét Drégely vette át. Ettől számítható Hont falu Drégely tartozékaiként.

A Honti főesperesség első írásos említése 1156-ból maradt fenn. Főesperesét, aki már az esztergomi káptalanban székelt, 1232-től említik. László honti főesperes (1262-74) római levelezésében Szent Eustach főesperesének nevezte magát (1264-65), amiből arra lehet következtetni, hogy a honti egyház patrónusa Szent Eustach (Lesták) volt. 1332-ben plébánosa jövedelmét 3 fertóra becsülik; a honti főesperes 8 L márkát fizet pápai tizedként.

1.) *Hont. Magyar falu Hont Várm. földes Ura az Esztergomi Érsekség, lakosai katolikusok, fekszik Ipoly vize mellett, Drégely Palánknak filiája, nevezetes vala itten hajdan Hont Vára, mellynek tsak omladékjai, és emlékezete van fel; határja jó gabonát termő, homokos földgyének legelője nagy, mind a' két féle fája van, szőlő hegyei termők.* (VÁLYI, II. 189. o.)

2.) *Honth község 800 évek előtt Hont vezérről vette nevét – kinek község helységén Vára és lak helye volt. – Magyar ajkú nép lakta, jelenleg is Magyar ajkuak – népesítetett 700 esztendők előtt: - Honth község közelébe Iságh m: város – Icsmág – Hídvég – Drégely Palank községekkel környezve van – mondatik hogy Török birtokába eset a kérdéses Vár – s akkorba leromboltatott – 60 gazdából álló egyéneket pedig lenyakasztatott – maig azon kő fen áll a mester lak mellett – a melyen le nyakasztatnak.* (PESTY, 1866. 137. o.)

Hont kisközség Hont vármegye ipolysági járásában, 860 magyar lakossal. (1910) Régi vára azon Hunttól vette nevét, ki Géza idejében testvérevel, Pázmánnal Dél-Németországból Magyarországra jött, és az Ipoly táján telepedett le. A honti vár és a honti várispánság magvát képezte. Nyomai ma alig látszanak, de a községet ma is Huntnak ejti a nép. Hontról vette nevét a vármegye. Közelében van az érdekes honti szakadék. (RÉVAI, 10/250. o.)

Külterülete 1900 körül: Kútberek erdészlak.

Ma község 526 lakossal (2010) Nógrád megyében, Ipolyságtól délkeletre. (BAKÁCS, 1971. 46-47. o.; BOROVSKY, 46. o.; GYÖRFFY, 200-203. o.)

Kántorszázd/Kántorfölde: Cantorzaz, 1342 (utolsó említése: 1444 – predium Cantory). Ma pusztá Százd határában. (BAKÁCS, 1971. 131. o.)

Kemence: a király, utóbb az esztergomi egyház és nemesek birtoka. 1156-ban a közepes jövedelmű falu dézsmáját az esztergomi érsek átengedte a káptalannak (Kemence, 1156). 1232-ben II. András a zólyomi várbirtok uradalmához csatolta, de dézsmáját a káptalan szedi. 1291-ben III. András utasította a sági konventet, hogy az esztergomi káptalan Kemence és az érsek Bernece faluja közt fekvő Kemence birtokba iktassa be Miklós fia Ferencet, akitől Hontpázmány nembeli Pásztóhi István fia János elfoglalta. 1293-ban kiderül, hogy a fenti földet még IV. László adta Miklós fia Ferenc részére, aki most 6 márkáért eladta István comes fiának, Jánosnak. Még ebben az évben III. András Pásztóhi István comes fiaitól, Lászlótól, Jánostól és Miklóstól kártételük miatt elkobozta Kemencét, és az esztergomi érseknek adta, és be is iktatta. Erre a Pásztóhiakkal rokon Kázmér fiai az érsek itteni falujából 40 ökröt, 2 tehenet és 1 juhot elhajtottak. Csak Máté idejében előbbieket a falut ismét birtokba vették. 1319-ben történt meg a kiegyezés, amikor az érseknek 50 márká ellenében visszaadták a falut. 1423-ban Garai Miklós nádor előtt az esztergomi érsek panaszt emelt Salgói Miklós ellen, aki perőcsényi, mikolai, orszányi és szakállosi jobbággyokkal Kemencéről és a Kemence–Perőcsény közötti völgyből a termését elvitték, jobbággyait megverték. Az esztergomi káptalan XVI. század elejéről fennmaradt urbáriumuma szerint Kemencén 15 egész telken 52 jobbággy és 10 zsellér élt.

Középkori egyházas hely: Kelemen nevű papját 1298-ban említik. A falu középkori temploma – kökerítése és kapuja ma is látható – az építészeti adatok alapján valószínűleg a XII. században épült. A pápai tizedjegyzékben Györffy szerint nem szerepel. Bakács István szerint a **villa cruciferorum** Kemence egyházát jelöli, és Pál plébános 2 márká jövedelmet élvezett. Az esztergomi szandzsák 1552/53-ban 20 házat vett fel, ugyanakkor az 1570. évi adóösszeírásában *Kamenicsa* néven 5 házzal szereplő hely vélhetően nem a mi Kemencénk. Az 1554-ben létrehozott nógrádi szandzsák ugyancsak említi a falut: az 1570. évi adóösszeírásban 50, az 1579. évben 44 házat említenek.

1752-1806 között Hont vármegye székhelye.

1.) *Kemencze. Kamenicza. Magyar falu Hont Várm. földes Ura az Esztergomi Érsekség, lakosai katolikusok, fekszik egy meredek hegy tövében, Perőtsénhez 1/2, Tesához 1/2, Bernetzéhez pedig 1/4 órányira, nap nyugot, és dél között való részében áll Nemes Hont Vármegye Köz. Gyűlésének háza, 's két négyszegre vagyon építve, tágas, és minden alkalmatosság meg vagyon benne. Határja jó termékenységű, legelője a' hegyek között elegendő, réttye kevés, fája mind a' két féle van, makkja is, szőlő hegye meg lehets borokat terem.* (VÁLYI, II. 334. o.)

2.) *Kemencze község fekszik Nagy-Hont vmegye ipolyi közigazgatási kerületében, Ipolyság megyei székvárostól egy osztrák mértföldnyi távolságra, erdős hegyek északnyugati aljában, átmettszve az ipolysági-szobi posta közlekedési úttal. Határjai északról Visk, – keletről: Bernece és Diós-Jenő; – délről Perőcsény; nyugatról: Tésa és Szette. – Népessége 1060 lélekből áll, kik vallásukra nézve 3 zsidó család (: 18 lélek:) kivételével római katolikusok, nyelvükre magyarok palóczos kifejezéssel; foglalkozásukra nézve földmívelők, ámbár idejöknek nagy részét majdnem kivétel nélkül kivált a pesti vásárokat megelőző 4–5 hét folyama alatt a határban nagy terjedelmű erdőségben kocsirúdak, evezők, czapaly, lapát, villa, teknő v egyéb ilynemű famunkák faragására fordítják, melyekért azután Pesten meglehetősen szoktak pénzeln. – A községnek mostanában csak egyetlen neve él, s*

az Kemencze, hajdanta azonban Kemenczéknek nevezetett. – Keletkezéséről semmi bizonyosat nem tudhatni, de hogy a régiebb községek közé tartozik, onnét is kiviláglik, mert már 1696. évben mint plebániális hely említetik. Honnét lőn népesítve, efelől szinte hallgat a krónika, de ha a lakosok majdnem kizárólagosan tiszta magyar hangzású vezetékneveiből lehet következtetni, úgy állítható, miszerint magyar gyarmatokról népesítetett. – A név eredetéről szóbeli hagyomány útján a következőket tudhatni: valószínűleg a 15. században az erdős-hegyes vidéken néhány nomád család az üldözés előtt menhelyet keresendő, a rengetegbe vonult, hol egy ideig megvonták magukat; később jobban kifelé húzódván az oldalakban kemencze alakú üregeket kezdtek építeni, azokat kővel beboltozták, s mésznek kiégeték; – több levén pedig ilyen kemencze egymástól csekély távolságra építve, a gyarmatosok által elfoglalt terület tőlök s a környékbeliektől Kemenczéknek elnevezetett, mely elnevezéssel éltek mindaddig, valámig meglehetősen elszaporodván felhagytak a mészégetéssel s hozzá láttak a favágás és erdőirtáshoz, mely húzamosbb munkálati idő alatt a mészégető üregek (: kemenczék:) összeomolva elenyésztek. Ezen enyészet magával ragadta a régi elnevezés végső betűjét is és lett „Kemenczék”-ből Kemencze, mi is általánosan minden egyéb elnevezés nélkül használtatik. E község a múlt században Hont megyének nevezetes helyei közé tartozott, mert a megyei gyűlések itt tartattak. A volt vármegyeház, mint maradványaiból következtethetni, egy emeletes léte is nagyszerű és tágas épület volt, mely azonban tűzvész által elpusztult, csak a kőfalak hagyatván meg az utókornak; – újabb időben a primási uradalomnak lőn sajátja s homlokzata fölépítetvén a földszint rész urad. cseléd lakhelyül az emeletben lévő tágas helyiségek magtárul szolgálnak. (PESTY, 1865. 180-181. o.)

Kemencze kisközség Hont vármegye ipolysági járásában, 1492 magyar lakossal. (1910) Postahivatal. (RÉVAI, 11/430. o.)

Külterülete 1900 körül: Aczél-puszta, Királyháza, Okolicsányi-puszta.

Ma község 972 lakossal (2010) Ipolyságtól délnyugatra. (BAKÁCS, 1971. 132-133. o.; BOROVSZKY, 51-52. o.; FEKETE, 1943. 118. o. GYÖRFFY, 205-206. o.; MRT 9. 135. o.; TARI, 80-81. o.)

Kérd: a magyar Kér törzsnevet viselő település Szolgyayvár várbirtoka Keszi és Pásztó között (terra Kerd, 1248; utolsó említése: 1252 – Kerd). (BAKÁCS, 1971. 139-140 o.; GYÖRFFY, 207-208. o.)

Kiskeszi/Ipolykiskeszi (Malé Kosihy): az Ipoly mellett, Esztergomtól északra található falut a magyar Keszi törzs településének tartjuk (terra Kesu, 1248). 1248-ban IV. Béla Kérd és Keszi várföldjét 2 és 1/2 ekeföld terjedelemben szállásföldként, odaadta István királyi ötvösmesternek, s a földet elválasztotta a királyné és a hercegség ottani földjeitől. A mintegy 5 ekényi föld választó határa egy *elhagyott faluhelyen* ment át. 1252-ben a király Keszi és Kérd földeket elcserélte, és királyi vendégeknek adta. 1312-ben Csák Máté híve, Sági-Bede elfoglalta és elpusztította az esztergomi káptalan Keszi és Ság/Tölgyes birtokát, 200 márka kárt okozott.

Szent Péterről nevezett egyháza György nevű papjának jövedelme 1332-ben 1/2 márka, s 3 garas pápai tizedet fizet. Templomát valószínűleg az 1200-as évek elején emelték. Az egyhajós templomok közé tartozik, ami a román építészetben ritka. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Kis Kesző* néven 12

házzal faluként szerepel.

Keszi. Kis Keszi. Magyar falu Hont Várm. földes Ura az Esztergomi Káptalan, lakosai katolikusok, fekszik Szalkán felül "órányira Tölgyesnek szomszédságában, határja közép termékenységű, réttyeik Ipoly vize mellett jók, szőlő hegye bőven termő, fája nints, tormája különösen jó ízű, és igen bőven terem, 's meszsze földre el hordatik, piatkozása Esztergomban. (VÁLYI, II. 354. o.)

Ipolykiskeszi kisközség Hont vármegye vámosmikolai járásában, 548 magyar lakossal. (1910) (RÉVAI, 10/625. o.)

Külterülete 1900 körül: Káptalan pusztja. (BAKÁCS, 1971. 139-140. o.; BOROVSZKY, 53. o.; FEKETE, 1943. 55-56. o.; GYÖRFFY, 207-208. o.)

Kóspallag: vidékünk legfiatalabb települése. Borovszky szerint 1750-ben, Fényes Elek szerint 1756-ban, telepítették a vegyes lakosságú tót (szlovák) és magyar anyanyelvű, a visegrádi koronauradalomhoz tartozó községet. Ugyanakkor a budai szandzsák 1546–1590. évi összeírásaiban a visegrádi náhijéhez tartozó *Kósparlak* pusztaként már szerepel.

1.) *Pallag. Kos Pallag. Elegyes magyar, német, és tót falu Hont Vármegyében, földes Ura a' Királyi Kamara, lakosai katolikusok, fekszik a' Bأتي járásban, egy völgyben, hegyek és erdők között Nagy Maroshoz 's Börzsönyhöz egy órányira. Határja hegyes, 's leginkább rozstot termő, vagyonyyai jelesek, dohányja az egész Országban híres, szőlő hegyei jól termők, első osztálybéli.* (VÁLYI, III. 10. o.)

2.) *A fentebb említett Község – Hont Megye – Ipolyi járás – Visegrád magyar kir: Koronai Uradalomhoz tartozik.*

A község csupan egy Kospallag névvel bir – anyanyelv tót – azomban a lakosság leginkább a fiatalság magyar nyelvben jártas.

A községnek más elnevezése nem vólt.

A község mindegy 120 éve csak létezik.

A községnek népesítéséről mit sem lehet bizonyosat állítani – annyi bizonyos hogy a Község mindegy 70 évek előtt nem több mint 15 – 20 házból állott, holott most 67 házzal bir.

Kóztudomásból, hagyományból, irott v nyomtatott emlékekből a helynévre nézve mit sem lehet valamit tudni, mind a mellett a falú vénei községnek elnevezését származtatják onnan, hogy a község keletkezte előtt a hely juh vagyis kosakolnak használtatott – 's így innen vette volna Kospallag elnevezését. (PESTY, 1866. 197. o.)

Kóspallag kisközség Hont vármegye szobi járásában, 643 magyar és tót lakossal. (1910) Azelőtt jó illatú és kedvelt dohányt termeltek itt. Lakosait csak 1756-ban telepítették oda, s azóta nagyjából megmagyarosodtak. (RÉVAI, 12/69. o.)

A falu 792 lakossal (2010) a Déli-Börzsönyben, a Kóspallagi-medencében fekszik. (BOROVSZKY, 54. o.; KÁLDY-NAGY, 1985. 380. o.)

Kovácsi: a mai Zebegény és Szob határában álló falu egykor Nógrád vármegyéhez tartozott (Koachy, 1295 – egyetlen írásos említés), ahol feltehetően királyi szolgálonépek éltek. Valószínűleg a XI. században épült templomát és a körülötte lévő, XI-XII. században használt temetőjének részletét Horváth Adolf János tárta fel 1927-33 között a beszobi határrészen. A temető legkorábbi pénzleletei /Orseolo/ Péter uralkodásának korából (XI. század 4.-5. évtizede) származnak. A falu vélhetően a XIII. század folyamán pusztult el. (GYÖRFFY, 211. o.; MRT 9. 338-343. o.)

Kürt: a magyar Kürt törzsbeliek egykori települése, udvari és nemesi birtok Börzsöny, Pásztó és Mikola között (villa Kurtu, 1138; utolsó említése: 1394 – predium Puzthakurth). Álmos herceg 1108 körül 2 kürti szakácsot adott a dömösi prépostságnak. 1300 után testvérgyilkos birtokosától Károly király kürti földjeit elkoboztatta, és Szécsényi Tamás erdélyi vajdának adta. Tamás vajda és fia, Konya 1346-ban az esztergomi érsekségnek adományozta. Az 1394. évi határjáráskor egy részét már pusztaként említik. Emlékét ma Vámosmikola határában helynév őrzi: *Kürti/Kürttyi-tól*. (BAKÁCS, 1971. 147. o.; GYÖRFFY, 214. o.)

Leléd (Le'pa): az esztergomi érsekség birtoka (Leled, 1262). 1312 előtt Csák Máté egyik híve, Deméndi Ibur fia István elfoglalta, és úgy elpusztította, hogy nem maradt lakója. A XVI. század elején urbárium szerint 24 egésztelkes jobbágy él a faluban. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Lelet* néven 12 házzal faluként szerepel.

1.) *Leléd, vagy Leleld. Magyar, és tót falu Hont Várm. földes Ura az Esztergomi Érsekség, lakosai katolikusok, fekszik Bajtának szomszédságában, mellynek filiája; földgye három vetőre van osztva 's középszerű, hegyes, réttye kevés, szőleje tűrhető van.* (VÁLYI, II. 504. o.)

2.) *Leléd magyar község Dunáninenni kerület, Hont megye Báthi alsó járásban fekszik, a megye székhelye Ipoly Ságh iratik Leléd Helység*

A község legkorábban 1365^{ik} évben említetik már akkor is Esztergomi Érsekség birtoka volt, ezen községbéli lakosság mind katolikus vallásuak 450. Lélekből áll, a községnek és nevének eredetéről és lakosainak népesítéséről emlékhagyományból nincs tudomás.

A község hegy alatt fekszik, fölötte nagy hegy van, a házak két sorjában rendessen építve, az útzán végig déli hegy oldalból fakat forrás víz folyik, a község fölött ugyan délnek szép ki terjedésű gyümölcsös kertek...

...egy kis dombos helyen, az öreg malomnál lévő düllő, ahol hajdan a község malma volt az Ipoly vizin...ezen föllül az Urasági béresek Háza, az Ipoly vizin volt egy híd, melly már 15 évek előtt elrontatott... (PESTY, 1865. 208. o.)

Leléd kisközség Hont vármegye szobi járásában, 533 magyar lakossal. (1910) (RÉVAI, 12/616. o.)

Külterülete 1900 körül: Lelédhidi major.

Ma község 390 lakossal (2007) a Helembai-hegység északkeleti peremén Szlovákiában. BAKÁCS, 1971. 149. o.; BOROVSZKY, 55. o.; FEKETE, 1943. 129. o.; GYÖRFFY, 215. o.

Letkés: a király alá tartozó csolnakosok lakták, akik Hort falu (Esztergom vm.) határai miatt az esztergomi érsekséggel pereskedtek (Lethkes, 1261). 1261-ben a vitatott határ kérdésében megegyeztek. Hort falu

felső része a Garam felé a csolnakosoké, alsó része az érseké és a káptalané. (Bakács, 1982. 78. regesztában szekeréseket említ – K. J.) Utóbb a falu birtokosa az esztergomi káptalan. Plébániatemplomát 1464-ben említik a Meszes István üdvéért neki adományozott dávidrévi föld kapcsán. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Letkés* néven 20 házzal faluként szerepel. A középkori eredetű torony nélküli templomot 1737 körül rendbe hozatták, beboltozták.

Letkes. Magyar falu Hont Várm. földes Ura az Esztergomi Káptalambéli Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Tölgyesnek szomszédságában, és annak filiája, Leledhez közel, határja a' természettől meg áldattatott, mindenféle veteménye, és bora is terem, piatkozása Selmetzen, Báton, és Esztergomban is. (VÁLYI, II. 511. o.)

Letkés kisközség Hont vármegye szobi járásában, 898 magyar lakossal. (1910) Postaügynektség. (RÉVAI, 12/684. o.)

Külterülete 1900 körül: Bakszarvai puszta, Dávidrévi puszta, Gallaaljai puszta, Lelédhidi puszta, Szaklói (?) puszta.

Ma község 1157 lakossal (2010) Szob és Vámosmikola között. Az Ipoly-hídon közút vezet át Ipolyszalkára. (BAKÁCS, 1971. 150. o.; BOROVSZKY, 55. o.; FEKETE, 1943. 102-103. o.; GYÖRFFY, 216. o.; TARI, 87. o.)

Lontó (Lontov): Hont vár és a Hontpázmány nemzetség birtoka volt (Lumptov, 1236). Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Lontó* néven 12 házzal faluként szerepel.

1.) *Lontó. Magyar falu Hont Várm. földes Ura Okolicsányi, és Podhorszky Uraságok, kiknek szép házaik vagynak itten, lakosai katolikusok, és evangélikusok, fekszik Szakállonak szomszédságában 1/2 órányira, és annak filiája, határja jó termékenységű, van gabonája, szénája, bora, erdeje elég, malma is van, eladásra alkalmas módgyok Báton.* (VÁLYI, II. 535. o.)

2.) *Lontó község. – Hont megye Báth járás alsó Kerületében fekszik, s közigazgatásilag az Ipoly Szalkán székelő szolgabíróság hatósága alá tartozik. – Az Ipoly folyó s völgytől 1/2 óra járás távol nyugatra nyúló völgyben.*

A Község neve egyedül Lontó név alatt fordul elő mintegy 1660^{ik}évtől, mely legrégebb, – mely évben alapított s építetett a Rom Cath fiók templom, – az egyház által őriztetik.

A Község honnan népesítetett nem tudatik. – Lakói mindig magyarok voltak hagyomány szerint.

A helynév eredetéről sem írásilag, sem hagyományilag, mit sem tudhatni.

Lontó közbirtokossági (:compossessor:) helység. Fiók temploma 1660^{ik}évben építetett. A tagosítás 852^{ik}évben történt egyezés útján. (PESTY, 1865. 216-218. o.)

Lontó kisközség Hont vármegye vámosmikolai járásában, 822 magyar lakossal. (1910) Postahivatal. (RÉVAI, 12/845. o.)

Ma község 727 lakossal (2006) Ipolyságtól délnyugatra az Ipolymenti-hátságban. (BAKÁCS, 1971. 153. o.; FEKETE, 1943. 142. o.; GYÖRFFY, 215. o.)

Mikola/Vámosmikola: magánföldesurak birtoka (villa Mikula, 1300), vásárhely (1419) és vámhely (1358). 1358-ban Novák mesternek a faluban lévő vámszedője Vesszős mester jobbágját, aki Pásztóra ment, jogtalanul megtámadta. Zsigmond király 1437-ben 13 000 forintért Lévai Cseh Péter erdélyi vajdának adományozza/elzálogosítja Mikola, Peröcsény, Orzsány és Szokolya birtokát a mikolai és szokolyai vámmal együtt. Középkori templomának elhelyezkedését egy, a XVIII. század közepéről származó vázlatos térkép tünteti fel. A vázlat és az említett század canonica visitatiói alapján a templomocska a mai Szent János tér közelében állhatott. Torony nélküli, kisebb méretű, román stílusú, boltozatos apszissal és sík hajómennyezettel ellátott templom volt. A templomot körülvette a temetőkert, melyben egy haranggal felszerelt harangláb állt. Az 1332-37. évi tizedjegyzék szerint a templom védőszentje Szent Lőrinc, az egyház papja Miklós volt, aki 1/2 márka jövedelme után 3 garas pápai tizedet fizetett 1332-ben. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Vámos Nikola* néven 40 házzal faluként szerepel.

1.) *Mikola. Vámos Mikola. Elegyes falu Hont Várm. földes Ura H. Eszterházy Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Ipoly vize mellett, határja jó, vagyonyjai külömbfélék.* (VÁLYI, II. 610. o.)

2.) *Vámos Mikola község létezik Hontmegyében, s tartozik annak Ipolyi járáshoz.*

A községnek jelenleg csak egy neve divatozik: Vámos Mikola.

Hajdan se volt ezen községnek más neve.

A községben található iratok nyomán 200 évvel.

Túróc és Nyitra megye német helységeiből.

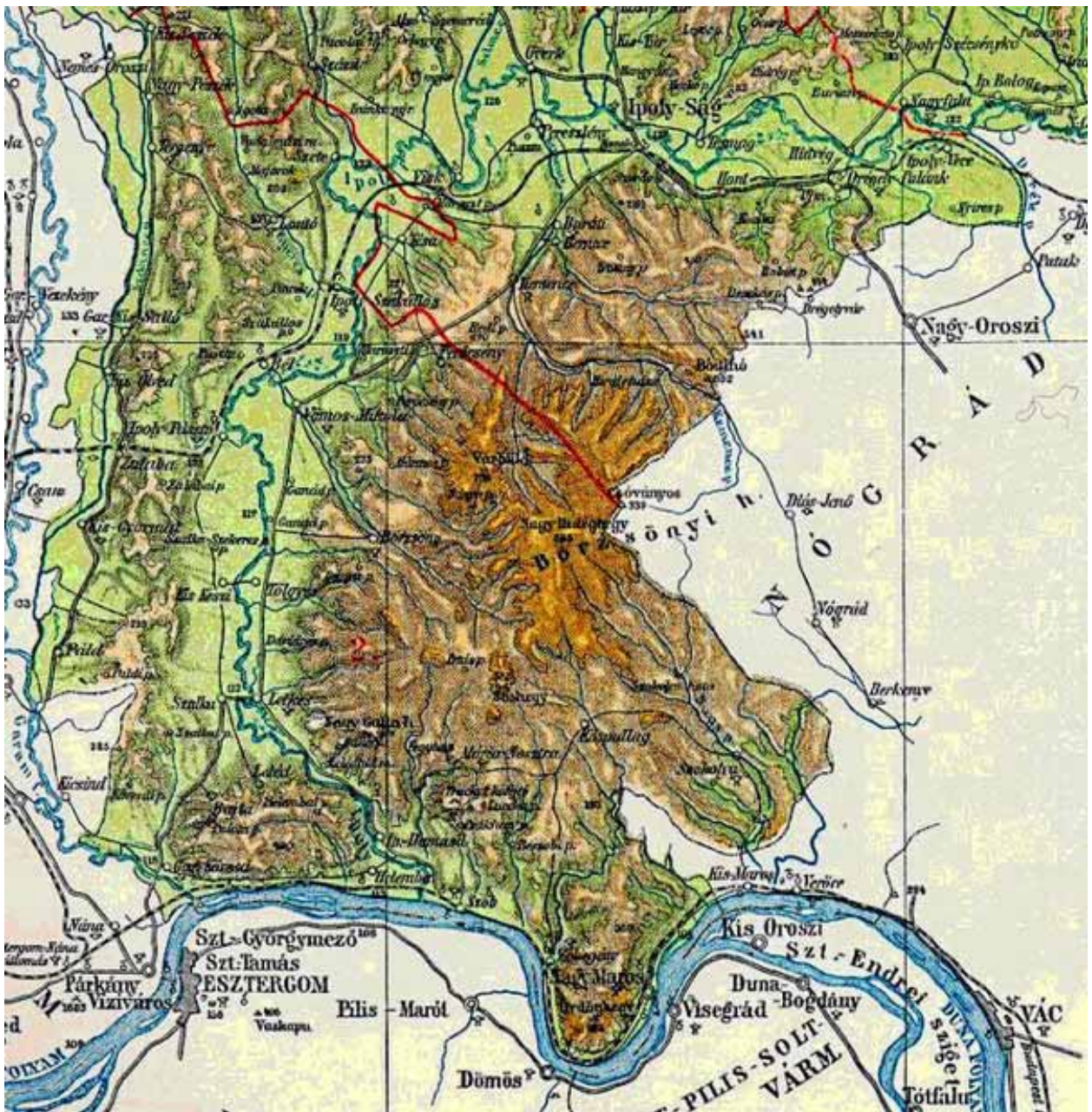
Írott, vagy nyomtatott emlékek nem létezők, – hagyományból következtethetünk, hogy itt valaha római Colonia – telepítvén volt, s innen magyarázható a községnek latin hangzású; és kimenetelű „Mikola” nevezete.

A Vámos praedicatum vagy előneve onnét magyarázható, hogy vagy megkülönböztessék a hason nevű „Garam”-Mikolától, – vagy a mi még hihetőbb a Börzsönyi Patakon – melly e helységet keresztül folyá – létező híd nál, s ettől fizetett vámtól: Vámos Mikola. (PESTY, 1864. 308. o.)

Vámosmikola kisközség Hont vármegye vámosmikolai járásában, 2043 magyar lakossal. (1920) (RÉVAI, 18/770. o.)

Két ízben járási székhely, egy ízben járási főhely. Külterülete 1900 körül: Harmos-tanya, Orzsány-liget. A község 1617 lakossal (2010) félúton fekszik Szob és Drégelypalánk között. (BAKÁCS, 1971. 79-80. o.; BOROVSZKY, 70. o.; FEKETE, 1943. 130-131. o. GYÖRFFY, 220. o.; KOCZÓ, 1999. 22. o.)

Mocsodfiamihályföldsé: terra Mogyothfiamihalfelde, 1330 (utolsó említése: 1444 – predium Cezarfymihalfelde). Százd körüli helység. (BAKÁCS, 1971. 188. o.; GYÖRFFY, 220. o.)

Dél-Hont települései Gönczy Pál Hont vármegyei térképén, 1886 (www.könyv-e.hu/terkeptar.html)

Nosztra/Márianosztra: birtokosai a Nosztrai nemesek, esztergomi polgárok (Nostre, 1262), 1352-től a pálos kolostor székhelye.

Nagy Lajos 1352-ben Szűz Mária tiszteletére szentelt pálos kolostort alapított a községben. Maga a király is sokat járt a klostomba, és leánya, Hedvig is gyakran megfordult itt. A király kívánságára a nosztrai pálosok alapították a világhírű lengyel kolostort és zarándokhelyet, Czestochowát. 1382-ben a szobi vám jövedelmét is a pálosoknak adja. A nosztrai kolostor 1552-ben megsemmisült, de később Czestochowa segítségével helyreállították. A középkori együttesből már csak a templom szentélye áll. A budai szandzsák

1546–1590. évi összeírásaiban a váci náhijéhez tartozó *Nosztra* pusztaként szerepel.

Nosstre. Mária Nosztre. Tót falu Hont Várm. földes Ura a' Religyiói Kintstár; az előtt a' Paulinus Szerzetbéli Atyáknak birtokok vala, a' kik alatt másképen virágzott vala e' hely. Klastromjokat építette, 's jószágokkal meg is ajándékozta I. Lajos Király, a' ki ottan gyakorta örömet mulatozott. Néha itten 300 Szerzetesek is voltak, a' kik szolgálkat, 's jobbágyaikat magokhoz vévén, a' Mohácsi veszedelem után Visegrád Várába a' Sz. Koronát oltalmazták. A' Várnak az Ozmanoktól lett meg vétettetése után Nostre is elpusztított; de ama híres Érsek G. Szécsényi György által meg újjítatott: T. T. Gindl Gáspár volt Prior, és Vicze Provinciális alatt pedig egy emelettel öregbített. Itten tartott vala Novitiátust R. Szent Pálnak Szerzete. A' Klastrom magas helyen épült, még magassabb hegyekkel körül vétettetve, most jeles kéttornyú Szentegyházzal, az előtt bástyákkal is ékesített vala. Lakosai katolikusok, fekszik Maroshoz 1 mértföldnyire, vize igen jó, asztali bora egésséges; rétye nem igen derék, földgye meg lehető, legelője elég, essős üdőkben úttyai alkalmatlanok, fája van mind a' két féle. (VÁLYI, II. 685-686. o.)

Márianosztra kisközség Hont vármegye szobi járásában, 1468 tót és magyar lakossal. (1910) Postahivatal és telefonállomás.

A község felett egy magaslaton van a pálos-rend hajdani kolostora, melyet Nagy Lajos király 1352-ben építtetett, és 1552 körül megsemmisült. 1711-ben helyreállították a pálosok, s új kétemeletes kolostort és kéttornyú templomot építettek. 1782-ben II. József a kolostort megszüntette, s az épületet 1854-ben állami fegyintézetű alakították át nők számára. Benne 1912-ben 369 női fegyenc volt elhelyezve, kiknek részére 27 háló-, 5 munkaterem s 183 magánzárka (közte 5 sötét) áll rendelkezésre. (RÉVAI, 13/412. o.) A mai Márianosztra 925 lakossal (2010) a Börzsöny kismencedéjében, Szobtól északra fekszik. (BAKÁCS, 1971. 163-164. o.; GYÖRFFY, 223. o.; KÁLDY-NAGY, 1985. 459. o.; TARI, 89. o.)

Novák: egykori falu Börzsöny, Orzsány és Mikola között (terra Nouak, 1252; utolsó említése: 1394 – predium Noukfeld). Birtokosai Nováki nemesek, akik 1312 előtt Bogátszádot is birtokolták. Az 1394-ben tartott határjárásakor már pusztaként említik. (BAKÁCS, 1971. 164. o.; GYÖRFFY, 223. o.)

Olvár: az /Ipoly/Ságtól északkeletre fekvő egykori település (terra Olwar, 1245; utolsó említés: predium Olwar – 1478). Kettős település: a Hontpázmány nemzetségtől 1245-ben, illetve 1298-ban a sági prépostsághoz került birtok. A Balassa családnak is volt itt birtokrésze. Ma pusztá Palást és Tesmag határán. (BAKÁCS, 1971. 164. o.; GYÖRFFY, 224. o.)

Orsány(Alsó-): egykori középkori község Vámosmikolától északkeletre, az Orzsány-patak alsó folyásának két partján (terram Hwsan, 1252; utolsó említése: 1521 – predium Orsan). Hontvár és Orsányi nemesek földje volt, melyből 1252-ben 3 ekényi néptelen földet IV. Béla a Keszi és Kérd földjén lakó Temer fiainak adott cserébe régi földjükért. A település emlékét őrzi: *Orsány-patak, Orsány-liget*. (BAKÁCS, 1971. 164-165. o.; GYÖRFFY, 224-225. o.; MRT 9. 539-541. o.)

Orsány(Felső-): a régészek által kettős településként meghatározott (lásd: Alsóorsány) helység Felsőorsányként azonosított faluja a mai Peröcsény határában állt (Pusztorsány, 1499 – egyetlen írásos említés). Az esztergomi káptalan birtokaként említik. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Orsán* néven lakatlan faluként szerepel. Az 1733. évi összeírás szerint Orsány pusztán szögletes kövekből épített, könnyen kijavítható templom áll. Lehetséges, hogy a közeli Boldog Asszony völgy a templom titulusának – Szűz Mária – nevét őrizte meg. Templomának romjairól még a XIX. század közepén is tudtak. Emlékét ma a *Puszttemplom-lápa* dülönév őrzi. (BAKÁCS, 1971. 164-165. o.; FEKETE, 1943. 184. o. A 461. sz. lábjegyzet szerint a törökkor végén Peröcsény mellett fekvőnek tüntetik fel, ezek szerint Peröcsény határában kell keresni. GYÖRFFY, 224-225. o.; MRT 9. 277-278. o.; TARI, 110. o.)

Pallag/Parlagi: terra Parlag, 1330 (utolsó említése: predium Parlagy – 1444). Deméndi Ibur fia István és Herbord fia András földje volt. A király, mint örökös nélkül elhalt ember földjét adta Gyekmin királyi gyógyszerésznek. Előbbiek tiltakoztak, majd Bogátföldével és Mocsodfiamihályföldével együtt átengedték Gyekminnek. A Százd melletti pusztát később százdiak birtokolták. (BAKÁCS, 1971. 171. o.; GYÖRFFY, 231. o.)

Parassa: a Hontpázmány nembeli Mocud fiai 1245-ben Ipoly/Ság déli határosai (villa Parassa, 1258; utolsó említése: terra Parassa – 1399). Mohud fia Paznan 1258 előtt 2 ekényi parassai földet hagyott a sági monostorra, amit halála után öccse visszakövetelt. 1258-ban mégis lemondott róla az egyház javára.

A Födemesi család birtoklásáról is tesznek említést, utóbb a sági prépostság birtoka.

Parassa. Szabad puszta Hont. Várm. földes Ura a' Rosnyói Káptalanbéli Uraság, fekszik Ipolysághoz közel, mellynek filiája, 's hozzá tartozandó. (VÁLYI, III. 21. o.)

A XIX. században Szurdok néven is említették. Ma *Parassapuszta* közúti határátkelő a magyar-szlovák határon. (BAKÁCS, 1971. 171-172. o.; GYÖRFFY, 232. o.)

Pásztó/Ipolypásztó (Pastovce): királyi udvarhely (Paztuh, 1135), melyet I. László király nővérével együtt sógorának, Lampert comesnek adott 10 ekényi földdel és tartozékaival, továbbá 6 emberrel, akiknek kötelességük a konyhában és lovaikkal szolgálni, valamint kaszálni és aratni. A monostort Donk poroszló vezette birtokba. Lampert utóda lehet Pásztóhi István. Birtokolt itt az esztergomi érsek is, akinek népeit a Pásztóhiak elűzték. Vámhely (1412), vásárhely (1419).

Templomának történetéről Zalabai Zsigmond azt írja, hogy okleveles adat a település egyházashely voltáról csak 1465-ből akad. Ennek ellenére bizonyosra veszi, hogy a faluban a XII. században kisebbfajta templom volt. Az egyik századunkbeli pásztói lelkész állítása szerint ugyanis a vámosmikolai egyházi levéltárban őrizték azt a feljegyzést, mely szerint Kálmán király (1095-1116) húgát, Gizella hercegnőt Pásztón temették el. Zalabai szerint ez pedig csak úgy történhetett, ha a településnek már temploma volt a XII. század elején. A templom régészeti, műemléki vizsgálata szintén megerősíti ezt a feltevést. Hőke Lajos úgy tudja, hogy Ipolypásztón a premontrei rendnek a kolostora állt, mely a királyi udvarház rangjával bíró település esetében szintén valószínűsíthető. Az 1546. évi 44. törvénycikk a zárda várrá, erődítménnyé alakítását rendelte el. A pásztói apátság sorsáról biztos adatok nincsenek. A község Szent Györgyről nevezett egyháza papjának jövedelmét 1332-ben 1 és 1/2 márkára becsülik és 9 garas pápai tizedet fizet. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Pásztóh* néven 15 házzal faluként szerepel.

1.) *Pásztó. Ipoly Pásztó. Ipolne Pasztovce. Tót falu Hont Vármegyében, földes Ura H. Eszterházy Uraság, lakosai külömbfélék, fekszik VámosMikolához nem meszsze, mellynek filiája, Peretsényhez egy mértföldnyire, határja a' természetnek minden javaival megáldottatott, első osztálybéli. (VÁLYI, III. 25. o.)*

2.) *E' helység tartozik: Hont megyébe, Báthi kerületbe, Szalkai járásba, Ipoly Sági Székhelyhez. E' helységnek most csak egy neve él, de különféle leirással. Némelyek a' községnek egy az 1690^{ik} évbéli pecsénymóján olvasható „Ipoli Pásztóh” – mások ettől eltérve 'Ipoly Pásztóh' szerint írják azt le, mind e' mellett a' kiejtés egy értelemben hangzik: mert az előbbi szerint az ó betű után h betűt, az utóbbi szerint a' t betű után a' h betűt elhagyják minden nevezők és marad csak: Pásztó. Hogy volt-e a községnek azonkívül mint most van más elnevezése?! ezt a' tractualis 1802^{ik} évi jegyzőkönyv, 250^{ik} lapjának sorai közt így fejté meg: E' helységnek neve nem Ipoly Pásztóha mint azt e' helységben sok évektől fogva lakó élő praedicatorok írják; hanem Ipoly Pásztóh; mert így tünteti elő a' mélt. uraságnak és a' tek. vármegyének archivuma; valamint a községnek fent idézett pecsénymója, hol is mellyen ez olvasható: „Ipoly Pásztóh” és nem Pásztóha. Így hajdan és ma a' községnek ezen egy elnevezése volt.*

A' helység mikor említetik legkorábban? Bizonyosan nem tudhatni, de annyi bizonyos, – az idézett tractus jegyzőkönyve szerint – hogy már Árpád idejében említetik neve; mert itt az olvasható, hogy Arnulf császár meghívására Svatoplug v Zventibald ellen Pásztón át vonult ált vezéréivel Árpád!

A' helység népesítése, hogy honnan történt? Nem tudhatni.

A 'helység nevének eredetéről; – valamint ennek értelméről semmit sem tudhatni, mert oly egyének kik erre vonatkozólag felvilágosítást vagy értesítést nyújthatnának köztünk nem élnek 's közüllünk nem találtnak, sem oly iratok, mellyek erre vezérelhetnének nem léteznek sem az egyházi, sem a' községi levéltárban; mivel az 1774^{ik} évben apr. 4^{én} történt tűzvész porrá égette községünket és az által minden annak prédájává lett. Ezek mellett azonban jónak találjuk felemlíteni azt, hogy az érdekelt és megégett iratok másod példányait – a' tract. jegy. könyv utasítása nyomán a'n. szombati káptalan levéltárban feltalálható.

Belső telek magában foglal 116 épületet, 800 lelket kik mind magyarok és hely. hitvallásuak; 's földműveléssel foglalkozók – hogy miféle eredetűek? Nem tudhatni. E' belsőtelki helynek keleti részén fekvő templomtól mintegy 50 ölre észak felé eső és emelkedett helyen épített házak közt és udvaraikban 248 négyszög ölnyi térben körül oly szilárd kő alapzat szemléltető, melly valamely nagyszerű épületet tüntet elő a' multból, ennek keleti környezetében mintegy 250 négyszög öl terű tó létezett még 1859^{ik} évben is, de ez időben, a' mikor olly szárazság uralkodott nemcsak községünkben, hanem határban is, hogy növények, fák, források, tavak kiszáradtak, ez is mint több községünkbeli tó, mint rókás, köpedék sat. tóval együtt végképpen kiszáradt, helye betöltődött 's töltetett, felszántatott és mostan dúsan növényzik.

E belső telekből észak végére menvén találjuk Régi temetőt, ezt északról környezi valamely ellenség ellen emelt védsánc! – milly időből és célra való lévén, vagy hogy ki ellenében és ki által építetett? nem tudhatni, – tán Árpád építeté Zventibald ellenében. (PESTY, 1865. 167-168. o.)

Ipolypászto kisközség Hont vármegye vámosmikolai járásában, 1161 magyar lakossal. (1910) Vasúti állomás, posta- és távíróhivatal. (RÉVAI, 10/625. o.)

Külterülete 1900 körül: István-major, Zalabai puszta.

Ma község 541 lakossal (2006) az Ipoly jobb partján, Ipolyságtól délnyugatra Szlovákiában. (BAKÁCS, 1971. 69-70. o.; BOROVSZKY, 50. o.; FEKETE, 1943. 77-78. o. GYÖRFFY, 232-233. o.; KOCZÓ, 1999. 18-19. o.)

Pereszlény (Preseľany nad Ipl'om): Hont vár és nemesek birtoka volt. Az esztergomi érsek azon szegény falvak között sorolja fel (Prilscan, 1156), melyek dézsmáját átengedte a káptalannak. 1288-ban Miklós comes átadta a Hontpázmány nembeli Kázmér ispán fiainak. 1324-ben a király a hűtlenné vált Csák fia János birtokát Viskkel együtt átadta Harsundorfi Ölvengnek.

Bakács István 1943. évi tanulmányában 1386-tól említi egyházhelyként, mely szerinte templom meglétére utal, mivel a település sohasem volt egyházi birtok. Elfogadja Ortway Tivadar álláspontját, miszerint a tizedjegyzékben szereplő **ecclesia Sanctae Crucis** Pereszlény egyházát jelöli, hiszen a templom patrocíniuma ma is a Szent Kereszt felmagasztalása. Ugyanakkor 1971. évi munkájában csupán 1478-ból említi egyházhelyként a községet. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Pereszlén* néven 45 házzal faluként szerepel.

Pereszlény. Pereszlani. Magyar falu Hont Vármegyében, földes Ura Gróf Eszterházy Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Ipoly vize mellett, Honthoz egy mértföldnyire, határjában vagyon legelője elég, szőlei meglehetősek, fája nints elég, piatkozások is távol vagyon, második osztálybéli. (VÁLYI, III. 51. o.)

Pereszlény kisközség Hont vármegye ipolysági járásában, 625 magyar lakossal. (1910) (RÉVAI, 15/339. o.)

Külterülete 1900 körül: Pereszlényi major.

Ma község mintegy 400 lakossal, Ipolyságtól nyugatra az Ipoly bal partján Szlovákiában. (BAKÁCS, 1971. 172-173. o.; BOROVSZKY, 61-62. o.; FEKETE, 1943. 119-120. o.; GYÖRFFY, 234. o.)

Peröcsény: Hont vár birtoka, később magánföldesuraké (Pereuchean, 1254-59). 1254-ből peröcsényi várjobbágyokat említenek; 1324-ben I. Károly Harsundorfi Ölvengnek adja a Csák Jánostól elvett Parlag és Peröcsény birtokot. Vásárhely (1419), 1421-ben és 1436-ban vására nyilvános perbe hívás helyszíne. Középkori templomos hely, 1469-ben György nevű plébánosát említik. A jelenlegi református templomnak csak a torony alsó része, földszintje és első emelete középkori, XIV-XV. századi eredetű. Egykor kőfal övezte, és körülötte volt a temető.

A község határában levő Pusztatemplom-lápa a régészeti kutatás szerint /Felső-/Orsánnyal azonosítható, és itt állt a kettős település középkori temploma. Orsány templomát középkori oklevél nem említi. Mivel a templom melletti völgyet korábban Boldog Asszony völgyének hívták, nem tarthatjuk kizártnak, hogy Pázmány Péter Appendixében szereplő Boldogasszonyfalva (Honti főesperesség) e helyet jelöli. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Peröcsin* néven 30 házzal faluként szerepel.

1.) *Peröcsény. Perocani, Pilsen. Magyar falu Hont Vármegyében, földes Ura H. Eszterházy Uraság, lakosai katolikusok, 's másfélék is, fekszik Kementzének szomszédságában, Honthoz két mértföldnyire, határja jó termésű, vagyonyjai jelesek, bora középszerű, jeles javaihoz képest első osztálybéli.* (VÁLYI, III. 54-55. o.)

2.) *Peröcsény van Honth megyében, tartozik a Dunamelléki kerülethez, Ipolyi járáshoz, 's székhelye Ipolyságh.*

Peröcsény községnek egyedül egyféle neve volt, 's jelenleg is van, más névről tudomás nints.

Hogy volt e hajdan e községnek más elnevezése? emlékezet erről sincs.

A Peröcsényi község régi lehet, már ezeröttszázban van rolla említés.

Hogy honnan népesítetett erről se jegyzet, se tudomás nints.

A név eredetéről sem tudni semmit.

Peröcsény szépen hangzó magyar neve régi, nem lévén ok rá, hogy szebbel cseréltessék föl, a múltak homályába visze el az, hanem hogy ez nem első települési helye sőt való színübb 3^{ik}, azt az alábbiakból véleményezhetni. A Mostani Község az említett Országút déli részén, az úthoz mérve igen 300 ölnyi mély völgyben, és pedig egy Katlanforma. Keletről a Templom szí/k/laiból, délről a Kormatol, L forma két bőv vizü, soha be nem fagyó, mosásra, marha itatásra, s fél mértföldnyi futása alatt, mely után az Ipollyal Orsány nevű malom és farakodónál egyesül; 3 malmot hajtó, igen jótékony forrás által keresztül futó mélyedésbe; el van rejtve, szalmás, rendetlen, szegényes épületekből áll. Első helye lehetett az ugynevezett Szegyinka völgybe, mely Tót név, Telepkét jelent. A második helye volt a még most is élő Pusztá templom és Harangláb nevezet alatt ösmert szántóföldi dűlőben... Lakosai – ha nevüket tekintjük – magyar, német s tót fajbeliek...

...Herczeg Eszterházy Ipoly Pásztói Uradalomhoz tartozik, kinek is ezen felül a Községben jelenleg 600 Ft-ot jövedelmező kortsmája, a Községgel közösen bírt 2 egykerekű malma, egy csinos fő erdési lakja, mely ennek előtte Hont megye tulajdona volt, de elcseréltetett a Vmikolán székelő szolgabírói helyiségért, és egy alerdész lakja. Nem különben a főnebb leiratott erdőségbe 6 selléri házra, kik örökös favágás és fuvarozást tellyesítenének és száraz pataki csinos épületekkel felszerelt juhász majorja van. Tagosztály 864^{be} létesült.

Bagóles, hol bagoly volt a sasok hívója, miket az itt szalaszoló katonatisztek lesből lövöldöztek, hivatott az előtt Boldog Asszony völgyének. Nem messze lévén hozzá a Remete kútja dűlő, harangláb és Pusztá Templom, melynek falaiból még most is élő emberek madarakat szedtek, elhordattak, s a mostani haraszti major épült belőle. Mondják, hogy valamikor butsú járó hely volt a Szent Kúthoz, most a kútnak semmi nyoma.

A Templom allyi forrást kár meg nem vizgálni, ez soha be nem fagy, minél nagyobb a hideg, annál melegebb. Helybeliek sebek gyógyítására és fürdő készítésére használják, csúzos, köszvényes sebeket gyógyít. (PESTY, 1866. 246-250. o.)

Peröcsény kisközség Hont vármegye vámosmikolai járásában, 1176 magyar lakossal. (1920) (RÉVAI, 15/347. o.)

Külterülete 1900 körül: Haraszi puszta, Perőcsény major, Bányatelep, Paptag.

Ma bekötőúton megközelíthető község 324 lakossal (2010) Kemence és Vámosmikola között. (BAKÁCS, 1971. 70-71. o.; BOROVSZKY, 62. o.; FEKETE, 1943. 106. o.; GYÖRFFY, 234. o.; KOCZÓ, 1999. 22. o.; TARI, 109-110. o.)

Pusztafalu: okleveles említése nincs. Zalabai Zsigmond Ipolypásztóról készült monográfiájában olvasható: „*Pusztafalu: szántó az Ipolyon túl, Börzsöny határa mellett. Neve szerint, akárcsak Ganádon, a középkorban falu állt. A helyi hagyomány szerint a tatárjárás alatt vált egyenlővé a földdel.*”

Ipolypásztó előjárói 1865-ben ekként emlékeztek az Ipoly folyásának bal partján, a községtől keletre fekvő egykori Pusztafalura:

Pusztafalu tatárjáráskor ide – mint fák és bokrokkal sűrűn benőtt helyre menekedett I. Pászthorol a' lakosság, hol aztán időzvéen épített magának – mindenike külön lakot, de miután az üldözés miatti félelmük eltűnt és bátorságuk megjött: ennekutánna e' vadon helyöket elhagyván és a' falu puszta lakatlan lett.

Feltehető, hogy a vámosmikolai határban a Pap-földek, Molnár-szög, Füzek, Német-szög középkori leletei (VIII-XIII. század) Pusztafalu településsel hozhatók összefüggésbe, ugyanis ez a terület Trianonig, illetve a kettős birtokosság fennállásáig Ipolypásztó határához tartozott. (MRT 9. 536. és 546. o.; PESTY, 1865. 170. o.; ZALABAI, 29. o.)

Ság/Ipolyság (Šahy): Hont vár és a Hontpázmány nemzetség földje volt (Ság, 1235), prépostsági székhely és hiteleshely. Vámhely (1343), vásárhely (1405).

1235 előtt Szűz Mária tiszteletére premontrei monostort alapított a kökényesi monostor (Nógrád vm.) filiájaként (leányegyház) a Hontpázmány nembeli Márton bán, és birtokaiból gazdagon javadalmazta. A tatárjárás alatt a monostor alapítólevele elpusztult, ezért IV. Béla, aki 1244. november 16-án itt tartózkodott, 1245. szeptember 9-én Márton özvegye kérésére összeíratta a monostor népeit és birtokait, leírva Ság határát. A monostornak adott népei között volt 3 szabados, akit udvarispánná tettek; 6 szabadosból lovas jobbágy lett; 6 szolgált a prépostnak, kettő mint szőlős, 4 mint szántó, 4 rab cselédet is adott a prépostnak, végül 9 rabnót. 1270-ben Ság honti várjobbágyainak is volt itt földje (a későbbi Kistúr területe). A prépostság 1255-től hiteleshelyi működést folytatott, főként Hont vármegye területén. A monostornak adta Hudus özvegye tesmagi részét, Mohud fia István Parassát. Az apátság földjén később vár épült, 1266-ban IV. Béla a monostornak adta az ipolyi hídvámot. Az itteni várföld 8 ekényi felét a Korpona folyó mellett a király szerviensei közé emelt Péter viski várjobbágyának adta cserébe a király. 1270-ből származó, átírt gyanús oklevelek szerint, egyrészt IV. Béla, ki a monostor alapításánál jelen volt, 1268-ban írásba foglalta, hogy az örökös nélkül elhalt Márton bán a monostor kegyuraságát, Ságot és minden birtokát a királyra hagyta; másrészt a király a prépostságnak azt a kiváltságot adta, hogy jobbágysai csak a királyné bírósága alá tartozzanak. 1270-ben V. István megerősítette atyja rendelkezését, hogy a monostor kegyurasága a

királynét illeti. 1294-ben a premontrei rend amiatt, hogy az apátok nem vizitálták filiáikat, más magyarországi monostorokkal együtt a sági prépostságot a Strahov-i (Csehország) monostor filiájává tették. Az 1320-as kolostorjegyzékben Ság ismét mint Kökényes filiája szerepel.

1298 előtt a Hontpázmány nembeli Kázmér fia Lampert lerombolta Ságot, gyújtogatott és pusztított. A 30 márkát kitevő kár térítéséül 1298-ban végleg átadta Olvár felét a monostornak. 1299-ben a római egyházfők a monostorhoz csatolt Szent Péter- és Szent Margit-kápolna látogatóinak 40 napos búcsút engedélyeztek. 1293-ban a sági vásár a megyei kihirdetés helyszíne. I. Lajos 1357-ben kelt kiváltságlevelével a prépostság népeit és jobbágyait a prépost kizárólagos hatása alá rendelte. A monostor tekintélye a következő évtizedek során is állandóan emelkedett, s ezért a királyok bőkezűsége is elárastotta a prépostságot. A XV. század második felében 5 évig a sági konvent jegyzője volt Thuróczy János. A prépostok közül Fegyverneki Ferenc személyét kell kiemelnünk, aki a XVI. század elején állt a monostor élén.

1.) *Ság. Ipoly Ság. Magyar Mezőváros Hont Várm. földes Urai a' Rozsnyói, és a B. Bányai Káptalanbéli Uraságok, lakosai katolikusok, fekszik Ipoly vize mellett, mellyen kőhidgya van, Honthoz fél mértföldnyire; Sóháza, és Postája is vagon; határja jó, vagyonyjai jelesek, és különbfélék.* (VÁLYI, III. 221-222. o.)

2.) *Ipolyság mezőváros fekszik Hont (: az előtt Nagyfont:) vármegyébe, – ipolyi szolgabírói járásba (: Bachrendszer alatt ipolysági kerületbe:) országszerte Ipolyság nevezet alatt ösmértetik (: tót nyelven Sahi:), régi irásokba Saagh betűkkel iratott ezen városnak neve, 's így fejeztetett ki 1705^{ik} évben Rákóczy Ferencnek September 12 kelt, 's a' város levéltárba eredetben megőrzött okmánya szerint, az időben Nógrád Vármegyéhez tartozott. – Ezen városra vonatkozó okmányok rozsnyón a' főtisztelendő káptalan levéltárába őriztetnek. Hagyomány szerint erőd vala, 's horvátországi Bán által 1250 körül a' praemonstrateri rendnek ajándékozott, neve eredetéről tudomásunk nincsen.* (PESTY, 1864. 172. o.)

Ipolyság nagyközség Hont vármegye ipolysági járásában az Ipoly folyó mellett 4206 magyar lakossal. (1910) A vármegye törvényhatóságának, a járási szolgabírói hivatalnak, királyi törvényszéknek, járásbírósnak és adóhivatalnak, államépítészeti hivatalnak, királyi közjegyzőnek, királyi pénzügyigazgatóságnak, pénzügyőrbiztosi állomásnak, csendőrszárny- és szakaszparancsnokságnak székhelye. Van takarékpénztára, Népbank, Gazdasági és Iparbank, szövetkezet, kerületi erdőgondnoksága, királyi iparfelügyelősége, királyi tanfelügyelősége, máv osztálymérnökség, királyi állattenyésztési, gazdasági felügyelőség, kerületi munkáspénztár, állami főgimnázium és leányiskola, alsófokú ipariskola, vármegyei múzeum, többféle egyesülete, kaszinó- és népkönyvtár, sporttelepe. Szesz- és téglagyárak, fatelepek, vasúti állomás, kincstári posta, távbeszélő- és távíróhivatal és postatakarékpenztár.

Mezővárosként, nagyközségként járási székhely és Hont vármegye székhelye a XIX-XX. században. (RÉVAI, 10/625. o.)

Ma város az Ipoly két oldalán Szlovákiában, a Börzsöny és a Korponai-fennsík találkozásánál. [Pereszlény](#) és [Tesmág](#) község tartozik hozzá. Teljes népessége 7943 fő (2006). (BAKÁCS, 1971. 71-74. o.; GYÖRFFY, 236-240. o.)

Ságizsidó/Ság: Árpád-kori település Ipolytölgyes határában, egykori templomának nevét őrző Szentmárton-dűlőben (villa Sagisidoud, 1225; utolsó említése: 1498 – predium Saag). 1241 után Ság néven egyesült a szomszédos Ság faluval.

1225-ben Miklós esztergomi prépost előtt Ságizsidó falubeli Vetud fia Dusnic 13 rokona beleegyezésével 25 hold földjét 1 és 1/2 márkáért eladta Deodatus esztergom-szentgyörgyi kanonoknak. 1231-ben szerzett itt birtokot az esztergomi káptalan, 1239-ben már malmáról is említést tesznek. A váci káptalan előtt Rugas fia Egyed, Cysar fia Gyarmán és Serde fia András az esztergomi káptalannal kiegyezve bizonyos cserében állapotok meg a Saag nevű földet illetően. Egyed, aki 1270-ben Csák Máté öccsének, Csáknak a szerviense, a XIII/XIV. század fordulóján több vármegyében birtokot vásárol. Feljegyezték, hogy 1312-ben Csák Máté híve Sági Vörös Bede (Egyed fia) elfoglalta és feldúlta az esztergomi káptalan Keszi (Ipolykiskeszi) és Ság (Ságizsidó) birtokát 200 márka kárt okozva, úgy, hogy a káptalan Ságja elnéptelenedett. Az érsekségi birtokokon elkövetett hatalmaskodások miatt Tamás esztergomi érsek 1312. március 12-én a veszprémi káptalan előtt tiltakozott, és bepanaszolta Bedét. Ez azonban mit sem akadályozta őt abban, hogy birtokát tovább gyarapítsa. 1314. július 29-én az esztergomi keresztes konvent előtt a

Saag-i nemesek egy ekényi Saag nevű földjüket Bedének eladják. 1318. május 1-jén a nyitrai káptalan előtt Saagh-i István fia Dávid és fiai István, Detrik és János elhatárolják birtokukat Egyed fia Bede birtokától. E határ megközelíti Ipolytölgyes és Letkés mai határát; tőle délre, Letkés jelenlegi határának északi részén birtokolt Dávid, aki Ságizsidód-Ságon lakhatott; róla kapta nevét az itt elterült Dávidréve falu. 1341. október 6-án az esztergomi keresztes konvent előtt Saagh-i Vörös (Rufus) Bede és a káptalan között Sagh egy része feletti per a szomszédok közvetítéséként egyességgel zárult. Három hónappal később, ugyancsak az esztergomi konvent előtt a káptalan Dávid fiaival, Istvánnal, Jánossal és Detrével Saagh falu feletti perükben fogott bírák közbenjárására szintén megkötötte az egyezséget.

Az 1397. évi egyházlátogatási feljegyzésben az esztergomi káptalan itteni birtokát már csak Saagh nevű földként említik. 1498-ban a káptalan amiatt emelt panaszt, hogy a damásdi várnagy a letkési és tölgyesi jobbágysággal elfoglalva tartja Dávidréve és Ság puszták földjeit és erdeit.

A nagy számban fennmaradt oklevél ellenére sem ismerjük Ság elnéptelenedésének pontos idejét. A falu káptalan része – lehet, hogy csak átmenetileg – 1312 előtt lakatlanná vált, 1397-ben sem faluként, hanem földként írták össze. A XIV. század közepéig még említik a nemesek itteni házhelyét, telkét. Ez idő tájt néptelenedett el. A régészeti feltárás a nagy mennyiségű XII–XIII. századi leletanyagon kívül csak elenyészően kevés XIV–XV. századi leletanyagot eredményezett. Utóbbiak a templom és a temető további használatára utalnak.

A templomot 1225-ben oklevél is említi, titulusa Szent Márton. Valószínűsíthető építési ideje a XII. század második fele. Papja 1332-ben 1 és 1/2 marka jövedelem után 9 garas tizedet fizetett. A tölgyesiek a XVI. század végéig használhatták a templomot, amely ettől kezdve már csak temetkezési helyül szolgált.

Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Szen Martin* néven lakatlan pusztaként szerepel. Máig élő hagyományként Tölgyes eredeti helyének tartják a templom védőszentjének nevét megőrző Szent Márton-dűlőt. (BAKÁCS, 1971. 209-210. o.; FEKETE, 1943. 121. o. KOCZÓ, 2005. 16-22. o.; GYÖRFFY, 240-242. o.; TARI, 77. o.)

IPOLYTÖLGYES

Ság/Tölgyes/Ipolytölgyes: a kettős, utóbb Ságizsidód lakóit is befogadó egyesült település a jelenlegi község helyén feküdhett (Sagh alias Twlges, 1412).

1231-ben II. András Hontvár sági földjét az esztergomi káptalannak adta. A várföld 2 és 1/2 ekére való, malomhely és kaszáló is tartozik hozzá. Ságizsidód/Ság XIII–XIV. századi okleveles említései közül mindössze egy tartalmaz Ság, vagyis Tölgyes területére is vonatkozó adatot: 1270-ben Rugas fia Egyed, Cysar fia Gyarman és Serde fia András az esztergomi káptalantól szentmártoni Sághoz tartozó területért megkaptak cserébe egy ugyancsak sági földet.

1412. november 6-án, Visegrádon kelt oklevél szerint Garai Miklós nádor felkéri a gamszentbenedeki

konventet, hogy Forgach Miklóssal és Kistapolcsányi Gergellyel szemben András nap nyolcadára (vagyis december 6-ra) idézze meg Lévai Cseh Pétert birtokosztás, többek között *Sagh másként Twlges* birtoka ügyében. Miklós anyja ugyanis Neste volt, Bede leánya unokájának, Fülöp fia Tamásnak leánya, Gergely e Tamásnak testvére, Péter pedig ugyanezen Bede fia Péter fia László fia. *Lévai Cseh Péter*, a későbbi erdélyi vajda tehát Egyed ükunokája volt! A híres-hírhedt Lévai Cseh család tehát tölgyesi gyökerekkel is bír.

A XV. század második felében Tölgyes Dávidréve pusztája jogtalan elfoglalása miatti perekben szerepel. 1462-ben Mátyás király (1458–1490) ismét elrendelte Dávidréve visszaadását; Tölgyes ekkor szerepel először a damásdi vár tartozékaként. Ugyanebben az évben tölgyesi jobbágyság jelenlétében elvégezték Dávidréve határjárását. A határjárásban említik a Letkésről Tölgyesre vezető felső és alsó utat, a Szalka és Tölgyes közötti nagy utat és a tölgyesi határt. 1465-ben az esztergomi káptalant iktatták be – letkési és tölgyesi jobbágyság jelenlétében – ellentmondás nélkül a pusztája birtokába. A határvillongások az új tulajdonossal is folytatódtak: 1471-ben a káptalan azért emelt panaszt, mert a tölgyesiek és letkésiek bevádolták, hogy az előző évben jogtalanul elszállította lekaszált gabonájukat és szénájukat. Ugyanebben az évben mindkét fél magáénak vallotta a pusztát, amit a király a káptalannak ítelt. 1481-ben is a tölgyesiek használták, kilencedét és tizedét is elvitték. 1484-ben felszólították őket, hogy ne tartsák elfoglalva, tizedét pedig adják át a szalkai plébánosnak. Utoljára 1498-ban értesülünk arról, hogy a damásdi várnagy, a letkési és tölgyesi jobbágyság elfoglalva tartják Dávidréve és Ság pusztát.

1523-ban bonyolult csere- és zálogügyletek végeredményeként Damásd várát tartozékaival egyetemben, így Tölgyessel együtt az esztergomi káptalan szerezte meg. Az 1518–1523 közötti évekből, Horváth Gergely várnagysága idejéből fennmaradt összeírás szerint Tölgyesen (*Thelges*) 13 telkes jobbágyság, 12 zsellér, 5 lakatlan ház és egy pusztája telek volt. Az esztergomi szandzsák 1570. évi adóösszeírásában *Tölgyes* néven 16 házzal faluként szerepel. Az 1697. évi canonica visitatióban leírt temploma a XVI. században épülhetett. Ennek helyén emelték a jelenlegi templomot.

Tölgyes. Magyar falu Hont Várm. földes Ura az Esztergomi Káptalanbéli Uraság, lakosai katolikusok, fekszik Kis Keszthez közel; határja jó termő. (VÁLYI, III. 523. o.)

Ipolytölgyes kisközség Hont vármegye vámosmikolai járásában, 510 magyar lakossal. (1910) (RÉVAI, 10/625. o.)

1907-től a község neve Ipolytölgyes. A település 458 lakossal (2010) az Ipoly közelében, Szob és Vámosmikola között fekszik. (BAKÁCS, 1971. 209-210. o.; FEKETE, 1943. 120-121. o.; GYÖRFFY, 240-242. o.; KOCZÓ, 2005. 22-25. o.; TARI, 76-77. o.)

SZŰK BALÁZS

UTOLSÓ LEVÉL JÁNOSHOZ

Levelet, Jánosom, sírva
A halál széliről írok,
Mint a „szökésben” megállt fa,
Ha sejti, legyőzi bírok.
Így emlékezz rám, „bátyám”,
Kit csorgó tűzön-vízen
Kergetett, vitt a Sátán,
Porrá zúzva e helyen.
Ki szép zsvánnyá gyúltam,
Phönix tüze, ha tépett,
S festődtem bíborban holtan,
Hitvesem, ha megigézett.
Júlia, Zoltán ha fájt,
Gondolj rám, te hű danász,
Köszvény ha rugdosva bánt,
Ne legyen ki még gyaláz.
Mindvégig puszta legyél,
Út mely szent hegyre szalad,
Köpenyt és álmot vigyél,
Ha csábít a forгатag.
Árulás helyett csendbe’
Innen öllek mint fiad,
Érted szállok mély verembe,
Fent eszmék raja fogad.
Forró már a láthatárom,
Csuklyába jár a barát,
Többé fiam sose látom,
Gyász tépi falum tornyát.
Vigyél haza ökrös szekér,
Sírass utól te szenvedő,
Csúf lelkem teremtméhez ér:
„Szörnyű idő, mind egyre nő!”

Mezőberény, 1849. július 6-17.

CSÁKY KÁROLY

Helytörténeti Emlékház Érsekvadkerten

A település történetéből

Érsekvadkert Nyugat-Nógrádban, Balassagyarmattól délnyugatra, a Börzsöny hegység lábánál települt. Közel négyezer lakosával a környék legnagyobb, de még nem városi rangú helysége. Vadkertnek a története is régi, hisz már **1227-ben** okirat említi; plébániájáról pedig még korábban írnak, az esztergomi érsekség ugyanis nem sokkal az államalapítás után kapott errefelé birtokot. Az érseknek vadaskertje, udvarnokainak pedig lakóhelye volt itt. A középkorban **vámhelyként** is emlegetett település helyén három község állt hajdan: **Alsó-, Felső- és Közép-Vadkert**, ám ezek a XVI. század végén elpusztultak. A település **II. Rákóczy Ferenc** révén az egyetemes magyar történelemben is szerepel, mivel **1710. január 22-én** részben a község határában vívták a kurucok és a császáriak a híres *romhányi csatát*. A hagyomány szerint a Lókos-patak mellékvizébe annyi holttest hullott bele, hogy azt a nép később Sír-pataknak nevezte el.

Az 1848/49-es szabadságharc idejében is jelentős hadmozdulás színtere volt a falu, hisz amikor **Görgey** a fel-dunai hadsereggel errefelé húzódott vissza Vácról a bányavárosok felé, utócsapatát a császáriak itt beérték, s kisebb összeütközésre is sor került. *Görgey Artúr*nak emléktáblája is van a plébániaépületen, ahol a megsebesült honvédtábornok 1849. július 17-én éjszakázott. Az *Álmok hőisében* a vadkerti csatateret **Krúdy Gyula** is emlegeti Krúdy Kálmán „betyár“ kapcsán, így e helység a szépirodalomba is bekerült. (Csáky, 1992:37-38)

Kis falunéprajz

Az érseki birtokhoz, illetve a községhez hajdan több **puszta** is tartozott, mint például **Szentlőrincpuszta, Hajduárok, Káposztás** és **Mogyoróspuszta**. A XIX. század végéig ezeken elsősorban cselédék, a faluban jobbágyok éltek. Az úrbéresi tagosítás során jutottak többen is földhöz. Később néhányan iparral és kereskedelemmel foglalkoztak. Főleg a *malomipar* és a *fafeldolgozás* volt jelentős. Szólnunk kell az itteni **viselet**ről is, amely a Nógrádban kialakult tizehatféle népviselet közül a rimócival együtt az egyik legszínompásabb a környéken. (<http://hu.wikipedia.org/wiki/Érsekvadkert>)

Az egyik helyi kiadványban olvassuk, hogy az itt élők, akik mezőgazdasággal és állattenyésztéssel foglalkoztak elsősorban, a *kendertermesztés- és feldolgozás* mesterei voltak. „*Maguk fonta, szötte, varrta, hímizte ágyneműikkel, öltözetüikkel Nógrád megye egyik legszebb, legszínesebb palóc öltözetét hozták létre. Jellegzetes kontyos, később nagy kapubeállóval épített házaik legtöbb bútorát, mezőgazdasági eszközeit falusi mesterek vagy maguk készítették.*“ (Mikszáth Kálmán Közművelődési Intézmény Kiadványa)

A *Honismereti Kiskönyvtárban* megjelent füzet szerzője így ír az itteni néprajzi értékekről: „*A faluban máig élnek a néphagyományok, s a szekrények féltve őrzött kincsei a népviselet legszebb darabjai. Az itt élők népdalaiból számos szép példát őriznek a zenei archívumok. Lajtha László, a kiváló népzene kutató és zeneszerző 1906 húsvétján látogatta meg gyűjtőútja során a települést, s gazdag zsákmánnyal tért haza.*“ (Végh, 2009:6-7)

A néprajzi tárgyak gyűjtése Vadkerten

Érsekvadkerten A Réti-házaspár, **Réti Lajos** (1929) és **Rétiné Harmati Margit** (1938) kezdeményezésére, a két pedagógus értő irányításával **1964-től** folyik tudatos és rendszeres tárgyi néprajzi gyűjtés, illetve kutatás. A fotósnak is kiváló Réti Lajos (az ismert festőművész, Réti Zoltán testvére) egyébként már 1950-től fényképezi a falut, dokumentálva így nemcsak az értékeket, hanem a falukép változásait is.

A több mint fél évszázad alatt rengeteg értékes tárgy gyűlt össze, a múlt megannyi darabját sikerült megmenteni az enyészettől. Eme kincsek számára azonban hosszú éveken át nem tudtak méltó helyet találni. Nem csoda hát, ha keservét így öntötte ki egyik írásában Rétiné asszony: „*A több évtized alatt, bár többször cserélődtek falunk vezetői, de valahogy nem sikerült elérni, lássák meg, mennyire fontos lenne egy igazi palóc stílusban, helyi jelleggel hagyományosan megépített házat megvásárolni tájháznak. Pedig egyre több régi házból költöztek ki a temetőbe volt tulajdonosaik...*“ (Tájházunk története – ersekvadkert-multidez.qwqw.hu) Sok év után aztán a gyűjtemény a **Drágffy-kúriában** kapott helyet, pontosabban az új tulajdonos két helyiséget engedett át ideiglenesen a tárgyaknak. 2001 és 2005 közt itt volt a vadkerti **Tájszoba**.

A Helytörténeti Emlékház

A falu központjában, a mai Rákóczi úton (97.sz.) áll az a XIX-XX. század fordulóján épült nagygazdaház, melyben a gazdag néprajzi és helytörténeti anyag 2005. október 23-tól helyet kapott. A házban egykor *Molnár István* és *Krausz Miksa* gabonakereskedő lakott. A felújított és kissé átalakított L alakú épület két ablakával, jellegzetes nagykapujával és magtárával az utcára néz.

Az itt elhelyezett régi értékeket tehát a már említett Réti-házaspár gyűjtötte „*sok önzetlen, szülőfaluját szerető segítővel*“. A segítőkre pedig az anyag elrendezésénél, tárolásánál is szükség van. Mert, mint Réti Lajosné is írja: „*A népviseletes ruhatár kezelése különleges hozzáértést igényel. A szoknyák beráncolását csak hozzáértők tudják megfelelően elvégezni, hajtogatni, rendben tartani. Főként, aki viselte is életében. Szerencsére a 2000-ben alakult Nyugdíjas Klubban (vezetője Füle Béláné) több ilyen tagunk van. Az embernagyságú bábuk készítésénél, öltöztetésénél, a fejdíszek kötésénél a hozzáértő asszonyok munkálkodtak velünk együtt.*“ (Tájházunk története)

Az évek során a Réti-házaspár irányításával „*megyei léptékkal is nagyon gazdag gyűjteményt alakítottak ki*“ Érsekvadkerten. A néprajzi tárlat például „*a mezőgazdasági munkaeszközüktől kezdve a tisztaszoba ünnepi kellékein át a mindennapok használati tárgyait és bútorait felvonultatva mutatja be a helyi paraszti életet. Ugyanakkor eleven kultúraként is funkcionál, ahol a népi művészeteket foglalkozások során elevenítik fel az érdeklődők számára.*“ (<http://www-palocok.com/Érsekvadkert>) A vadkerti Helytörténeti Emlékházban az érdeklődők megismerkedhetnek például a keresztzsemes hímzéssel, a kukoricacsuhé-fonással, a szövéssel, s el is sajátíthatják eme mesterségeket.

A ház utcára néző első helyiségét **tisztaszobának** rendezték be. A szoba ma már padlós, mennyezete egyenes. A talajt **rongyszőnyeg** borítja. Az ablak alatt **támlás lóca** látható, azon egy **idős házaspár**, mellettük **kisgyermek** ül vadkerti viseletben. Az asztalon szöttes terítő van, azon nyitott Biblia, régi csörgőskorsó és kancsó, egy nagyobb cseréptál, egy üvegből készült sótartó és légyfogó. A főfalra szentképeket (Mária Szíve, Jézus Szíve) helyeztek. A tisztaszoba tartozéka a **vetett ágy** is. A szépen megmunkált, faragott bútor darab valószínűleg helyben készült. Az ágyat itt nem terítették le, hogy jobban érvényesüljenek a piros szöttes párnák. Felette két családi kép is látható. Ugyancsak a falon függ egy szép **puntuszos óra**. A plafonból porcelánrészekkel ékesített díszes **petróleumlámpa** lóg alá. Az asztaltól jobbra lévő falon megannyi szép szentkép (igen gazdag a ház szakrális témájú gyűjteménye), **festett tányér** díszleg. Alattuk egy leterített **sublót**, azon porcelán- és üvegcsészék, poharak s néhány szobor: a Lourdes-i Szűzanyáé, a Madonnás a Fájdalmas Anyáé. Az ágy végénél egy **fiatal nőt** ábrázoló bábu, rajta kontykendő, hímzett ujjvégű vászoning és piros pruszlik. Azok a nők öltözködtek így hétköznapiakon, akik már szültek.

Az idős házaspárral szemben egy fiatal pár, vőlegény és menyasszony áll. A **menyasszony** hosszú viaszvirágos, hímzett pántlikás pártában pompázik. Piros rakott szoknya, fehér vállkendő, barna patentharisnya és csizma van még rajta. Ha megőrizte szüzességét, valamikor egy rozmarinkoszorút is tettek a fejére. Az 1950-es évek előtt a menyasszony még feketében esküdött. A **vőlegényen** hosszúszerű csizma, fekete nadrág, ing, kétsoros kabát és vőlegénybokréta van.

Ugyancsak tartozéka a szobának a **kétajtós faragott szekrény**, melyben az eladósorban lévő leány **staférungja** díszleg, mint például a **sípújjú** és a **felállós ujjú ingek**, a **terítők**, a **lepedők** és az

ágyszélek. A szekrény tetején **siranyak** kaptak helyet. Adatközlőim szerint a **lányok** „régén úgy jártak a faluba, hogy a **fekete blúzka** meg a piros apró mintás szoknya mindenkin rajta volt. A szoknya fölött fehér szakácskát hordtak. A menyasszony **rakott kötényt** is kapott. Az **ingujjakat** szépen hímezték; szöggel szurkálták ki, úgy varrták körbe. Minden lánynak volt vagy harminc ingje. “ Mikor a lány férjhez ment, a **menyecske** fejére **főkötő** került. „De a szépen hímezett főkötőben régén nem mehettek be a templomba. **Tilanglikendővel** le kellett ezt takarni, hogy ne cifrálkodjanak a templomban. 1939-ben Mátéfi Viktor plébános aztán azt mondta: >Vedd le fiam azt a kendőt, mer nem láccik a szép féketőd!<” Ettől kezdve volt szabad aztán Vadkerten díszes főkötőben járnuk a menyecskéknek a templomba.

A **második nagyszoba** a további gazdag gyűjtemények egyféle ízlésesen és áttekinthetően elrendezett tárháza. A **bútorarabok** közül megemlíthetjük a szép **tulipánosládát**, melyet színes virágmintákkal és vésett virágornamentikával díszítettek. De van itt **katonaláda** s gyermekbútor, például **állóka** is. További két **ruhásszekrényben** pedig a vadkerti viselet újabb darabjai láthatók. Köztük a színes **pruszlik**, a brokátból készült hosszúujjú **blúzkák**, a **rakottszoknyák**, a téli kötényként használt **bujkák**, a pruszlik tetejére terített **rojtoskendők** stb. Az érsekvadkerti viseletet egyébként jól illusztrálják a gyűjteményben látható **viseletes babák**, a falakon elhelyezett régi **családi képek** s Réti Lajos fotói is. De van itt menyecskének vagy a guzsalyon szövő idősebb nőnek öltöztetett nagybábu is.

A **kenderfeldolgozás** eszköztára is figyelemre méltó, többek közt a működőképes **szövőszékkel**, az **állórokkákkal**, a **guzsalyakkal**, az **orsókkal**, a **gombolyítóval**, **tílóval** és a **héhővel**.

Ugyancsak gazdag a fából készült **konyhaeszközök** gyűjteménye. Van itt négy lábú **krumplinyomó**, többféle **teknő**, **fatál**, **szűrőke**, megannyi **vajkőpülő**, **mozsár** és díszes **mángorló**. Említést érdemel továbbá a **kerámiatár**: a **fűszertartók**, a **köcsögök** és **csecseskorsók**, a **siranyak** vagy a **komatál**. Az utóbbiban a szülőasszonynak hordtak egy hétig enni. A tálat egy szép csipkés kendőbe tették, melynek négy sarkát összefogták, s úgy szállították benne az élelem egy részét.

A fából és szalmából font eszközökből is több látható a teremben. Vannak itt **hátikosarak**, **szakajtó** s egyéb tárolóedények. Néhány fémeszköz is figyelmet érdemel, köztük a **tűzesvasalók** darabjai.

A falakon láthatunk még **Szentcsalád-hajlékot**, díszes keretű **tükröt** és további **szenképeket**. Külön ki kell emelnünk azt az első világháborús **emlékképet**, melyet saját kapcájára készített egy Olaszországban szolgáló katona.

Az egyéb tárgyak közül megemlíthetjük még a kukoricacsuhéból **modlán** készült **iskolaszatyrot**, az 1936-ból fennmaradt **palatáblát**, a régi **citerát**, az öreg **varrógépet** s az **aratókoszorút**.

Az apró lapos- és keresztzemes hímezzel készült **törülközőkből** is láthatunk néhányat, az újabb kori szellemes és leleményes tematikájú **falvédők** gyűjteménye pedig szintén gazdag. Rajtuk ilyen feliratokat olvashatunk: „Fehér galamb száll a falu felett,/ viszi az én bánatos lelkemet. “; „Nincsen rózsza tövis nélkül. “; „A főzőversenyben nem maradok hátra,/ az én konyhából kerül a legjobb étel tálra. “; „Ahol nagy a tisztaság,/ ott dicsérd a ház asszonyát! “; „Jézusunk, légy vendégünk,/ áldd meg, amit adtál nekünk. “

A **helytörténeti vonatkozású anyagok** közül elsősorban a második és a harmadik terem falain elhelyezett panelek **fotódokumentációja** érdemel figyelmet. Ezeken szinte Érsekvadkert teljes múltja élénk tárul: az ünnepek és a hétköznapok a tarka viselettel, a népi építészet s a régi munkafolyamatok, a falu műemlékei, a körmenetek és a búcsúk stb. Ezen kívül látható néhány fontos dokumentum: egy olyan okirat, melyen Vadkert első pecsétlenyomata maradt fenn, egy XIX. századi hagyatéki tárgyalás okirata stb.

Az **udvarra néző szaba** tulajdonképpen a **Múltidéző Néphagyományőrző Egyesület** műhelye. Mert a vadkerti Helytörténeti Emlékház nemcsak a régi, mozdulatlan tárgyak kiállítóhelye, de élő központja is a hagyományőrzésnek. Az iskolai szakkörök és a népművészet iránt érdeklődő felnőttek gyakran megtöltik ezt a termet. A felnőttek szőnek, varrnak és hímeznek, karban tartják a gazdag ruhatárat; a gyermekek kukoricacsuhéból, fából játékokat készítenek, tojást festenek. A tojásra gyertyaviaszba mártott írókával rajzolják a szebbnél szebb mintákat, majd azokat festékbe mártják. Az ő munkájukat elsősorban Hustyava Lászlóné óvopedagógus irányítja. De nemcsak a mesterségeket, a díszítőművészet fortélyait sajátíthatják el a vadkertiek, hanem a szellemi folklórt is ápolják. Van hagyományőrző együttesük

a felnőtteknek, s működik a gyermekek Rozmaring folklórcsoportja is. A ház ezenkívül a *Mikszáth Kálmán Közművelődési Intézmény* gondozásában kiadványokat is megjelentet, például képeslapokat és szórólapokat, de van már egy cédejük is. Ez áttekintést ad a gyűjtemény történetéről, az Emlékház gazdag anyagáról, de bemutatja például a *menyasszonykontyolást*, a *kenderfeldolgozást*, a *szoknyaráncolást*, a *tollfosztást* is. S jelen van a folklór is: *Urbán István lakodalmos részleteket* ad elő, *Szrenka Gergely András népdalokat* énekel, *Kovács Nikolett* pedig *palóc mesét* mond. A kiadvány forgatókönyvét *Rétiné Harmati Margit* és *Réti Lajos*, a felvételeket s a fényképeket pedig *Barák Barna Imre* készítette 2009-ben. Kihasználják a ház tágas udvarát is. Itt egy olyan fedett helyet alakítottak ki, amely közösségi összejövetelekre ad lehetőséget. Megépült például egy *háromfunkciós kemence* is, melynek tulajdonképpen van egy hagyományosan kialakított kemencéje, egy sütője és egy sparheltje.

A ház udvari része a jellegzetes *szalagház* mintájára épült. Volt itt hajdan istálló, nagykamra és más mellékhelyiség is. A *hátsó traktusban* ma a *mezőgazdasági munkaeszközök és gépek* ritkaságba menő tárházát alakították ki. Vannak itt nagyméretű és kisebb *szecskavágók*, különféle *boronák*, *vasekék* és *lókapák*, *sarabolók*, *darálók* és *köszürülők*. Láthatók *faragóbakok*, *favillák* és *gereblyék*, de akad *kovásfűjtató* s egy igen régi *járgány* is. Ugyancsak gazdag a szállítóeszközök tára, melyek közt láthatunk fából készült *lovasszánt*, *faszekeket* és *gyerekródlit*. Jelen vannak a régi és újabb *méhklaptárak*, a fából készült *kerekek* és *jármok* is.

Megtelt régi tárgyakkal a nagykapu melletti *magtár* is, ahol hordók, fakádak, prések, katlanok, teknők, gyaluk és mérlegek láthatók. De jelen van egy-egy *kádár- és ácsterszám* is, valamint a hajdani *cépezsmester* szinte teljes kelléktára. Látható még itt az a régi *gabonacsúszató* is, melyen a gabonakereskedő munkásai a padlásról eregették le a zsákolásra szánt gabonát. Vadkert eme gazdag gyűjteményei közt feltétlen megéri néhány órát eltöltenünk. A gyűjtők itt a tárgyak történetét is tudják, jól ismerik azt a világot, melyben még megvolt a maga funkciója minden kiállított eszköznek, amikor ezek még részei voltak a mindennapoknak.

Idős házaspár vadkerti viseletben (Csáky Károly felvétele)

Hosszú párta pántlikái (Csáky Károly felvétele)

Női viselet kontykendővel és pruszlikkal (Csáky Károly felvétele)

Staférung a ruhásszekrényben (Csáky Károly felvétele)

Népviselőes babák (Csáky Károly felvétele)

Részlet a tisztaszobából (Csáky Károly felvétele)

Vadkerti vőlegény (Csáky Károly felvétele)

Viaszvirágos pártá (Csáky Károly felvétele)

Részlet a tisztaszobából (Csáky Károly felvétele)

A konyha eszköztára (Csáky Károly felvétele)

A kenderfeldolgozás eszközei hátikosarakkal (Csáky Károly felvétele)

Cipésszerszámok (Csáky Károly felvétele)

Mezőgazdasági eszközök (Csáky Károly felvétele)

Jármok a gyűjteményből (Csáky Károly felvétele)

Háztartási eszközök (Csáky Károly felvétele)

Állóka a gyűjteményből, háttérben tüzesvasalókkal (Csáky Károly felvétele)

Kasznyi, mögötte egy értékes feszület (Csáky Károly felvétele)

Hímzett törülköző (Csáky Károly felvétele)

FORGÁCS MIKLÓS

Erdőben köd, fejemben árnyék

Ránehezedem a botra,
nehéz vagyok.
Túlsúlyos vándor.

Rámnehezedik a köd,
nem mélyül a nyom.
Túlkönnyű útítárs.

Szórakoztat az opálos magány.
Matt a fény.
Rámharap.
Körvonalam a tét.

Iszom a homályból,
félragyog a nyughatatlan hó.
Körbeér a mozdulatlanság.
A kilátástalanság kortyai.

Jólesik.
Fáj.
Jut.

Nem maradok.

Forgács Miklós bőrzsönyi fotója

PETROZSÉNYI NAGYPÁL

Egy tiszta lelkű ember 8.

HARAGSZOM RÁD ÉS EGYEBEK

A tiszteletesre nehéz napok virradtak. Margitka annyira zokon vette a lábmasszázszt, hogy még aznap este kijelentette, visszamegy a mamához.

– El... el akarsz válni? – hápogott a nagytata.

– Majd később eldöntöm. Hogy cselédnek néztek, elcsúszik, azt is elnézem, ha Jánoska Jézus szerepében tetszeleg, de hogy még egy repedtsarkú parasztot is én ápoljak, az már nem hitvesi kötelesség, hanem gyalázat.

– És a főzés, a gyerekek? Erre nem gondolsz? A gyerekeknek anya kell, és már a harmadik is útban van.

– Majd Kecskeméten megszüلöm, a többiről meg gondoskodják a drágalátos vőurad.

Megpróbálta, el is boldogultak valahogy, de a legjobb mégis az lenne, ha házvezetőnőt fogadnak. Ekkor jutott János eszébe másodszor is a szép Marcsi.

– Meg vagyunk mentve! Hívjad csak! – lélegzett fel Szandu úr, aki a krumplilevesen, János pedig a rántottán kívül egy ételhez sem konyított.

Marcsi megtiszteltetésnek vette, hogy segíthet.

– De mit szól hozzá a tiszteletes asszony? Nehogy megint miattam akadjon össze a bajuszuk.

– Ennél jobban aligha akadhat össze már szerintem – artikulálta János kifejező taglejtés kíséretében. – Különben is miatta jutottunk idáig, úgyhogy okolja csak magát, ne minket.

Teltek a napok, és Margitka még mindig Kecskeméten, a mamája szoknyája mellett rostokolt, miközben a falu épphogy vegetált. Valamikor persze itt is élet töltötte be a házakat, földeket, a fiatalok báloztak, vasárnaponként kimentek a futballmérkőzésre, az öregebbek a templomba. Aztán lassan-lassan elkezdett minden sorvadni: először a népi szokások tűntek el, aztán a fiatalok, majd sorra-rendre a többi is: ládagyár, hentesbolt, varroda, pékség, mozi, rendőrőrs... A tisztelendőt nyugdíjazták, az orvos is menni készült, hogy azután mi történik, gyakorlatilag már egy illetékest sem érdekelt.

– Nem jó helyre csöppentél, Szandu úr. Ez a falu haldoklik. Bizony mondom, nem csoda, hogy Margit is itt hagyott bennünket.

– Helyre? Időbe, de lesz itt még szőlő és lány kenyér. Ha nem ma, holnap, holnapután. Nem félttem én magunkat, mert aki a földet szereti, márpedig mi szeretjük, az mozi és pékség nélkül is boldogul – bizakodott az öregember.

Marcsi nagyon kedvelte, de levette az a lábáról a falut is, így csakhamar ő lett a legnépszerűbb ember egész Prónayfalván.

– Hogy csinálod? Bárcsak így lennének oda értem is!

– Odavannak, fiam, téged is szeretnek. Akár be is bizonyítom, ha akarod. A fenébe, mér nem tudok én hallgatni! – vert a szájára az öreg bosszúsan.

– Miről? Szandu úr, már megint miben sántikálsz?

– Semmiben, legfeljebb a falu, de az titok ám. Nem árulhatom el senkinek.

Aztán mégis elárulta. Hadd örüljön már valaminek a veje is, melleleg ki tudja, lesz-e az egészszről valami. János megilletődött. Nem kevesebről döntöttek, minthogy kocsit vegyenek a papjuknak.

Na nem újat, de akkor is kocsit az, és végre az ő papjuk sem busszal dőcög a városba.

Egyik este e-mailt kapott Olgától, melyben közölte, hogy Albert bácsi, azaz János apja óhajt vele beszélni. Majd Olga érte jön, hozza magával azonban Margitot és a két srácot is, mert meg akarja őket okvetlenül ismerni.

– Akárcsak én az apádat! – kapott az alkalmon a nagytata, s amikor Olga megjelent, Margit helyett ő szállt az autóba.

– Szandu úr, az apósom – mutatta be János Soltvadkerten az öreget. – Ezek pedig a gyerekek: Albi és Jancsika.

– És a feleséged? Őt miért nem hoztad magaddal?

– Őt? Hát... izé... – hebegett-habogott a szegény tiszteletes.

– Margitka nemsokára szülni fog – válaszolta helyette a szálfatermetű nagypapa. – Persze Kecskeméten, ahol ő maga is született.

Beszéltek erről-arról, főként az öregek, akik annyira összemelegedtek egymással, hogy a lelkésznek szeme-szája elállt a csodálkozástól. Nemhiába állítják a latinok: *similis simili gaudet*: hasonló a hasonlóknak örül.

– Most pedig ki vele, nyilatkozz! Az az érzésem, még tartogatsz valamit a számomra – mondta Jánoska, miután kedvükre kibeszélgették magukat.

Az ugyancsak szálfatermetű öregúr arca egy pillanatra elborult.

– Haragszom rád. Jó, ne füllentsünk: haragudtam. De most... Furcsa: semmi haragot nem érzek.

A lelkész hálát adott az Úrnak, hogy ezt a napot is megérte. Csupán Olga arcára ült ki a szomorúság, hiszen ezzel már nemcsak Jánoskát, hanem az apját is elvesztette röpke harminc perc alatt.

– Nagyszerű, mégis mit vétettem, hogy ilyen sürgősen akartál velem beszélni?

– Mit, mit! Egyszerű: kompromittáltál, te jómadár.

– Én? Ki előtt? Mivel hozhattam szégyent Soltvadkert első gazdájára? Pont én és pont olyan messziről?

– Igaz-e, hogy kocsit akarnak vásárolni neked a híveid?

– Hát már itt is hallották? Előfordulhat. Nekem még senki sem szólt ez ügyben. Kivéve a nagytatát, de hogy ebből mi igaz...? Majd elválik ez is idővel.

– Egy fenéket válik el! – gurult méregbe az egykori tanító. – Nem vagy te koldus, se árva, hogy alamizsnára szorulj, amíg én élek. Vezetni tudsz, jogosítványod már van, ami még hiányzik, az ott vár rád az udvaron.

Jánoska torkában dobogó szívvel sietett az ablakhoz, és lenézett az udvarra.

– Egy Peugeot! Gyönyörű kocsi! Bárcsak az enyém lehetne!

– A tied. Használd egészséggel!

– Ne, kérlek, ne etess! Hogy lehet nekem ilyen drága gépkocsim? Szegény vagyok én, édesapám, és nem is akarok más lenni.

– Neeem? – kacsintott az öreg a tatára. – Akkor tárgyitalan, majd odaadom valamelyik szegénynek. A jámbor tiszteletes megzavarodva állt egyik lábáról a másikra, és el sem tudta képzelni, min hahotázik a két öreg.

– Fuss, mit állsz itt! Próbáld már ki, hogy szuperál!

Kissé tétován oldalgott ki a szobából, néhány méter után azonban már megszorította lépteit, hogy aztán az utolsó két métert valóban futva tegye meg az autóig. Nesze neked Krisztus, szegénység, alázat!

– Jó utat! Vacsorára itthon légy! – süvöltötte utána az idősebb Madaras úr.

Egy óra múlva fáradtan, s többé-kevésbé szégyenkezve sompolygott vissza János a lakásba.

– Na, milyen volt? Kikocsikáztad magadat?

A férfi kimondhatatlan hálával csókolt kezét az apjának.

– Isten fizesse meg a jószágod! Olga, nagytata, ideje volna hazamenni.

– Máris? Maradjatok itt éjszakára! Olyan ennyivalóak ezek a gyerekek, és még annyi minderről nem beszélünk. Végre, legalábbis ő így érezte, kibékülhetett az apjával, és ha Margittal is kibékülhet, ennél többet már nem is várhat az élettől. Ezzel szemben menthetetlen az anyósával való kapcsolata. Ez a nő maga a

megtestesült... Inkább nem minősít, de hogy sok galibát fog még nekik okozni, az már most borítékolható. Tázlára már a saját kocsiján gurult vissza. Széles jókedvében még daloltak is, így nyitottak be a református paplakba.

– Jaj, ne! – kapott a szívéhez, amint körülnézett.

Bútorzat, festmények sehol, a földön mindenféle limlom feküdt.

– Kiraboltak!

– Ki. Hogy az a magasságos...

– Kérlek, ne káromkodj! – hunytak ki János szeméből a lelki béke és bizakodás fényei.

Bejelentették a lopást, és várták a nyomozás eredményét. Hát arra várhattak, mert két hónap múltán sem kaptak el egyetlen tolvajt sem.

– Nem is fognak, megjósolom. Ehhez valamivel ütőképesebb rendőrség kellene.

– Ütőképes? Rendőrség? Nem szeretem ezeket a szavakat.

– Én sem, de amire szükség van, arra szükség van, különben te sem fordultál volna hozzájuk.

Megfogott – gondolta a tiszteletes, azzal ejtette a témát annál is inkább, mert a hívei lassan pótolták az ellopott tárgyakat. Ki széket hozott a papjának, ki asztalt, evőeszközöket, rádiót...

– Lám, lám, mégsem csöppentem olyan rossz helyre! – dörzsölte kezét az örökifjú nagytata. – Nem vennék rá mérget, hogy a kecskemétiak is megtették volna ezt a papjukért.

Télire megérkezett a ház úrnője is, Margitka és a harmadik fiú, a dundi kis Palkó. A tiszteletes csakúgy repesett az örömtől. Isten áldása kísérje őket holtukig! Talán az új palánta helyes irányba tereli ezt a megkeseredett asszonyt is.

– Mi ez a változás? – fürkészett körül a tanítónő idegenkedve a lakásban. – Ezt az ócska sifont például sohasem láttam még. És hol a nagy velencei tükör, te pojáca?

A lelkész elmesélte, mi történt.

– Eddig még csak sejtettem, de most már hiszem is: te meg vagy átkozva.

– Mindenkinek van barátja, ellensége egyaránt, és ez az ellenség meg is átkozhat. De a hitünk megvédhet, éljünk jámboran, Isten törvényei szerint, és meglátod, egyetlen hajszálunk sem görbül meg.

– Mint eddig, mi? – epéskedett Margitka. – Íme, az eredmény!

– Ez azért van, mert folyamatosan megbotlom. Nyilván szigorúbbnak, következetesebbnek kellennem. A jót nem elég csak prédikálni, kívánni. Ez tettek nélkül képmutatás. Vagy gyöngeség, hiszen a pokol felé vezető út is csupa jó szándékkal van kiköveve.

– Így igaz, prédikálni azt tudsz, de engem sokkal jobban érdekel, milyen étel kerül naponta az asztalra, a házam, a ruháim, és hol, kivel mehetek el szórakozni esténként.

– Sajnos te semmit sem változtál – állapította meg János rezignáltan –, ezért újra és újra megkérdezem magamtól: János, mit keres ez a nő melletted, illetőleg Tázlaron?

– Csakhogy kimondtad!

Margit hangja úgy vágott, mint a borotva.

– Legalább tiszta vizet öntünk a pohárba, tudniillik ugyanezt kérdezem én is magamtól: Margit, mit keresel olyan férfi mellett, aki Istentől és a Bibliától meg sem látja a hitvesét?

Erre már a nagytata is közbeszólt.

– Nem akarok beleavatkozni, de biztosítalak, meglátja. Nincs itt akkora probléma, hogy emiatt hajba kapjatok, gyerekek. Ha egyebet nem, vegyétek figyelembe ezt a három porontyot. Nézzétek, milyen édesek! Legyetek tekintettel egy kicsit rájuk is!

Egy pohár víz a fellobbanó lángokra, majd ugyanannyi olaj, amikor a süketnéma is megjelent.

– Ez a kuka meg mit keres a házunkban? Nem abban állapotunk meg legutóbb, hogy nem tartasz többé igényt rá?

– Abban, de miután kegyeskedtél lelépni, mi meg egy ebédet sem tudunk jóformán megfőzni, szükség törvényt bont, vissza kellett vennünk, ez, ugye, logikus?

– Szerinted. Szerintem hozhattatok volna ebédet az iskola konyhájáról, vagy megtanultok főzni, mosni, vasalni, édes férjecském. Elvégre hol van megírva, hogy csak egy nő vezethet háztartást?

Marcsi előkapta a noteszét, sebesen beírt valamit, és megmutatta a lelkésznek.

– Nem értem, miről vitáznak, de sejtem, hogy miattam, ezért ne haragudjon, de én most hazamennék.

Ha szükség lesz rám, telefonáljon!

– Lássuk azt a noteszt! Aha, erről van szó! Nagyon helyes, menjen csak, egyben azt is közöld vele, kerülje el a jövőben minél messzebb a parókiát! – jelentette ki Margit határozottan, s csak utána kezdett el gondolkodni. Az biztos, hogy valamikor zavarta, hiszen szép, fiatal menyecske. De az idők megváltoztak, már gyereke is van a kukának, no, és itt a parókián is jócskán megszaporodtak. Három gyerek, három felnőtt, lesz mit főzni, mosni rájuk, úgyhogy inkább örüljön, hogy bejárónőt tarthatnak. Amúgy sem veszélyes, hiszen itt a nagytata, akinél jobb biztonsági őrt el sem lehet képzelni.

– Felmondok persze, ha már megtiszteltél azzal, hogy hazajössz, s miután ilyen csúful meglóptak, nem is veszünk fel mást egyelőre helyette.

– Szinte vártam, hogy ezt mondjad. Így aztán már az sem érdekes, hogy boldogulok hat személlyel egyedül. Dolgozzon csak az asszony, ezért asszony, nem igaz? Lehetne ugyan másképp is, jobb helyeken már így szokás. De hát ott a nőt meg is becsülik, úgy bizony. Még a fúvó széltől is megóvják, mert egy nőnek nem csak lelke, teste is van, uraim.

– Egyetérték – csavarintott Szandu úr egyet a bajuszán. – Egy kis segítség szerintem is jól jönne, amibe természetesen én is beszálok. Nem dicsekedhetek ugyan nagy nyugdíjjal, de jut is marad is, ezenfelül... Da, da, miért is ne, meggyőzőm az anyádat, nyissa meg ő is szépen a pungáját.

– Hű, nagytata!

Margittal szinte madarat lehetett volna fogatni, s már abban is benne volt, hogy Marcsika vezesse tovább a háztartást.

Teltek a hetek, hónapok. János prédikált, esketett, keresztelt, temetett, egyszóval tette a dolgát, amiért az Úristenhez szerződött. A gyerekek nőttek, Margitka lecsihadt mindaddig, amíg Pethő Istvánné nem bukkant fel a paplakban.

– Szeretném látni az apámat – lejtett be orrfacsaró illatfelhőben – és a gyerekeket. Hol vannak?

– Mama! Nagymami! – szaladt eléje a göndör hajú, szőke Albika.

– Mekkora legény lett ebből a gyerekből! Hát emlékszel még rám, angyalkám?

Ettől a naptól új házirend lépett életbe, tudniillik a szabónő nem csak jött, elcseverészett pár órát, utána viszontlátásra jövőre. Nem, ő jött, berendezkedett, és maradt még két hétig. Az új házirend pedig abból állt, hogy megszűnt a házirend. A gyerekek kényük-kedvük szerint keltek, feküdtek, nézhettek tévét, és nem volt közös, időponthoz kötött étkezés sem, a tárgyaknak helyük stb.

– Nem jól van ez így, nagymama – figyelmeztette János a kissé bohém szabónőt. – Ismered a mondást? Rend a lelke mindennek.

– Mi bajod neked az én rendemmel? Szabónő vagyok én, nem katona, és ez a ház sem laktanya, ahol parancsokba foglalják, mikor, mit kell csinálnom.

– Én nem is kérek effélét. Magam se szeretem a drill és a gúzsba kötő szabályokat, de ahogy te viselkedsz...

– Tehát kirúgsz. Rendben van, már pakolok is, te... despota. Most már értem, miért olyan szomorú mindig a leányom. Margitka, Margitka! Indítsd el a gépet, mert hazamegyek – rendelkezett vérig sértve a szabónő, és hiába kérlelték, tartóztatták, visszadöcögött a városba.

Jánoska titokban fellélegzett, csupán a neje nem beszélt vele ismét napokig.

– Rá se ránts! Majd megszólal, ha kieresztette a gőzt magából – vélekedett a nagytata.

– Hol van a nagymama? Látni akarom a nagymamát! – siránkozott Albika.

Pethő Istvánné nem sok embert szeretett magán és lányán kívül a világon. Ezek egyike volt ez a pufók, göndör hajú fiúcska, miközben a másik kettőt épphogy eltúrte. Érthető: Albika a lányára, azok ketten meg az apjukra ütöttek.

Eltelt egy nap. A tanítónő reggeltől estig a szobájában feküdt, és tévézett (szerencsére ezzel is megajándékozták a „repedt sarkú parasztok”). Vagy olvasott: krimi, divatlapokat, Petőfi Népet. Néha kisétált a kertbe, megöntözött egy-két virágot, vagy elugrott Alíz barátnőjéhez traccsolni, röviden: a háztartás minden gondja Marcsi vállán nyugodott. Ő s részben a két férfi etette-itatta meg a baromfit, kutyákat, főzött, takarított, gondoskodott a gyerekekről...

De nemcsak a család, maga az egész ország is gazdasági gondokkal küszködött. A pártok megítélése, az államapparátus ugyan négyévenként változik, de nem olyan könnyű ám semlegesíteni egy leszavazott kormányzat légvárakra épített terveit. Aztán a régi hibák helyébe csúsznak az újabbak, megspékelve egy-két

természeti katasztrófával, azzal kezdődhet minden előről. Csakhogy sohasem büntetlenül, mert ennek általában ára van, amiért azonban többnyire a kisember, a vétlen vállalkozók és munkavállalók egyaránt fizetnek. Tudta ezt mindenki, maga Madarász Albert is, csupán a hatását nem cselezhette ki, amikor a mennykő az ő gazdaságába is beleütött.

– Isten nem ver bottal! – summázta sztoikus nyugalommal. – Adós fizess! Hát én most fizettem.

Bár nem részletezte, tulajdonképpen kit, miért okol, néhány elejtett megjegyzéséből azért ki lehetett azt találni. Meggyőződése szerint túl sokat vétkezett. És nem csak ő, mások is, ezt elégelte meg a Teremtő.

– Akiről mostanáig elég nagyokat hallgattál – szúrta közbe János nem minden él nélkül, amikor Vadkerten meglátogatta a meghasonlott kiszagdát. – Bocsáss meg, tapintatlan voltam.

Apja felesége neheztelően bólintott. A férjét ért sorscsapás őt is jócskán megváltoztatta: összeesett, megcsöndesült. Az öreg még kihúzott derékkal járt-kelt, intézkedett, csupán a régi biztonság olvadt le fokozatosan az arcáról.

– Ez is igaz, mit tagadjuk. Nem mintha istentagadó lennék, de hát milyenek vagyunk mi, emberek? Amíg jól megy dolgunk, eszünkbe sem jut, hogy Isten is van, de amint betegség vagy egyéb megpróbáltatás ér, mindjárt szaladunk a templomba. Látod, most, életemben először örülök, hogy pap lettél, mert így legalább protekciót kérhetsz számomra az Istentől.

János jóízűen mosolygott, s csak később villant az eszébe, hátha nem is viccelt az édesapja.

– Viszontlátásra! – búcsúzott el tőle melegen. – Kérlek, szólj azonnal, ha szükséged lenne valamire. Miután engem is kiraboltak, olyan sokat ugyan nem tehetek, viszont... izé... eladhatom a kocsimat, ha nem bántalak meg ezzel.

– Mit, egy ajándékot? – botránkozott meg Albert gazda. – Ott azért még nem tartunk. Majd egy kicsit összébb húzzuk a nadrágszíjat, és ennyi, nem olyan nagy katasztrófa.

ÁCS SÁNDOR

NYESTEK

Nagy volt a szegénység abban az esztendőben, főleg a havasi népek számára. A pityóka csak akkora gumókat termelt, mint a mogyoró, a törökbúzát korán leforrázta a dér, s a csövek jó része éretlen maradt. A vadbőr azonban jól fizetett, s a januári nyestbőrért, akár egy borjas tehenet is megadtak a kényes városi népek

A havason derékig ért a hó, de a pilinkázó hóesésben Artúr,* és János síléceken araszoltak ki a vadászházhoz. Az út jól megizzasztotta őket a hátizsák, a puska súlya alatt, s lélegzetük úgy párázott arcuk körül, akár a gőzmozdonyé.

A hangok tompán haltak el, a csend ölébe vette, eldajkálta az erdőt, álomba ringatta a frissen esett hó alatt. Csak az egyre ritkábban hulló hó lágy suhogása hallatszott, valahogy úgy, ahogyan a templom csendjében Úrfelmutatáskor röppen el az öregasszonyok ajkáról az imádságok elszuttogott szava.

A fenyők ágai a törzshöz simultak a kétaraszos hó terhe alatt, a bokrokat meg földig nyomta, s még a varjak sem repkedtek panaszos károgással a szürke felhők alatt. Csak egy héja keringett az erdő felett súlytalan szárnyalással.

Mély volt a csend, akár a temetőben halottak napja után, amikor már csak a gyertyáktól megperzselt koszorúk gyantás illata ténfereg a sírok között.

Felváltva állt hol az egyik, hol a másik az élre, hogy csapást törjön, és ha az élenjáró hátán elindult lefelé az izzadság kis patakja, helyet cseréltek.

Úgy két óra múltán megálltak pihenni egy terjedelmes cserbokor takarásában, nem messze a patakmedertől. Lekanyarították hátukról a puskát, hátizsákot és szalonnáztak.

Szótlanul falatoztak, amikor a nyíres katlanából egy kis konda vaddisznó váltott ki libasorban. Legelő egy nagytestű öreg kan törte a havat, a többi meg a nyomában.

Kapkodva töltötték meg a puskákat, és éppen akkor vették őket kézbe, amikor disznók beváltak a túloldali sűrűbe.

Csak egy árva süldőcske maradt le pár lépéssel a többitől, s azt annak rendje módja szerint, Artúr meg is lőtte drillingje golyós csövével.

- Nagyobb is lehetett volna – elégedetlenkedett János, de aztán örömmel kantározták fel alsó állkapcsán, s a kötél két végét vállaikra vetve szánkáztatták a nagy hóban a vadászház felé.

Fertály óra múlva már elibük jött a boronaház, bütüi alól vigasztalóan kanyargott a kékes füst az ég felé, s a nap is kisütött az elvékonyodó felhők közül. Szemkápáztatóan csillogott, ragyogott az egész határ, s a fenyők ágairól tompa dobbanásokkal zuhant le a földre egy – egy szekérdereknnyi hó.

Az öreg Kusztura már kint várta őket a vadászház tornácán, s igencsak messziről integetni kezdett vedlett kucsmájával.

- Hát ez a süldőcske... ippeg jókor jött – szólalt meg köszönés helyett, s csak azután nyújtotta parolára kezét.

- Siessenek bé a házba. Hallám a lövést, s már bé es gyújtottam vót a csikótűzhelybe, s ippeg száraz nyírfával, hogy vesse a langot, s meleg legyen.

- A süldőcskét meg csak bízzák reám, hamar kiakasztom, csak ide a tornácra, s kizsigerelem.

- De a lábost, egy kis zsírral, s hagymával feltehetik, mert egy percre nem tart, s viszem bé a májat.

Aztán már csak a piruló hagyma, a reszelt máj nyálcsordító illata szállt a fenyőgerendákból épült kicsiny házikóban, s a vadászok fáradtan telepedtek le a gyalulatlan asztal mellé, melynek közepin egy üveg fenyővíz már megtalálta helyét.

A májnak meg úgy nekiláttak hárman, mintha hetek óta nem ettek volna, s el is fogyott az utolsó falásig, s még a lábost is kimártogatták fényesre, mosogatni se kellett. Aztán hogy éhüket elverték, ittak egy pohárka pálinkát, s beszélgetni kezdtek.

Hamar szóba kerültek a nyestek, s Artúr, aki a vadászati felügyelőségen dolgozott, szépen elmagyarázta, miként lehetséges, hogy éppen errefelé tanyázzanak a nemes szörméjű ragadozók.

Az elmúlt esztendőben sok volt itt a mókus, de rendre eltűntek, pedig jó volt a makktermés. Ennek csak egy oka lehet, elszaporodtak a nyestek!

Csak éppen azt a kérdést nem tudták eldönteni, az erdőnek melyik részén tanyázhathatnak?

Az alsó részben a nyáron fakitermelés folyt, míg a felsőben nem háborgatta senki az erdőt.

Az öreg Kuszturna váltig erősítette:

- Csak az alsó részbe menjenek a fiatal urak, ott a ritka fák közt könnyebb lesz megkapni őket, nem tudnak átugrálni egyik fáról a másikra.

Artúr ezzel szemben azon a véleményen volt, hogy az óvatos nyestek a felső, zavartalan részbe húzódtak a favágás, háborgatás elől.

Az öreg egyre csak erősítette igazát, mert hogy nyomaikat is látta az alsó részben. Mivel nem tudtak megegyezni, végül felajánlotta, hogy behozza mindentudó, szellemidéző, háromlábú asztalkáját, amit Szent Mihály napjától faragott, s ippeg Luca napjáig, s egyetlen vasszeg nélkül állította össze! Annak a jóslata még nem csapta vót be – állította.

A két barát somolyogva egyezett bele a próbába, s az Öreg hamar ment is a kisasztalkáért.

Amint beérkezett vele, nagy körülményesen keresett olyan helyet, ahol még a padlóban sem volt vasszeg. Letelepedett a kisasztalka mellé, kezeit szétterpesztett ujjakkal az asztalra tette úgy, hogy a hüvelykujjai összeérjenek, csendet parancsolt, s elkezdte a szellemidéző ceremóniát:

- Páduai Szent Antal, itt igaz híved Kuszturna vadőr kér, hogy jelenj meg, s ha megjelentél, hát koppants egyet!

Lehetséges, hogy a derék szentnek valahol másutt lehetett dolga, mert egy jó darab ideig nem jelentkezett, s az öregnek meg kellett ismételnie a varázsigét.

Ám egyszer csak, az asztalka két lába felemelkedett, s hát uram fia, koppantott egyet!

- No, látják, még a túlvilágról es megtisztel a derék szent – s aztán folytatta a mondókát:

- Páduai Szent Antal, itt igaz híved, Kuszturna vadőr kér, mond meg néki, hogy a nyestek hol foghatók bé?

Az alsó erdőrészen, vagy a felsőben? Ha az alsóban, koppants egyet, ha a felsőben, hármat!

Egy darabig megint csak hallgatott az asztalka, aztán csendesen megemelkedett a két lába, s koppantott egyet. De hiába vártak újabb kopogtatásokra, az asztalka tovább nem nyilatkozott.

- Mondtam én magiknak, csak hát nem hittek nékem, de a szentnek elhihetik, mert ő aztán onnan fejülről belátja az egész világot – mosolygott diadalmasan az öreg Kuszturna.

Így aztán ennyiben maradtak azon az estén, csak éppen a pálinkát itták meg az utolsó cseppig, s nyugodalmasan eltették magukat másnapra.

Reggel, amint a nap felszívta a hajnali ködöket, a két vadász felkötötte a síléceket, s nekivágtak a vadászház feletti oldálnak.

A ragyogó napsütésben csillogott a havas, a fehérbe öltözött hatalmas fenyők, s még a kurtikat** is le kellett vetniök, olyan melegük lett a megerőltető síelésből, s a szemkápráztató napsütéstől, de legalább jól kivadászták magukat.

Az öreg Kuszturna egymagában az alsó rész felé vette az irányt, már csak azért is, hogy ne mondjon ellent a derék szent jövendölésének.

Estefelé fáradtan araszolgattak a vadászház felé, s az öreg Kuszturna már a szakállszárítón várta őket nagy kíváncsian.

S hogy lerakodtak, az öregben már alig állt a szó, de a két vadász szótlánul ült le az asztal mellé vacsorázni, amihez szívesen látták az öreget is.

Amikor aztán a „köccség”*** újra a takaró ruhába került, az öreg már nem állhatta meg, hogy ne érdeklődjön a vadászat eredménye felől, de azzal kezdte, hogy elmondta a saját élményeit.

Csak egy nyomot talált, de egyedül nem tudta megkeríteni az értékes szörméjű állatot.

Artúr lemondóan legyintett, mint aki háta mögé hajította az eredménytelen napot, s megkérte vadásztársát, Jánost, hogy keresse elő a hátizsákokból a pálinkás üveget.

János nagy nyögések közepette fel is állt az asztal mellől, s elkezdte vallasni az egyik hátizsákot.

Szép sorjában szedett ki belőle mindent, patronokat, ruhadarabokat, de mert az üveget nem találta, nagy

bosszúsan esett neki a másik zsáknak, csak úgy hajigálva kifelé a benne valókat.

S hát, uramfia, egy rókabőr, két rókabőr, három rókabőr, aztán valami ruhaféle, és... egy nyestbőr, két nyestbőr, három nyestbőr, s csak a legvégén a pálinkásüveg!

Az öreg Kusztura dermedten nézte a csillogó szőrű prémeket, aztán egy szót sem szólva akasztotta le a gerendafalról a szegen lógó puskáját. Előkerítette a szoba sarkából az asztalkát, kinyitotta az ajtót, kidobta a csillagfényes éjszakába, és mindkét csőből utána lőtt.

Az asztalka szilánkokra szakadozott a négyes sörétek záporában.

Az öreg mélyet sóhajtott, s belekiáltott a havasok csendjébe:

- Na, Páduai Szent Antal! Te es elvégzéd vélem a hitbéli dolgokat, ímhol kihajtottál az istállómból három szép borjas tehenet!

Mert nagy volt a szegénység abban az esztendőben, kiváltképpen a havasi népeknek.

A pityóka csak mogorónyi gumókat termelt, s a törökbúzáat korán leforrázta a dér, jórészt éretlen maradt, s azt is megették a vaddisznók. De a vadbőr jól fizetett, s egy nyestbőrért akár egy borjas tehenre valót is megadtak a városi népek.

1986. november.

Megjelent a Vas Népe 1986. november 01.- i számában

* Zatureczky Artúr édesapám hivatalnoktársa, és barátja Baróton.

** A rövid bekecs félét nevezik kurtinak a székelyek

*** Az élelem népies neve: „köccség”

En a vicet
Kenen allom
Avaloren
Lepinklora
Heston malmet
Sceenjet mossah
I topkumla
Sceenjumou

CSÁKY KÁROLY

Halhatatlanság

A fák kontyából
csak a csatok
maradtak.
S ha majd
csattogni kezdenek
a nagypénteki kereplők,
kitekint
a mennyből
megfeszített fiára az
Isten,
hogy elhiggyük:
földön és égben
kigyulladnak még
a tisztító
tüzek,
s nem ég majd csonkig
a húsvéti gyertya.

2011.10.5.

KOVÁCS T. ISTVÁN

Ferencjóska

Egy ember távozott az élelmiszerboltból. Vitte volna haza a napi adag kenyeret, tejet, meg egy kis borocskát is. Nem sört, ahogy máskor szokta, mert most hideg volt. Most bor kell, úgy gondolta. Szatyrot lóbált a kezében és elmosolyodott. Ezzel a lóbálással, csak vigyázni! Ha szatyorban visz haza valamit, a felesége is mindig figyelmezteti. Mert ő olyan. Elkószálnak a gondolatai. Nem figyel másra az úton, csak a maga belső világa foglalkoztatja.

Sok-sok éve már annak, hogy négy üveg sört vitt egy hálószatyorba téve. Vitte volna haza, a vasárnapi ebédhez. Akkor is elgondolkodott. Ugyanígy kilengett kezében a szatyor. Na, és akkor, puff! Odaütődött az út melletti ház falához. A négy üveg sör meg zutty, ripityom! Szilánkokra tört.

Na persze, ennek a dolognak a szüntelen fölemltetése hasznos érv arra, hogy a hibáit sorolják, ha egyáltalán hiba az, hogy az ember tele van gondolatokkal, amik egymásból következően rajzanak és a jelenről elvonják a figyelmét. Egy részük meg is ragad hazáig. Útközben dédelgeti őket, hogy el ne felejtse. Otthon aztán fel lehet vésni egy kis darab papírra, betenni egy használt borítékba. Elrakni, hogy egyszer majd jók lesznek valamire.

-Írva vagyon, hogy gyalogolni jó- idézte a mondatot magában, és úgy gondolta, hogy kerülő úton megy haza. Hadd szaporodjanak a kilométerek! Mert kellene az izmok frissítéséhez, a kilogrammok dekányi csökkentéséhez. Tél volt, hideg volt. gyorsan szedte a lábait. Észre sem vette, hogy a közeledő szomszédasszonya ráköszön.

-Edzést tartunk? Sétálgatunk?-kérdte.

-Muszáj.-válaszolta és aztán köszönt;-Kézcsókom! Hogy vagyunk, hogy vagyunk szép szomszédasszony, amire az nevetéssel válaszolt.

-Ugyan már! Én meg a szépség, két unokával mögöttem.

-Én meg a gyerekeinek véltem őket -tréfálkozott a férfi, mert a másik tulajdonsága meg a viccelődés volt mindig. Erről az oldaláról is jól ismerték a környéken. Mert úgy tartotta, hogy a humor fél egészség. Ne legyen az ember szárazlelkű.

Ment tovább. Már messze járt a lakásától. Arra gondolt, hogy talán vissza is lehetne fordulni, de a teste, azt kívánta, hogy még, még egy kicsit előre. Jólesett a friss levegő, a talpa alatt ropogó frissen esett hó, amiről közben eszébe jutott, hogy a szolgáltató cég minden évben leszámllazza a városnak a közterületi gyalogjárók hóttakarítását is, de sohasem takarítja. Ezzel is szaporítja a traumatológusok dolgát, akik a csúszós utakon elesett öregek csontjait próbálják összeforrasztani.

-Hová, hová ilyen szaporán? -kérdte egy szembe jövő ismerős, mire azt válaszolta;-Tudom is én. Csak ugye, muszáj egy kicsit mozogni. Mert ezekben a divatos, pici, alacsony fotelekben csak zsugorodnak az ember izmai. Márpedig ezekben ücsörgünk órákig a tévé előtt.

Ezt a fejtegetését már egyedül folytatta, mert az ismerős továbbhaladt és ő magában értekezett ifjabb korának azokról az ülő alkalmatosságairól, amelyek párnázottan, karosan is magasabbak voltak, tehát egészségesebbek. Az emberek kinyújthatták a lábukat. Az asztalok is magasabbak voltak, nem ilyen sámlik, mint ezek a dohányzóasztalok. Azokon könnyebben írta meg a leckét gyerekkorában. A vendégek vidáman csapkodták rajtuk a kártyát, vagy ha csak beszélgettek, akkor rákönyököltek a bútor felületére. Na persze, voltak mondhatni unatkozószékek is, miken ülve nem vethette meg a hátát az ember, nem szenderegthetett kényelmesen, mint ezeken a mai fotelokon. Aki unatkozva üldögélt, inkább előre görnyedt, kezeit összekulcsolta, úgy spekulált azon, ami éppen foglalkoztatta.

Nagyapa az ablak melletti fakanapén ülve gondolkodott esténként, a lámpagyújtás előtt. Jobb keze felől a kenyérfosor állt -villant be előtte a régi kép. Egyszer valamilyen árverésen ugyan vett egy úgynevezett karos, gondolkodó széket. Jó széles volt, az is fából készült. A feje tetejére borítva hozta haza Öregapó, de továbbra sem abban gondolkodott. Az csak a vendégeknek dukált.

Na persze, hogy min is gondolkodhatott Nagyapó? Hogy a hó alatt vajon kifagy-e az elvetett búzája?

Elég-e a malacoknak való takarmány, vagy másnap mehet már a kismalomba kukoricát daráltatni? Vagy, hogy új csizma kéne, mert a régit már talpaltatni sem érdemes? Nade, az új csizma nagyon drága. Nem úgy van az, ahogy a Parasztpárt írta a választási plakátjára, hogy; ” *Egy mázsa búza, egy pár csizma.* ” Ezt a csizmadiák másként gondolják. Pláne, ha politikus lesz belőlük.

Azon is elgondolkodott nagyapó, amit hangosan is kimondott, hogy mégis csak Ferencjóska alatt volt jobb világ, mint Horthy idejében, meg a második világháború után. Ő még a pénzt is csak koronában számolta, pedig már kilencszázhuszonhat óta pengővel fizettek.

A dupla mássalhangzókkal is gondban volt. A traktort is taraktornak mondta. A grófort meg gorófnak, bár ez utóbbit puritán kálvinistaként sohasem süvegelte meg.

-Na most már jól elkészáltam -lepődött meg a távolságon a gyalogló férfi. Egészen a vasútállomásig jutott el. Vonatok robogtak be a pályaudvarra. A megafon hangja zökkentette ki a gondolataiból.

Ilyen alkat volt ő annak idején is, mikor egy kisebb intézmény rendbe szedését bízták rá a felettesei.

-Rakd helyre, mert nagyon elrontotta az elődöd. Nem tudott már itt rendet tartani, mert elizélte a tekintélyét. Mindenki tudta, hogy a titkárnőjét is... Na! -hogyan is mondhatnánk?

-Izélte?

-Úgy valahogy.

-Nade, te nehogy izélgessél itten! -emelte fel hangját a főfőnök. Küldünk majd ide egy másik nőt, aki idős és nem lesz olyan kívánatos, mint ez volt- vigyorgott kajánul az öngyújtó lángja fölött, miközben a cigarettája paraszát élesztette.

-Ennek már fel is mondtunk-folytatta.- Nem akartuk, hogy te válaszod ki az újat. Mert mind olyanok vagytok, hogy a szépségét, elejét, hátulját nézitek, nem a tudását, meg a szorgalmát. Abból lesz aztán mindig a baj. Fél év múlva számon kérjük, hogy mire jutottál -szólt vissza még az iroda ajtajából a helyettes főnök, aztán egy negyedévig rá se néztek. Sem ő, sem a munkatársai. A harmadik hónapban történt látogatás is jobbára csak tere-ferével, vicceséléssel telt el a reprezentációt szolgáló kékfrankos fölött. Amit a valóban idős, csúnyácska titkárnő szolgált fel, aki viszont mindig tartotta a frontot, ha ő az íróasztalára csapva felugrott. Mert ott üldögélve semmi sem jutott az eszébe arról, hogy mit is kellene tennie rendbehelyezés címén.-Ha keresnek, mondja azt, hogy a területre mentem-közölte a titkárnővel.

A terület persze, a városliget volt, meg a folyópart. Ott sétálgatva hallgatta a madarak sokféle csivitelését, találgatta, hogy melyik miféle. Elgondolkozott az élet sokszínűségén. Nézte a tovaúszó hajókat, melyek után széles hullámbarázdák csapódtak a partoldalhoz. Itt már nem fáj a feje, s egyszerűen csak a homlokához csapott.

-Megvan! -aztán sietős léptekkel elindult az irodába.

-De Főnök! Már vége a munkaidőnek- mondta rezignáltan a portás.

-Nem baj. Majd én zárok. Maga csak menjen haza nyugodtan-ajánlotta, és hozzá kezdett a munkához. Az is előfordult, hogy délelőtt hazament és otthon végighevert a rekamién, mit sem törődve a napi dolgával, aztán szendergés közben jutott eszébe egy jó ötlet.

Nem volt ezzel a módszerrel egyedül. Miskei Bandinak, a városi lapszerkesztőnek mondta egyszer, vele évődve: -Jó nektek zsurnalisztáknak, mert kötetlen a munkaidőtök, s déli verőfényben itt sétálgattok az üzletsoron.

-Ezek barátom alkotó séták. Az iroda nem gondolkodásra alkalmas hely- szögezte le Miskei.

-Nahát most már igazán vissza kell fordulnom-határozta el. Észre sem vette, hogy félhangosan beszél maga elé. Nem bánta, hogy csapongnak a gondolatai. Szeretett magában beszélni, régebben történt dolgokra emlékezni, mert azokból is lehet következtetéseket levonni arra nézve, hogy mit csinált egykor jól az ember, meg mit akár jó szándékkal is rosszul. Hogy is oldana meg dolgokat itt és most, jobban, okosabban?

-Nahát, hogy mi minden juthat még az eszembe hazáig! -csodálkozott. Úgy vélte: A gyaloglás serkenti a gondolkodást. Mindezek ellenére egész úton nem tudta kitalálni, hogy lehetne csökkenteni a lakás havi költségeit. A villanyszámlát. A víz, a szemétszállítás, meg a csatorna díjait, a társasházi közös költséget. Aztán ott van még az internet, a telefon, a kábeltévé, meg a gázszámla, lakáson kívül a buszbérlet, a kocsisúlyadója, a biztosítás, az idén esedékes zöldkártya, és a műszaki vizsga, az üzemanyag áráról nem is beszélve. Időnként a gyerekeknek is illenék egy kis manival segíteni, az unokáknak apróságokat ajándékozgatni. Ezen kívül ott van még a legnagyobb követelődő. A has. A havi koszt pénz kerül a legtöbbe.

Hogy lehet ezeket mind-mind folyamatosan kifizetni? Hogy kéne erőt venni ahhoz, hogy valamiről le tudjon mondani, ha egyszer vékony a boríték? Az otthoni fiókokba sincs közülük a válaszra alkalmas gondolat elraktározva.

Hát, ez bizony fogas kérdés. Ezek miatt szenderegnet napokig is a rekamién, sétálhat a ligetben, gyalogolhat egész nap, mégsem működik a fantáziája, az asszociáció, a gondolattársítás, vagy miféle. Mert ezen töprengve semmiről semmi sem jut az eszébe.

Nagyapa bezzeg nem tudta, mi az a gázszámla. Este bekészített két kosár szalmát a kemenceajtó elé.

Azzal Nagymama reggel begyűjtött a kemencébe. Jó meleg volt a szoba egész nap.

Hát csoda, hogy az Öreg a Pengő helyett is mindig Koronát mondott, és Ferencjósát emlegette?

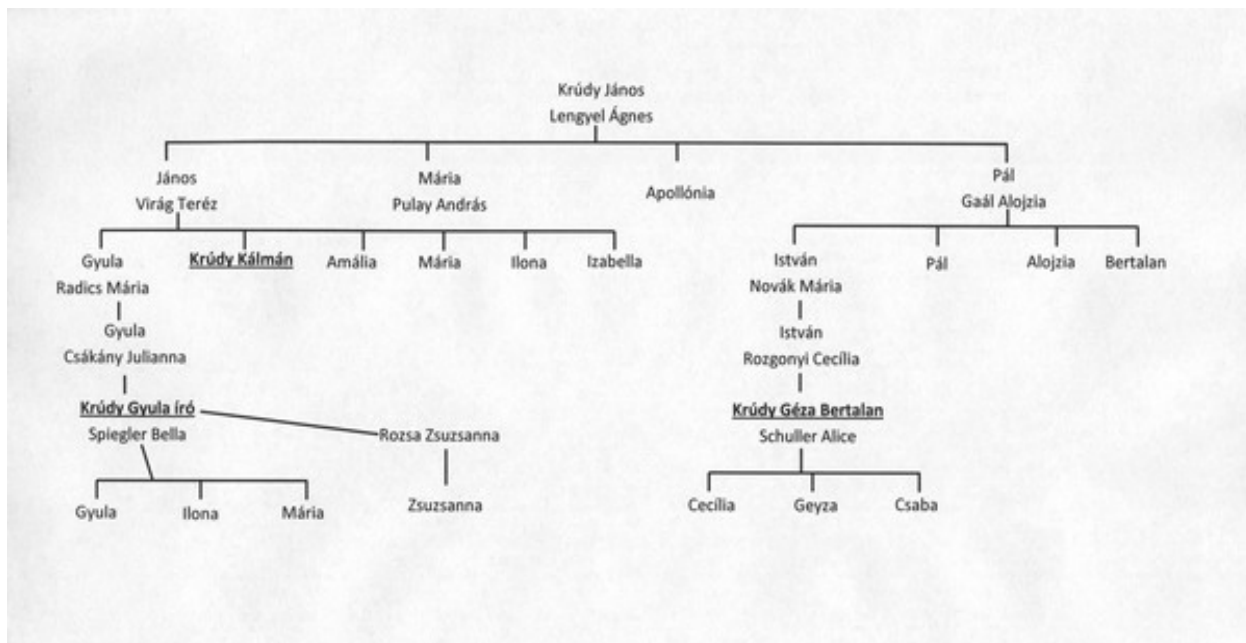

VÉGH JÓZSEF

Végzet és élet

Két Krúdy rétsági története

Rétság városához valóban két Krúdy története is fűződik. Mindketten ugyanazon tőről származnak, mint az író Krúdy Gyula. Amíg azonban Krúdy Kálmán számára Rétság a végzetet jelentette, addig a szintén írói babérokkal is próbálkozó Krúdy Géza számára az életet, hiszen itt látta meg a napvilágot. Hármójuk rokonsági fokát az alábbi táblázat tartalmazza.

Krúdy Kálmán

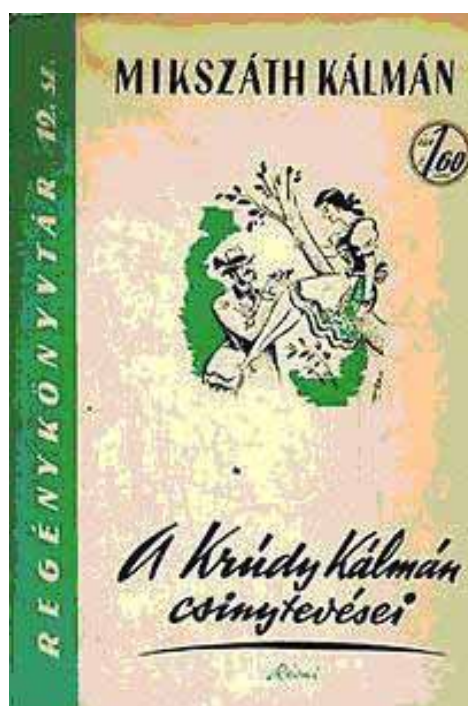
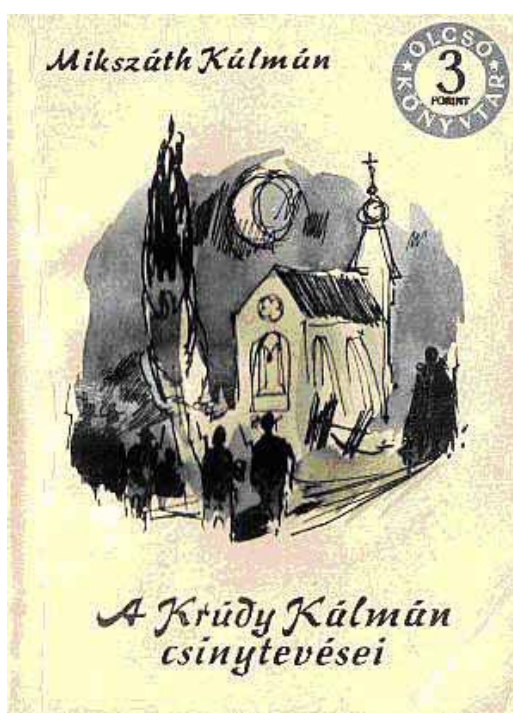
Krúdy Kálmán története

Mikszáth Kálmán így fogalmazott róla regényében: *“Ez a Krúdy Kálmán, aki jó familiából származott (gondolom, a kéri nemesek közül való volt), némi névre tett szert a maga szakmájában, és ha betyár-epizódokra van az íróknak szükségük, emlékezetükből az ott homályosan kavargó zsvány nevek közül találomra esetleg éppen az övét rántják ki, és úgy szerepeltetik, mint a kegyetlen Patkót, a durva Zöld Marcit, vagy az aljas Jánosikot.*

Pedig Krúdy Kálmán más genre(1). Előkelő és finom, legalábbis van oly elegáns ember, mint a francia Cartouche(2). Nem ölt. A palóc csak szerelemből öl, vagy a birkózás szenvedélyében (a Pálinka nevű ördög sugallatára). Nem is lopott. Ha szóra nem adták, amire szüksége volt, erőszakkal vette el, kockára téve saját bőrét. Adókat vetett ki a lakosságra, s azokat néha beszedte erővel, ha önként nem fizették. Szóval, csak azt tette, amit a király. Mindamellettrászolgált a hatóság haragjára mindenféle más megnevezhető és megnevezhetlen bűnökért.

A nagy, mértföldekre terjedő rászkai erdőben élt, ahol egy barlangja is volt a föld alatt, valóságos lakóház, szobákkal, kamrákkal s titkos kijárásokkal. Az erdő jó barátja a zsványnak, ellátja mindennel. A vadak magoktól jönnek elő pecsenyének, virágok magoktól nőnek bokrétának a kalap mellé, utazó kalmárok portékát, szöveteket visznek a ládáikban, gombát szedő leányok, menyecskék csókot adnak a szegénylegénynek. Ha nem adnak, elveszi erővel minden nagyobb teketória nélkül. S ez az. Ez az! Erről beszéltek sok égbekiáltó históriát a környéken. Az erdő hallgatott, az erdő félig-meddig orgazda. De ahol gombát kereső menyecskék vannak, ott mindig vannak közelben gallyat szedő öregasszonyok is, és azok a sűrű lombzat között is látják az elgyengült rossz szemekkel, hogy mi történik. Látják, megbotránkoznak vagy irigylik - és kibeszélik.

Ilyen szolid alapon nyugodott a Krúdy karrierje. Valóságos nimbusz és becsülés környezte. Nem haragudott arra senki, még talán azok a bizonyos menyecskék sem. A föld népét kímélte, s az is őt. A nemességgel pláne familiárisan bánt. Ha szemet vetett valamelyik kúriára, kihívatta a gazdát nagy titokban a kapu elé vagy a pajta mögé, s egyszerűen megmondta neki: Urambátyám vagy tekintetes úr (már amilyen lábon azelőtt álltak), adjon nekünk egy kis füstölt húst, egy oldal szalonnát és öt forintot, mert ki vagyunk fogyva mindenből. Ezzel a becsületes adókivetéssel tartotta fenn magát. S igen ritkán történt, hogy valaki megtagadta volna a porcióját.”

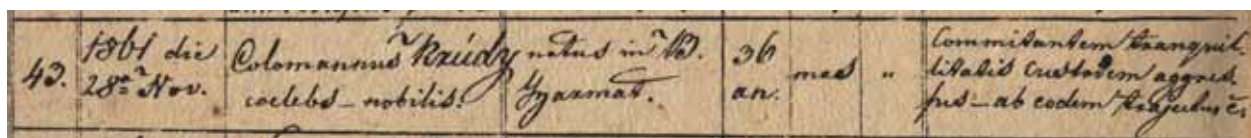
Mikszáth Kálmán regényének két kiadása

Mikszáth Kálmán tehát romantikus történetet rajzolt Krúdy figurája köré. A valóság azonban ennél sokkal mogorvább. Praznovszky Mihály irodalomtörténész tollából kanyarodik ki az a valós kép, amelyet a levéltári kutatások eredményeként vázolt fel írásában. E szerint Krúdy egy lezüllött kisnemes volt, ki ugyan részt vett a szabadságharcban, de nem pusztán annak bukása okán keletkezett elkeseredésében választotta a betyár életet.

Krúdy Kálmán Szécsénykovácsiban(3) született 1826 februárjában. A család a végeláthatatlan pereskedésről volt ismert. Az apa, Krúdy János, Nógrád megye várnagya volt, az anya Virág Terézia. Négy leányuk és két fiuk született. A fiúk - Gyula és Kálmán mindketten részt vettek az 1848-49-es szabadságharcban. Kálmánnal nemigen törődtek a szülők, szinte "vadon" nőtt fel. Már tizenöt évesen botrányos verekedésbe keveredett, tizenhét évesen betörés vádjával panaszolták be őt. Csak az mentette meg őt a büntetéstől, hogy 1846-ban már katonaként szolgált a hadseregben. Csakhamar újabb hírek érkeztek felőle, leányok megerőszakolásával vádolták. A vád igaznak bizonyult. A szabadságharc kitörésekor a császári seregben szolgált. Becsülettel végigszolgált a szabadságharcot. A 17. honvédszászlóaljnál kapott őrmesteri rangot, majd 1848. december 22-én kinevezték hadnaggyá. Krúdy Kálmán azonban Világos után sem tudott belenyugodni a szabadságharc elbukásába. Sosem tette le a fegyvert. Volt honvédtisztként börtönbüntetés, vagy legalábbis nyolc év katonáskodás várt volna rá a császári seregben. Inkább a bujdosást vállalta. 1850 januárjában, Nógrád vármegyében is felállt a csendőrség. A megyei szárnyparancsnokság Gyarmaton volt, a legközelebbi csendőrállomás Rétságon. Körözését 1849. december 25-én adták ki. "23 éves, nőtlen, R.cath.,kövér; közép termetű, barna hajú és bajuszú, bátor tekintélyű, öltözete betyáros, vörös mellyény, fehér zsinórral, fekete aranyos nyakkendő, sárga ködmön, fekete magyar kalap, fekete tollal". Miután az előző nem volt eredményes, 1850 február 14-én megismételték a körözvényt. Ebből már az is kiderül róla, hogy beszéde "bátor", s hogy "beszél magyarul, tótul, rosszul németül, s még rosszabbul deákul. Tíz nap múlva újabb körözvényt adtak ki ellene. "Életkora mintegy harminc éves, termete közepszerű, arcza alakja hosszú, arcszínje fehér, haja gesztenye színű, szeme kék, szája rendes, orra rendes, szemöldöke feketés, bajusza hosszú, fekete szakállát november 29-én Fülöpszálláson levágatta. Ruházata: honvéd köpönyeg, csikós nadrág, lent bőrrel fedve, Kossuth-féle kalap, melyet Fülöpszálláson egy zsidótól megvett, beszél magyarul."

1850 májusában elfogták. Május 27-én azonban sikerült megszöknie a pesti börtönből. Egyre több hír érkezett a rablóbandája fosztogatásairól. Legközelebb 1851-ben fogták el. Ez alkalommal is egy leányon elkövetett erőszak volt a vád ellene. Újra megszökött börtönéből. 1861. augusztus 17-én a jászteleki pusztán erőszakoskodott egy leánnyal. Az üldözői Diószeghy Tádé csendbiztos vezetésével el is fogta őt Szokolyán. Krúdy ismét szökni próbált, s csak úgy tudták a balassagyarmati börtönbe kísérni, hogy megsebesítették őt. A börtönben felépült, majd Vácra kísérték három más erőszakoskodása ügyét kivizsgálni. A vádak ez esetben is beigazolódtak. 1861. november 28-án lovas pandúrok kíséretében gyalog hozták őt vissza Gyarmatra. Útközben Jásztelek felé érve ismét szökni próbált. "Krúdy Kálmán a hírneves kalandor legújabb szökési kísérlete alkalmával agyonlövetett! November 28-án délután három körül a Jásztelektől Vadkertre vezető országúton, a birinkei erdő tőszomszédságában meg akarván az életében annyiszor sikerült szökést kísérteni, az országút mellett felhalmozott kőrakásból kísérőit kövel támadta meg, hogy az erdőbe menekülhessen, hol a lovas fogolykísérők nem üldözhatték volna. De Namen Gusztáv pandúrtizedes pisztolyával agyonlőtte."

A rétsági temetőben temették el őt. A halotti anyakönyvbe ezt jegyezte be a rétsági plébános: "A vad, veszélyes, közismert rabló méltó büntetését elnyerve így veszett el szánalmas módon."

Halálának bejegyzése rétsági plébánia anyakönyvében

Testvérbátyjának, Gyulának unokája Krúdy Gyula, az ismert író, ki több írásában is egy nemzeti érzelmű rablóvezérként ábrázolja a felmenői közt szereplő, önmagának kétes hírnevet szerző Krúdy Kálmánt.

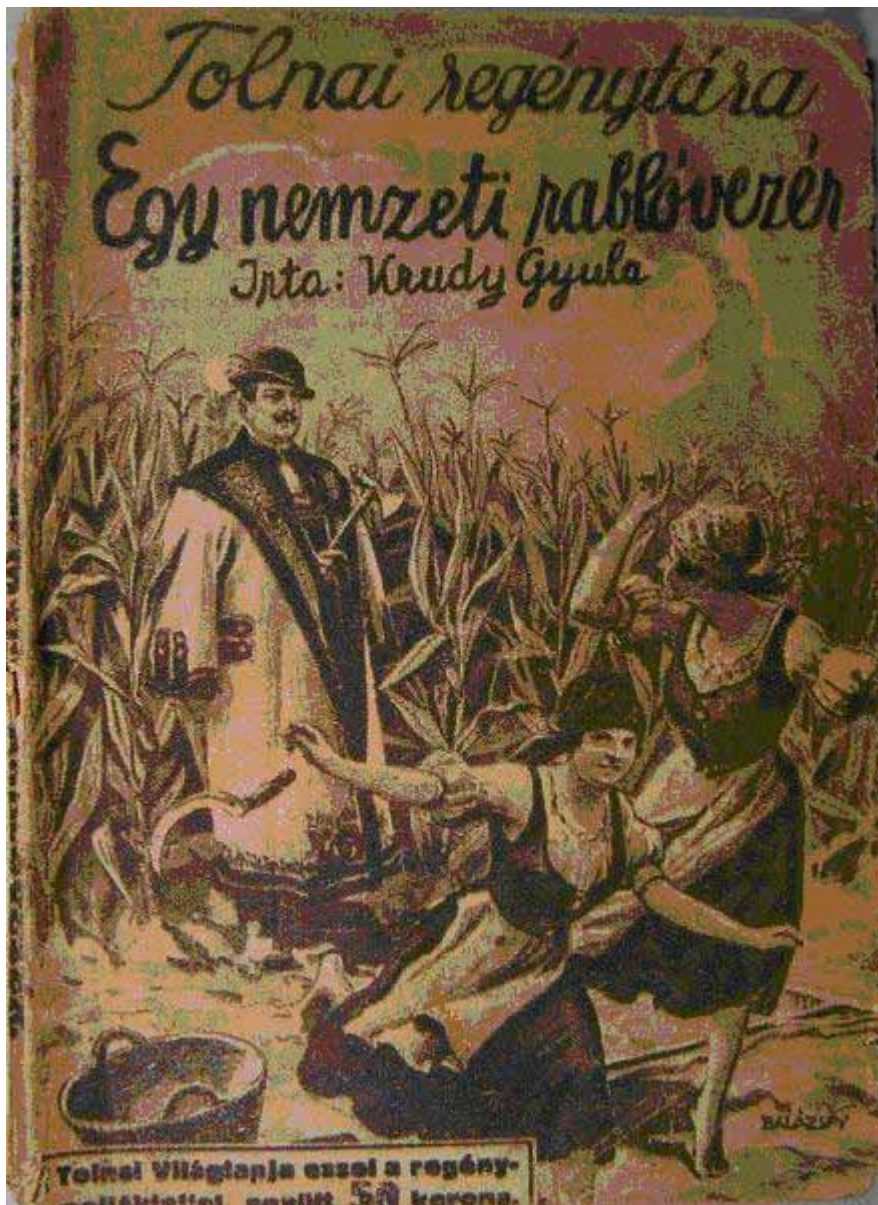
A Kandúr című elbeszélésében így jellemzi rokonát: “Ugyanott, ahol manapság a trianoni határ kezdődik, az Ipoly mentén, Palóciában, még egy-két generáció előtt gyakorta elkiáltotta magát valamely tréfás úriember a szüreteken:

- Itt a Kandúr! - Mire a szőlőszedő menyecskék, lányok, úgy az úri renden, mint a paraszti sorban lévők, “kapták a pendelyt”, és menekedve futamodtak a présházak, csendillák, csöszkunyhók, szóval emberlakta helyek irányába - mint ezt már anyjuktól, nagyanyjuktól vagy más öregasszonyoktól látták.

- Itt a Kandúr - riasztgatták egymást, amikor a legnagyobb dologidő volt, még a vén diófák környékén gulyást rotyogtató öreg asszonyok is úgy móríkáltak magukat, mintha valójában nekik is volna félnivalójuk a legendabeli Kandúrtól, és elfutamodtak tűzhelyeik mellől.

Ki volt ez a félelmetes Kandúr, akinek hírére a menyecskék a pandúrokért, csendbiztosokért, zsandárokért szaladtak? Kandúr volt az utolsó úri betyár, valódi nevén Krúdy Kálmán, a nagyapám testvéröccse, akinek kalandjairól volt szerencsém már írni, de nem árt, ha mostanában, szüret idején, a trianoni furcsaságok korában megidézzük cifra szűrös, guerillás, garibaldis alakját a messzi múlt időkből, amikor a keserves magyarság a szabadságharc leveretése után mindenféle olyan kalandokon törte fejét, amely kalandokhoz manapság is kedvök volna a fiatal embereknek.

Krúdy Kálmán a szabadságharc alatt “nyargonc” volt Görgey fővezér mellett, a szabadságharc után szökött katona, felkelő, álmok hőse, nemzeti rablóvezér, aki körülbelül egy évtizedre “veszélyeztette” az Ipoly folyó környékének és a mostani cseh felvidéknek a rendjét. Néha csak egymagában kalandozgatott, máskor negyven-ötven tagú banda élén jelentette a nemzeti bosszúállást az elpecsovicsosodott világban. Nemigen volt Gyarmattól Eperjesig valamirevaló nemes úrfi, aki darab ideig meg ne próbálkozott volna a szolgálattal Krúdy Kálmán betyárbandájában. Ötvenes évekbeli úrfimulatságnak mondja manapság a megható reminiscencia - de a fénykorában ólom vagy kötél volt a jutalma, hogy a hosszadalmas osztrák börtönökről ne is beszéljünk. Az úrfiak elszökdöstek a stráfkompanyiába való besoroztatás elől, elhagyták titkon az ősi udvarházakat, a mélységes bánat elől elmenekedtek az ötvenes évekbeli magyar apátia, bú, unalom, tétlenség, délibábok elől a tettek mezejére, hogy a nyomukat se lehetett feltalálni az Ipoly medrében; csak évek múlva, derülő időkben, szüreti pajzánkodások alatt bukkant fel az emlékezetben egy-egy régi álnév, amely álnév alatt szolgált ez vagy amaz uraság a Kandúr csapatában. (Nem kell olyan messzire mennünk, hogy ezeknek a régi úrfiaknak a maradványait megtaláljuk ismét a történelem lapjain. A történelem ismétlődik Magyarországon; végzetünk, kedvünk, dalunk és szívdobbanásunk mindig a dicső múlt időké volt, de talán sohase annyira, mint az örvénylő sír e jelenében.) Kandúr jelentette a nemzeti ellenállást, az örökös nyugtalanságot, a börtönében meg nem nyugvó magyarságot, azt a tüzet, amelyet minden magyar szívben és minden magyar házban ápolgattak, ha tűztojáska alakjában is, rejtegetve a hamu alatt. Kandúr volt az a forradalmi eszme, amelyet a nők imakönyveikben a vértanúk sírdombjaira való kakukkfüvek alakjában őrizgettek; Kandúr volt a Garibaldi véres ingének foszlánya, amelyet ereklýe gyanánt rejtegettek apáink; Kandúr volt az éjjéli kopogtatás, amelyet a bujdosók lemértek bizonyos házak ablakaira, bár ott a gyertya nem világolt, de amúgyis álmatlanul fekszik a gazda már esztendők óta; ő volt a titok, a remény, az álruhás üzenethordó, a láthatatlan vendég, aki Klapka, Kossuth, Garibaldi, Türr István néven szerepelt a táncoló asztalkáknál, amelyeket a kúriák szalonjaiban fogtak körül a remegő honleány kezek; ő volt az ismeretlen lakó, aki a nemesfészek hátsó szobácskáiban, a szőlőhegy présházaiban, az eldugott tanyaházakban rejtőzködött, akiről nem volt szabad tudni se a cselédpletykának, se a kotnyeles zsandárnak; Kandúr volt a magyar romantika...”

Krúdy Gyula regénye Krúdy Kálmánról

Krúdy Géza története

Krúdy Géza Bertalan 1900. március 20-án született a Nógrád vármegyei Rétságon egy római katolikus vallású polgári családban Apja Krúdy István Nógrád vármegye aljegyzője; táblabíró; árvaszéki ülnök, anyja Rozgony Cecília volt.

KERESZTELTEK				ANYAKÖNYVE.			
A BEJEGYZÉS				A BEJEGYZÉS			
Év	Hónap	Nap	Név	Év	Hónap	Nap	Név
1900	aprilis	19	Géza	1900	aprilis	20	Géza
1900	május	20	Bertalan	1900	aprilis	22	Bertalan

Születésének bejegyzése a rétsági plébánia anyakönyvében

Az elemi iskola, majd a gimnázium elvégzése után 1920-1923 között az ELTE jogi karának hallgatója volt. Ezt követően katonai pályára lépett. 1923. szeptember 6-án bevonult a magyar királyi Honvédség 4. önálló ütegehez, mint egyéves önkéntes. 1924-1925 között elvégezte a magyar királyi tüzértiszti iskolát Miskolcon. 1925. május 1-én hadapród őrmester és szakaszparancsnok lett. 1925-1928 között elvégezte a géppuskás, a légvédelmi távmérő és a távbeszélő tanfolyamot. 1928. augusztus 20-án hivatásos hadnaggyá léptették elő és áthelyezték a budapesti, majd a hajmáskéri légvédelmi parancsnoksághoz. 1930-1932 között elvégezte a terepfelvételi, illetve a légvédelmi tüzértiszti iskolát. 1932. szeptember 1-én főhadnaggyá léptették elő. 1932-1935 között elvégezte a légvédelmi fényszóró, a gazdasági tiszti iskolákat, illetve befejezte egyetemi tanulmányait (jogász végzettséggel). 1935-1940 között a magyar királyi 7. gyalogezred, az 5. tüzérosztály, majd 5. tüzérezred kötelékében szolgált, mint gazdasági tiszt. (Időközben megnősült; felesége Schuller Alice. Három gyermekük született: Cecília, Geyza és Csaba) 1940. szeptember 1-én századossá léptették elő. 1940-1941 között a magyar királyi 5. tüzérezred gh. főnöke, majd a 13. hadosztály vezető hadbiztosa, végül a 13. tüzérezred gh. főnöke. E minőségében részt vett az erdélyi és 1941. április 9 - augusztus 30. között a délvidéki bevonulásban. 1941. szeptember 1-től a magyar királyi jutasi Kinizsi Pál tiszthelyettesképző iskola tanára és gh. főnöke.

1944. december 27-én az iskola személyzetével együtt Németországba települt ki, majd 1945. január 29-én orosz hadifogságba esett, ahonnan 1945. június 24-én tért haza. Itthon igazolták, majd 1945. július 30-tól a 136. honvédségi bevonulási központ gh. főnöke lett. 1946. augusztus 31-én nyugdíja meghagyása mellett elbocsátották. Az 1950-es években, mint hegesztő dolgozott Budapesten. 1983. szeptember 2-án hunyt el, 84 éves korában. A rákospalotai temetőben helyezték örök nyugalomra 1983. szeptember. 2-án.

Krúdy Géza kitüntetéseiből

Tevékenységeért 6 alkalommal részesült dicséret elismerésben, valószínűleg édesapja után megkapta a „Háborús Emlékérmét” kardok és sisak nélkül, valamint az osztrák és bolgár „Háborús Emlékérmét”, a „Nemzetvédelmi Keresztet” – ennek oka nem ismert –, 15 év szolgálat után a „Tiszti Szolgálati Jel” III. B. osztályát, az „Erdélyi Emlékérmét” és a „Délvidéki Emlékérmét”.⁽⁴⁾

Az alábbi írása a Magyar Vadászújság 1937. november 25-én megjelent számában olvasható.

Most 25 éve..... Írta: Nemes Krúdy Géza főhadnagy(5)

„Már megint rigó vár a kapuban?” hallatszott boldogult Édesanyám hangja, mikor már több ízben szólalt meg kapunk előtt a diákok nemzetközivé vált hívójele, a füttyülővel, kondásfüttyülővel (két ujjal a szájban sípot alkotva) leadott hívójel, a „Fi-fi-pu, fi-fi-pu, fi-fi-pu!” És ez ismétlődött mindaddig, míg a könyvet félrevágva, sikerült kisurranni, vagy szüleinél közülni valaki tudtul adta a „rigó”-nak, hogy most nem lehet, mert tanulunk. Istenem, milyen édesen naiv is a szülő, aki el tudja képzelni, hogy egy ilyen hívás után akár csak a leckének a címe is a fejébe megy a drága nebulónak, nemhogy a tartalma? Aki átment ezeken a soha el nem felejthető hívásokon, az tudja, hogy ilyenkor a nebulói képzelet mindenre gondol, zsandár-rabló csatára, csujzlis céllövészetre, melynek a szomszédok ablakai lettek az áldozatai, augusztusban az első kukoricabajuszból sodort cigarettára, tilos fürdésre, tilos moziba menetelre stb.-re és csak nagyritkán olyan kirándulásra, melyre később, mint vadász-iskolára tekinthettem vissza, a párszor ismétlődő vadászinaskodásra.

Ma is úgy él emlékezetemben, mintha tegnap lett volna. Pedig azóta az idő végtelen kereke 25 évet pergetett le, a gyerekeimből felnőtt, családapa, a kedves vidékből, mely a gyermekálmok megvalósítója volt, ma „megszállt terület” lett!...

Nagyon sok 25 év akkor, ha történelmi, családi szomorú emlékek fűződnek hozzá, ha küzdés, szenvedés, - a szeretettek közül elvesztett Édesanya emléke tartja frissen, talán soha be nem hegedőn, az ejtett sebeket s amikor a kedves emlékeket minden nap, minden óra, perc, vagy kézbe kerülő fénykép újból és újra elővarázsolja. De hiszen így is van ez jól, mert különben, talán...

Most 25 éve történt, októbertévi vénasszonyok nyarának egy langymeleg szombati nap délutánján, hogy ma már az örök vadászmezőkön vadászó igaz úr és igaz vadász állott kapunk előtt és 40 egynéhány évét meghazudtoló, ismert füttyhívással csalogatott a kapuhoz, nem mintha attól félne, hogy szüleinem nem engednek el, de mert tudta, hogy kedves meglepetés lesz számomra, ha őt megláthatom és ha meghívásának eleget is tehetek. Ő volt első vadásztanítóm, mesterem, a jó Sárközy Sándor bácsi.

Hívására kimentem a kapuhoz, majd szüleinem engedélyével elindultunk Sándor bácsi területére, a kővári Ipoly nagykanyarba, ahol évszázados tölgyek meséltek az elmúlt időkről, mikor még valódi betyárok ütöttek sátot a kanyargó Ipoly partján, nappal meghúzódva a fűzfásban, állandó rettegésben

tartva az arrajáró szép fehércselédeket, akikre valóban veszélyesek voltak.

Megérkezve, letettük táborhelyünkön a hátizsákot, melynek kihozatala az én feladatom volt és elindultunk szétnézni, hol-mit találunk. A levegő balzsamon, kissé kesernyés ízű volt, a levél, aranyeső módra hullott a fákról, mintha láthatatlan kezek rázták volna, mentségére egy pár korán húzásba fogott, vagy megzavart kacsának, mely észrevéve nem éppen vadászias öltözetemet, ellenkező irányt vett.

Úgy látszott, hogy egyelőre nem sok eredményt fogunk elérni és így rövid várakozás után leülve, mesterem a hátizsák tartalmát szedte ki, egyenkint méltatva azok fontosságát és nélkülözhetetlen voltát, így tartotta nékem az első elméleti vadászórát, melyet időközben egy kis fegyverismerettel is fűszerezett.

Uzsonnáztunk, majd az elemózsia fogytával az ehetetlen felszerelési cikkeket a hátizsákba visszacsomagolva, más területre mentünk. Ezúttal kezembe adta alsókulcsos 12-es Lankasterét, hogy adandó alkalommal - egy kis szerencsével - essek túl a tűzkeresztségen.

A tűzkeresztség nem is váratott magára sokáig, mert egy fogolycsapat égzengésszerű felröppenése, mely pillanatnyilag meglepett, késztetett a bár elkésett lövésre és avatott fel egyúttal „vadásszá”, mert a „mordály” lövésemkor kiugorva a vállgödrömből, olyan szabályos pofont adott, hogy a foglyok helyett valóságos meteorhullást láttam. Szégyellem magam ő előtt, s így nem szóltam egy szót sem, bár a sors tovább viccelt velem, mert hazafelé menet úgy néztem ki, mintha a kirándulásra vitt süteményt mind a jobb arcfelémbe pakolva hoznám haza. Fájdalmat nem éreztem, csak büszkeséget, mert a lövésemre esett 2 darab „kapitális” fogolykakas mindenért kárpótolt és még hosszú időn keresztül — büszkén — meséltem el bravúros lövésemet.

Hazafelé mentünk, ezüst fátyolba burkoltan, melyet a szállingózó ökörnyal szőtt körénk, midőn a szőlő mellett egy húzó seregélycsapattal találkoztunk. A seregélyek elől egy bokor mögé bújtunk, majd onnan kilépve, megjelenésünkre az alacsonyan szálló csapat összecsapott és hatásos duplára körülbelül 15-18 darab maradt a csatatéren, összeszedve a seregélyeket, útközben mesélte el azután, hogy van egy pár öreg, gyámolításra szoruló gondnokoltja, akik részére gyakran ajándékozza az elejtett vadakat és ha más nincs, úgy a seregélyeket, melyből ők „csuda” finom levest főznek és még vasárnapi sült is került belőle az asztalra.

Vidám, minden jó viccre kapható kedélye mellett ez a gondoskodás volt az ő igazi jellemvonása, mert ott, ahol más csak szenvedélyének, a sportnak élt, ott is a szegények istápolója volt és össze tudta egyeztetni a természetért, sportért való rajongását a nélkülözőkről való gondoskodással.

Ma, amikor 25 év távolságából, igazvadász felfogásának, természetimádatának és jószíve emlékének szentelem e sorokat, szeretném az ő igazvadász egyéniségét követendő példának állítani azok elé, akik a puskát csak azért fogják a kezükbe, hogy a konyhára „hús” legyen, vagy a fűszerszámla apasztására értékesítsék, avagy a lörekord fokozására lövik a vadat ott, ahol lehet és amennyit tudnak.

Talán eljő majd az az idő is, amikor minden vadásznak lesz egy vadász „gyerekszobája” és amikor nem csak papíron és szavakban, de valóságban, tettekben és felfogásban is hozzá hasonló igaz vadászok fogják róni a magyar hegyeket és rónákat...

¹ zsáner, jellem

² Francia kalandhős, aki egy tolvajbanda fejeként próbál igazságot szolgáltatni a szegényeknek.

³ Ma Kováčovce község Szlovákiában, a Nagykürtösi Járásban

⁴ Az adatok forrása: HM HIM Központi Irratár Tiszti Személyi Okmánygyűjtők 44123, illetve HM Igazoló Bizottság 6509.

⁵ Nemességét a M. Kir. BM 29.246/1938. szám alatt igazolta

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Pontok között

mint foggyökér vés az agyamban,
állkapcsom üt, ... egy, egy, egy, ...

számol nap fogyatkozást,
vagy végtelenített pillanatokat,
csak suttogom, fáj, ... és fáj

elszakadt, a hol volt, hol nem volt,
kéz a kézből zuhant, ... át, át, át,
... várom a feltámadást

néha keresem az időbe tévedt
merengő pillantásod reflexét,
friss szál boglárkánkban is,
szirmain pillái között,
... a tiszta mindenségben

talán hiszem, Te kérted Istent,
érte is, soknyári gyökereinkhez

bolygok, bennem még kénesók,
és gáz alap elemek, viharok,
kint spirálok tekergőznek, te Napom,
bent vesszőfutás, ... hozzád

belém némult a révész, ... élek,
... a parton várom ébredésed

(2012.)

KŐ-SZABÓ IMRE

A koszorú

Az öreg, mert így hívta mindenki, már napok óta gyengélkedett. Nem evett, a szívére panaszkodott, de itt nem vette szavát komolyan senki. Hét éve, hogy ide került, ebbe a börtönbe, egy év előzetes után. Itt ő volt a 0460. számú elítélt. Tisztességes nevét nem tudta senki. Az újságban is csak úgy jelent meg: K. Ferenc. Aztán leírták az elkövetett bűncselekményt és az ítéletet, mely elég szigorú volt, tizenkét évet kapott, leghamarabb csak kedvezményesen, három év múlva szabadulhat. Belenyugodott, mit tehetett mást. Még szerencse, hogy fiatalabb korában kitanulta az asztalos szakmát, mert ennek itt nagy hasznát vehette. A munka lekötötte, ez nem esett nehezére, ha dolgozhatott, még az idő is jobban, talán gyorsabban telt. Kint nem maradt senki, csak a felesége, de az elkövetett bűncselekmény miatt nem írt levelet, nem látogatta, csomagot sem küldött. Így K. Ferenc egyedül maradt, keveset beszélt, nem voltak vidám percei. Tette dolgát, azt amit itt kötelezővé tettek a fogságban, meg azt, amit szűkösen a körülmények megengedtek. Mindent összeszámítva: ő volt a 0460. számú – emberi alakzatú – élőlény. Így dobogott a szíve, ebben a tudatban. A jövőre nem is szeretett gondolni, tervezni pedig nem volt kedve. Úgy érezte, hogy talán eléggé elszurta az életét, volt benne egy kis megbánásféle is, de ezt az érzést elhessegette magától. Elkövette, hát elkövette, biztosan nem kellett volna. Lehetett volna meggondoltabb is, - talán! Sajnos már nem lehet visszafordítani! Ezzel így kell élni, ameddig csak él.

Egyik kora reggel, még ébresztő előtt nyögésre, hörgésre lettek figyelmesek a cellatársak. Az öreg rosszul lett. Dörömbölve jeleztek az őrségnek. Felvitték az orvosi szobába, de már késő volt. Megállt a szíve. Azt mondták, baloldali infarktust kapott. A temetését gyorsan megszervezték. Arról szó sem lehetett, hogy kiadják a hozzátartozóknak, hiszen nem is volt hozzátartozója. Azok megszűntek, többé nem léteztek. Ebben az esetben a végső nyughely a rabtemető. Ez a temető a börtöntől egy kissé távolabb helyezkedett el. Nem nagy terület, nincs is bekerítve, szélein utak futnak, a végében vasúti sínek. Sírhanok sincsenek. Elvértve találni benne néhány keresztet, de itt sem lehet tudni, hogy a keresztől merre van a koporsó. Valahol körülötte. A temetés is egyszerű, nincs semmi különleges ceremónia. Kiássák a sírt, azon az üres helyen, ahol még nincs elhantolva senki, aztán mindjárt beleteszik a koporsót, bekaparják. Elegyengetik a földet, simára, hogy ha nő a fű meg a gaz, könnyű legyen kaszálni. Az ásóról, lapátról leverik a földet, beteszik abba a kis furgonba mellyel kihozták, aztán visszamennek a börtönbe és folytatódik minden tovább.

Valahogy így történt az öreg esetében is, azzal az eltéréssel, hogy ezt az - ásás, lehelyezés, földelés - cécóját végignézte távolról, az út széléről egy idős asszony. Özvegy Tóth Jánosné. Nem rég özvegyült meg, alig három hónapja, hogy eltemette a férjét. Így feketében, a friss gyászban mindenre érzékenyebb az ember. Véletlenül járt arra. Tulajdonképpen a városba menő buszhoz igyekezett. Egy kicsit meg is fáradt a gyaloglásban, éppen megállt pihenni, levegőt venni, amikor észrevette a temetőben tevékenykedő embereket. Amikor jobban megfigyelte, élesen meg tudta különböztetni, hogy melyik a rab, melyik az ör, akkor eszmélt, egy temetést lát. Azt tudta, hogy ez itt a rabtemető. Erről már mások is beszéltek, meg arról, hogy jó nevű politikusokat is temettek ebbe a parcellába, nem most, régebben, - a háború előtt, talán az ötvenes években – inkább. Ahogy ott állt, felmerült benne, ki lehetett ez az ember akit most temetnek? Összerakta az ismereteit, a hallottakat, a maga özvegyiségét sem hagyta ki, érezte, hogy azt a valakit akit letesznek a földbe, azt is anya szülte. Amikor megszületett, még vétlen volt, ugyan olyan mint bárki más. Talán a génjei lehettek eltérőek az átlagostól, hogy később ilyen bünt követett el, de a génekről fogalma sem volt, nem is hallott róla. Csak a szóbeszédéből idézte, mert ilyenkor az okosabbak erre hivatkoztak. Összeszorult a szíve, még a könny is kicsordult a szeméből. Egyetlen civil embert sem látott az ott tevékenykedők között. Virág sehol, egyetlen szál sem. Ekkor jutott eszébe, hogy a komaasszony hozott a múltkor egy olyan kerek, szalmából font és falevelekkel díszített koszorút, hogy majd kiviszik a férje sírjára a temetőbe. Aztán elbeszélgették az időt, meg a lába is fáj, így a temetői látogatást elhalasztották.

Arra gondolt, ezt a koszorút, holnap elhozza erre a sírra, legyen neki is valami dísz, megemlékezés, ahogy illik egy halotthoz, még akkor is, ha ez itt nem szokás. A férjének pedig visz majd élő virágot, most nyáron van a kertben bőven, szakíthat belőle.

A gondolatot másnap tett követte. Kezében a kerek, szalmából font koszorúval, némi díszítéssel ott állt a friss ásás szélén. A meghatottságtól, meg az öregkor érzékenyebb lelkületétől, – hiszen ilyenkor már meghatódik az ember mindenben – eleredtek a könnyei, sírt, sírt, csak sírt. Siratta magányát, férjét, azt a valakit, akit ide hantoltak tegnap. Meg volt győződve arról, hogy amit most tett, jócselekedet, és ha majd eljön az ő ideje, akkor ezt kedvezően fogják beszámítani. Letette a koszorút a földre, hiszen nem lehetett semmire sem felakasztani. Állt ott egy darabig összekulcsolt kezekkel, még imádkozott is, majd szépen, lassan hazaindult.

Másnap délelőtt, amikor újból a buszhoz igyekezett, odapillantott. Látta a koszorút, a szalmafonat sárgán virított. Nyugodt szívvel szállt fel a buszra, hogy a városba menjen. Délutánra beborult az ég, dörgött, villámlott és eleredt az eső. Először csak esett, aztán felerősödött, majd szakadt, mintha dézsából öntötték volna. A lezúduló víz hömpölyögve folyt, sodorva maga előtt minden mozdítható tárgyat. A koszorút is elmosta, vitte magával, először belekerült egy árokba, majd az út melletti patakba. Áthömpölygött a vasút alatti átfolyón, az, pedig kivetette az országútra és ott egy járdasziget mellett megakadt az autók fő csapásában.

A hirtelenjött eső után a közlekedésben egy kis szünet állt be. Egyetlen autó sem járt, kihalt volt az út. Az esővíz eltűnt az útról, csak némi sárhordalék maradvány maradt az aszfalton, meg a szalmafonatos sárga koszorú. Ott hevert az esőtől megtépázva, árván, magányosan, semmihez és senkihez nem tartozva. Mintha azért fonták volna, hogy mint koszorú, ne lehessen többé koszorú. Az első autó kikerülte, a következőnek csak az első kereke érintette. Aztán jött a harmadik, amelyik keresztülgázolt rajta, majd egy kamion összes kerekeivel kilapította. Vége volt. Úgy feküdt ott az úttesten, mint egy halott, kiterítve. Mint jelkép is megszűnt. Egy csomó szalma lett, ott az út közepén.

SZÁVAI ATTILA

Tanszünet

Először kicsit bajban voltunk, hogy hová kellene vinni a csoportot kirándulni, először jó ötletnek tűnt a vidámpark, majd beláttuk, egyikünknek sincs kedve idegeskedni egész nap, hogy mikor csapja el a dodzsem valamelyik gyereket, mikor csípi be a kezét az elvarázsolt kastély, vagy a hullámvasúton mikor öklendezi ki a tojásos szendvicset a nézelődőkre. Gyerekkoromban ültem utoljára ilyen hullámvasúton, dőlt belőlem sugárban a reggeli rántotta, mint mikor az olvadt hólét köpi két pofára az ereszcatorna. Egyik gyereknek sem kívánhatom ezt, pláne nem ellenségemnek, ezek között a lurkók között meg nincs ellenségem. Egyelőre. Mondtam nekik elsőbe, hogy itt nálam mindenki tiszta lappal indul, nulláról, innen lehet szépen építkezni, rakni össze a jellemet, és, hogy majd itt megtanulják a rendet, ami elengedhetetlen az élethez.

Szerintem nem is vagyok szigorú, pláne másokat megbántani azzal, hogy milyen hülye a gyereke, nem, ez nem az én világom. Pedig néha szívesen megmondanám egynémely anyának, hogy olyan mocskos a gyerek, mintha a döggútból húzták volna ki. Olyan büdös, hogy már kerülök, mint macska a forró kását, ha jól mondom. Nem beszélve arról, hogy ezek a mai ifjak jórészt nem is tudnak beszélni normálisan, csak hebegnek-habognak, egy értelmes mondatot nem bírnak kimondani, az is leginkább csak valami szexes dologra felbujtás. Ahhoz meg már régen nem volt szerencsém, a feleségem lelépett a villanyszámlással én meg azóta ülök esténként a konyhában és nézem a neonfényt. Gondoltam már prostituáltakra is, de akkor nem tudnék a gyerekek szemébe nézni. Meg szerintem fizetni a szerelemért az majdnem olyan, mint mikor böllért hív az ember a disznótorba az helyett, hogy maga vágná a disznót, derékig véresen, de tudva, hogy magamnak véreztem össze magam, nem idegeneknek. És, ha már egyelőre nincs gyerekem - illetve van valahol, csak meg kellene születni valami asszonnyal -, akkor addig is foglalkozok másokéval, noha ezzel az erővel foglalkozhatnék magammal is, nem mások nevelési csődjeibe raknám a jó modort, hanem például kertészkedhetnék. A fáknak legalább van némi tartás, és nem szaladgálnak annyit az udvarban, pláne nem dohányoznak a vécében. Ha meg bekapcsolom nekik (a fáknak) a dévédét az udvarban, biztosan végig tudnák úgy nézni a filmet, hogy egy mukkot sem szólnak, csak fotoszintetizálnának szépen tévézés közben, mint mikor az anyósom kötöget a sorozat alatt. Olyan jó keze van az ilyesmihez, hogy mondtam már többször neki, tanuljon meg hegeszteni, az elv hasonló, csak az eredmény más, nem kardigán, hanem például kistraktoralváz vagy bejárati kapu.

Össze kellett hívni a szülői értekezletet, hogy eldöntsük, mit kezdjünk magunkkal és a gyerekekkel, míg tart a szünet. Többen mondták, hogy régen legalább annyiban jobb volt, hogy megmondták fentről, mit kell csinálnunk az ilyen tömeges iskolai szabadnapokon. Most is azt várjuk, hogy ötletek híján mondják meg fentről, csak másképpen. Hiába, az emberek egy jelentős része csak akkor tud magával mit kezdeni, ha vezetik. Néha neki a falnak, de ne politizáljunk, mert a végén megint történelmi tábor tudunk csak szervezni jobb híján és tavaly is csak a probléma volt abból, hogy a srácok eljátszották, hogy a zsidók, meg a nácik. Úgy kellett lefogni őket, mikor végső megoldásként le akarták kapcsolni a főkapcsolót a zsidókat játszó gyerekek szobájában. Azok meg örültek nekünk, mint valami felszabadítóknak.

Valaki azt javasolta, hogy engedjük ki őket a rétre egész nap, elszaladoznak, elordítóznak, ott lehet teli torokkal, az állatok is így csinálják. A másik meg azt akarta, hogy menjünk múzeumba. Lebeszéltek erről, mondván, hogy ha már van két szabad nap, akkor azt ne hullák között töltsük, meg üres köcsögökkel. Menjünk inkább strandra, szólt az egyik apuka, akinek persze saját strandja van, jól menő, mozgássérült vállalkozó, állami segítséggel van neki a strand, vízestül, hullámostul, plusz a lángossütő és az ingyenes öltözők. Eddig mindössze hat ember fulladt a vízbe, a mozgássérült vállalkozó szerint kell ennyi veszteség egy egészséges statisztikába, miszerint ez egy biztonságos strand. Nincsenek cápák, medúzák, csak arra kell vigyázni, hogy ne legyünk részegek, mikor fejest akarunk ugrani a térdig érő vízbe. Szerinte a hatból

három öngyilkos lett, ami ugye nem a strand hibája. Nem állíthat minden fürdőző mellé pszichológust, bár ráférne némelyikre a szellemszelídítés. A strandos ötlet már többeknek tetszett, de még érezhető volt, hogy az igazi ötletet várják, az igazán eredetit.

A következő ötlettel annak a gyerekeknek a szülei rukkoltak elő, aki mindig imádkozik, és akinek a szülei valamilyen gyülekezetbe járnak minden hétvégén, gondolom azért, hogy helyre billenjen bennük a lélek, de legalábbis helyén maradjon, mint a viharban húlni kitett bableves a fazékban. Azt javasolták, hogy menjünk ki az erdőszélre és imádkozzuk végig a két napot, megbeszéljük az angyalokat és az összes szenteket, aztán eljátszunk néhány bibliai jelenetet a fák között és a réten. Ez sem rossz, csak ennél sokak szerint az keltené a feszültséget, hogy a bibliában nem akácosban született a kisjézus és a három királyokat sem olajszagú iskolai karbantartószemélyek játszották, és talán nem lenne helyes így összezavarni a kicsi lelkekben ezt az egészséget. Még a végén megunják az egész vallásosdit és, miután felnőnek, elmennek politikusnak. Ami veszélyt, elnézve például a kis Galkovics gyereket, igazán nem kellene rászabadítanunk az emberiségre.

B. TÓTH KLÁRA

Filléres Flórák

Mostanában egyre gyakrabban érzékelem azt a régi gyermeket, aki bennem maradt, ott kuporog a sötétben, rég eltűnhetett volna a felnőttégre agresszív erőinek árnyékában, az öregedés tompuló folyamatában, de egyre inkább éledezik, kinyújtóztatja zsibbadt tagjait, kikuncog néha a megkeményedett szájrészen át, megtréfál, és súg. Lassan kinő belőlem újra gyermek-önmagam.

Valami nagyszabású életről álmodozott, ami persze sosem ér véget, fontos alkotásokról, amit ő fog a világ elé tární, mindig abban akart kiteljesedni, ami éppen hatott rá, képeskönyv, vagy kiállítás, ilyenkor érezte, semmi más nem lehet, csak illusztrátor, vagy festőművész, máskor táncdalénekesnek készült, napokig énekelt a légyecsapónak, az volt a mikrofon, vagy amikor templomtakarítás közben operaáriákat adtak elő a testvérével, ő a fiú-, másik a lánykarzaton, közben nem vették észre, hogy elszaladt az idő, jöttek be a hívek, tekergették fölfele a nyakukat, honnan jön a hang, ők meg ritmusra lengették a pókhálósálakat a hosszú partvison, mint a gyöngysort, miközben zengett a kánon, kész lebógés, mint már ötven felé a barokk színház restaurálása közben, egyedül az egész kastélyban, a visszhangos színpadon újraélte a gyerekkori vágyat, énekelte az áriákat, míg a falképen száradt a konzerválószer, egymás után keltek életre Csocsoszan, Aida, Papagena, vagy az Éj Királynője, kész időutazás, jól kieresztette a hangját, úgyse hallja senki, aztán a kijáratnál nevetve újságolta a biztonsági őrt, hogy mindent hallott a szellőzőrendszeren át. . .

Inkább gépíró lesz, gondolta, mikor megvették az első táskairógépet, vagy óvónő, mikor rádöbbsent, hogy a tanító néni megfosztja a szabadságától, mi az, hogy kötelező házi feladat, ezt a szót nem ismerte addig, az óvónéni nem terrorizált, otthon is mindent kértek és megköszöntek; mikor meg épp állatvédőnek készült, megmentette az éti csigákat, amiket a nővére begyűjtött csigapörköltnek, hogy egy hétig aszalja őket a napon, ahogy a francia receptben meg volt írva, de ő kiosont éjszaka a sziklakertbe, és kiengedte őket minden éjjel, míg a nagymama el nem vitte nyaralni, mikor hazaértek, épp a vasárnapi ebédre estek be, a tornácra fehér abrosszal megterített asztalon ott gőzölgött a csigapörkölt, nem is ízlett a vendégeknek, hiába pusztultak bele a kis áldozatok, elsíratta őket, a fehér abrosszal potyogtak a könnyei, elkente, mint a csiganyálkát, húzta a csíkot az ujjával, mintha ők lennének, mintha vonszolnák vissza csúszómászó-sorsukat az életbe, táltól tányérig, asztallábtól a kövezetig, ki a kertbe, csigaéletük földi mennyországába.

Akkor találkozott először a halállal, mikor temették az öreg Ida nénit, nekik kellett vinni a koszorút a menet élén, eső után épp kisütött a nap, a pocsolyában tükröződött a sok fekete láb, ahogy sasszézva kerülgették a vízfoltokat, összefogódzva vonultak, ringtak a szoknyák, mint a harangok, alá lehetett látni a sokszoknyás öregasszonyoknak, számolták, hány réteg szoknya van egymás alatt, de elmosódott a tükörkép, aztán nézték magukat, ahogy emelik a koszorút, az aranybetűs szalagok söpörték a sáros talajt, nevetgéltek, mikor elképzelték, hogy Ida néni egy zökkenőnél egyszer csak felül a koporsóban, mint Hófehérke, bőre fehér, mint a hó, arca piros, mint a rózsza, haja fekete, mint az ében, az aranybetűs szalagok röpködnek a feje körül, de a felnőttek rájuk szóltak, nem szabad nevetni, a halál szomorú dolog, pedig ők már rég a mesebeli feltámadást ünnepelték;

később megálmodott egy monumentális triptichont, biblikus téma, hármass üvegablakon árad be a fény, hol Mária ruháján szűrődik át, lecsorog a vörös sugár, mintegy előrevetítve leendő szenvedését, hol Erzsébet átszellemült arcán ragyog fel az embrióban megsejtt Isten, hol a kis Jézus testéből árad a fény, ő világítja meg a szereplőket; felkelt hajnali háromkor, lázasan állt neki, hálóingben, hogy megfesse a grandiózus látomást, de csak három ványadt kis alapozott deszkát talált a műteremben, ahogy folyatta össze a színeket, próbálta előhívni az álombeli képet, de valahogy sokkal földhözragadtabb lett, a transzcendens fényár bennrekedt az álomban. . .

Hogy kéne süggni ennek a gyerekeknek az idő repedésein át, mint a szél, ami minden résbe befurakodik, hogy átjárja, átmossa a felszínt, felborzolja a rétegeket, hogy bediffundáljon a felületes érzékelésbe, hogy kellene megelőzni a rossz döntéseket, ha nincs mögötte megtapasztalás, hogy tehetne semmisé későbbi történéseket, hogy lehetne megedzeni, felkészíteni, hogy ne fájjon, több évtized múlva is, ha becsapják, megalázzák azok, akik legközelebb álltak hozzá, az első szerelem soha el nem múló készsűrűsáitól, a szülő elvesztésétől, ami kihúzza lába alól a talajt évekre, személye mégis visszavonhatatlanul beépül, ahogy szállóigévé vált mondatati lebegnek a család fölött, mint a középkori mondatszalagok a gótikus táblaképeken, miért nem edződte meg, te hajdani gyermek, aki még mindig értetlenül állsz, ha porig aláznak, ha nem tükröznek vissza többé a jól ismert tekintetek, a közös múlt nem fénylik fel többé a szemükben, nem látni se be, se ki, vakablak, mintha belefagynának egy jégtömbbe, látod őket, de nem reagálnak, mégis rendületlenül bízol benne, hogy majdcsak jön egy interglaciális korszak, egyszer kiolvadnak, jó lesz a közelben maradni, hogy kéznél legyél, ha eljön a pillanat.

2010 május 13

SZÁZDI SZTAKÓ ZSOLT

Lelkemnek Kedves Jó Palócok, Tót Atyafiaim!

Akkor most megkezdem leveleim írását, innen a Mennyek országából, hiszen, ha jól számolom, száz és két esztendő telt el azóta, hogy búcsút mondtam ama földi siralomvölgynek, és ugyancsak unalmasan telik ez az öröklét. Kiváltképp azért, mert az első száz évet karanténban kellett töltenünk, mint az utazónak, aki olyan helyről érkezik a kikötőbe, ahol fertőző járvány tombol, és a hatóságok visszatartják, hogy nehogy valamiképpen széthurcolja a fertőzést. Csakhogy minket azért tartanak vissza, hogy kopjon le rólunk a földi mivoltunk, mint a vasárnapi ruha, és ne fertőzzük hiábavaló gondolatokkal a boldog lelkeket, akik már csak arra várnak, hogy Gabriel arkangyal belefújjon az utolsó ítélet trombitájába.

Ha már járványról van szó, én is átéltem egyet a földön, mégpedig az 1873-as nagy kolerajárványt, amikor a halál bőséggel aratott, nálunk, Gyarmaton is. Mint afféle íróember, én tollrajzban emlékeztem meg a járványról:

„Mióta a kolera uralkodik, azóta egészségesebbek az emberek, rövidebbek az éjszakák és hosszabbak a korcsmárosok ábrázatai - uti Mezei docet. Éjjélkor megjelenik a kolerabizottság és elválasztja az ember szájától az »italt«. A kolera maga még becsületes ember, mert az mindössze csak egyszer öli meg a halandót, de a bizottsága minden áldott héten hatszor öli meg benne az egyéni szabadságot.”

Mert mióta világ a világ, nekünk nemzeti jellegzetességünk a részegeskedés, és senki ne merjen minket abban korlátozni, mert akkor kardra megyünk! Nem tudom, édes feleim, így van e ez még mostanság is? Merthogy az úgy volt akkortájt, és gyanítom, hogy nincs ez másképp mai napság sem, hogy az emberek leginkább a korcsmában szerettek politizálni. Nem mindegy az, hogy az ember eszét a bor vagy a politika veszi el? A kettő együtt pedig különösen hatásos. Az emberek tehát ezért jártak előszeretettel a „Balassába”, aztán ha valaki különösképpen nekibúsult, csak feltekintett a falra, ahol a „Turini Jézus” képe lógott.

...

Ott volt aztán a konkurencia, a Deutsch-kávéház, ahova becsületes ember csak nagy elővigyázatossággal teszi be a lábát. Tudniillik, mielőtt bemegy, körülnéz, vajh, ismerős nem látta e meg? Mert bizony, ez a ház a bűnnek barlangja, ahol jóra való gazemberek kártyázzák el családjuk feje fölül a tetőt:

„A különféle nemzetek bőven vannak képviselve az örömeik e birodalmában.

Ott van Izrael »szétszórt« népe »összegyűjtve«. A miniatűr »ich gebe«, »ich nehme« hangzavar csendes harmóniába olvad a »posztócsillagos« hadfiak magyaros káromkodásába, kik a hátulsó asztalnál disznómódon ütök, - nem a burkust, - hanem a filkót egészen addig a stúdiumig, míg összes pénzkészletük belevándorol a kártyapénzt gyűjtő pohárba. A legvégén mindig azzal a tapasztalattal kelnek fel, hogy mindenikök vesztett. Ostobaság biz a kártya kevés pénzzel! Hanem azért másnap megint csak kártyán adatik át a közforgalomnak a »lénung«.”

Bevallhatom néktek, ha még ugyan ki nem derítettétek, hogy gyarmati jurátus koromban én is ennek a jeles műintézménynek a törzsvendége voltam. No, ezt nem dicsekvésképpen mondom.

...

Harmadiknak aztán ott van a „Zichy”, ami a versenyben is harmadiknak van rangsorolva, mert rendszeren csak Sramkó bácsi mélézik itt elvesztett pörein, aki hűséget esküdött Zichy bácsinak, úgyhogy olyan a két öreg egymásnak, mint a Búsképű lovag és az ő Sancho Panzája. Az már tényleg tetszés dolga, hogy melyik egyik és melyik másik:

„Azután - én istenem! - csak kell az embernek járni valahova enni. Nem élhet levegőből, kivált ha a levegő tele van vesztett pörök hírével. S ha már egyszer eszik, innia is dukál, mert meg van írva a régi tudós könyvekben, hogy »Trencsiny országban« egyszer a ludak ettek és nem ittak, hát mind kidöglöttek. Hiába, az ember fut a szomorú sors elől. Ez már az önfenntartási ösztönhöz tartozik.”

Végezetül azonban illik visszatérnem elmélkedésem kiindulási tárgyához, tudniillik a nagy járványhoz. Ezt is pedig azért teszem, hogy illusztráljam a nép bölcsességét, ami a gyógyításban megmutatkozott:

„A szklabonyaiak látván, hogy az orvos nem képes akadályozni a halálozásokat, a járvány ellen oly furfangosan védekeztek, hogy lábukat, midőn abban a kolera tünete, görcs és fagyos merevség jelentkeztek, megkötötték szoroson spárgával, térden alul, ezáltal megszüntetvén a vég- és felsőtagok közti vérkeringést, útját állták a szívhez közeledő halálnak.”

...

Ehhez hasonló bölcsességet kívánok tinéktek is, ma élő palócok, tót atyafiak! Tudj isten, mikor jelentkezhetek legközelebb, hiszen a mennyországnak sok előnye van, koszt, kvártély az ingyen van, de azt meg kell adni, hogy a posta az istentelen lassú.

Ölel titeket, familiáris üdvözlettel!

A ti Kálmánotok

HÖRÖMPŐ GERGELY

A pillanat...

Az öreg

Pipázott a verandán. Összehúzott szemmel nézett a semmibe, a gyerek azt hitte, nagyapa észre sem veszi őt, de az megszólította: “Mi van, gyerek, eszünk? Van paprikáskrumpli. Az jó...” Megebédelték, nézték a lugast, majd az öreg a szőlőlevelek között babrált, tördeste a könyökhajtásokat. Lassan meghízott az árnyék a verandán, gerlék szálltak a barackfákra, valami monoton, halk zörgés hallatszott a futónövények felől. Hulló magjaik kopogtak, mint nagyon távoli esőcseppek. Az árnyékos tűzfal sötét, vadszőlővel benőtt takart aljában laktak az őszi esők. Nyáron halkan sírtak, mert sokáig kellett még várniuk, hogy előlépve kitombolhassák magukat.

Sétálni mentünk.

Alkonyat volt, a szomszéd nagyon káromkodott. Elmúlt a hőség, illatozni kezdtek az addig lankadt virágok. A pinceajtó úgy roppant, mintha sóhajtozna. Valahogy könnyebbé vált a levegő. Kóbor macska pislogott ki a padlás szellőzőnyílásán. A fiú nagyot nyújtózott:

-Nagyapa, elsétálok a városba.

-Pénzed van?

-Nincs.

-Akkor nem sétálsz, hanem csavarogsz. Eridj, keresd meg a baloldali fiókban a pénztárcámat.

Gazdagság

Alig mozgó szellő hozott vízszagot. A belvárosban megkondultak a harangok. Kiszéken csönd volt, csak a gerlék bűgása muzsikált a szelíden bekövetkező naplementének, valami ősi, lassú keringőt, hogy az örökifjú égitestnek elég ideje legyen pirosra festeni a felhőket. A felhők félkörbe álltak az ég szélén, mintha meg akarnák ölelni az embereket. “Milyen gazdagok vagyunk!”, - gondolta a fiú- “Ezt senki sem veheti el tőlem. Ezt kell fényképezni. Nincs két egyforma naplemente. A pillanatot kell...” A pillanatban benne van az örökkévalóság.

Kilincs nélküli kapuk

Keskeny, Duna-partra vezető utcákon tett kerülőket, ahol vörös téglákból rakott falak vannak és a falrepedésekben gaz nő. Kilincs nélküli kapuk mögött a város élményei alusznak. Félig lebontott házak... ház nélküli kerítések... tán némelyik még látta Sátán Ibrahim budai basa janicsárjait, akik Dunakeszitől Nagymarosig kiirtották az ősmagyar lakosságot. Beszögezett ablakok, tető nélküli házak. Hontalan kísértetek. Mint, mikor azt mondja nekem a nyilasból lett bolsevista tanár, hogy felesleges személy vagyok.

Meghalás

Télen is mindig öt óra felé kelt. Hosszú reggeleken elnézte a holdfényes partot, a csillagokat, már amikor nem volt köd. Láta a keleti ég már világosodó foltjait. A napkelte egyszer lila volt, máskor piros, vagy egyszerűen halványárga színekkel kezdte birtokba venni az égboltot és a csillagok sorra kihunytak. El akarta már felejteni az özvegységet. El akarta felejteni a hadifogságot, meg mindent. Fölment a verandára, beült a fonott székbe és meghalt.

A pályázat

Köd volt, homály és szürkesség, délben meghulldogálni kezdett a hó. Aztán nagy-nagy pelyhekben szállingózott. Később meg apróbb esett és erősen fújt a szél. A presszóban meg füstköd volt. Valaki kinyitotta az ajtót, kiszállt a füst és befújt a szél. Ő ott ült marosvásárhelyi barátja mellett, és amikor meglátta apját, megdermedt. Most jön a leszidás, suttogta Péternek.

-Megnyertél egy országos pályázatot!- mondta az apja- A postán voltam és ideadták az okmányt. Majd ha jössz, hazajössz.- Mosolyfélét engedett meg magának. Az ajtó becsukódott és a gyerek szíve tágra nyílt.

Dédapa

Egész délelőtt nagy köveket hurcolt. Nem tudom már, miért. Este lefeküdt és azt mondta nagyanyámnak: Eridj el a paphoz, hozzon úrvacsorát. Nagyapa teljesen el volt képedve, de a "vénember" ragaszkodott kívánságához. El is jött Gyula bácsi, akinek zöld szeme volt és egyszer megsúgta nekem, hogy macskaszeme van, mint nagyapa rádiójának. Éjfélkor aztán az öregember elment a mindenélők útján.

Öcsike

Matematika feladatokat írt. Anyja vasalt, apja kiment fát vágni. A legkisebb öccse fölébredt és felült a kiságyban, a "ketrecben". Ásított, végignézett a szobán, és a mozdulatai, tekintete láttán olyan érdekes, boldog érzés fogta el, talán ezt nevezzük szeretetnek. Sose fogja elfelejteni.

Elmegyek Ditzkéhez

I. A fiút megkérte anyja, hogy kísérje el őt az orvoshoz. Az orvos a város másik végén lakott, neki is Dunaparra néző háza volt. Már elmenőben voltak, mikor berobogott egy zöldszemű nőnemű emberpéldány, szőke volt és barna bőrű, mert mint később kiderült, minden szabadidejében úszkált a Dunában. A német asszony (vagy élettárs) leánya. A doktor be akarta mutatni, de a lány meg se nyikkant és úgyszintén ő se mozdult meg... csak nézték egymást.

-Úgy látom, itt nincs mit szólni, mondta az orvos. Anyja is gúnyosan mosolygott, mint a doki. A gimnáziumba járt a lány. Egy reggel elment a lány elé. Nagyon izgult, hogy mit mondjon. Kijött a lány, és azt mondta: - Tudtam, hogy eljössz.

II. Év vége volt, Pista meghívta őt a Balatonra. Ott volt egy félig kész háza a harmadik mostoha apjának.

Segített árkot ásni, meg feküdt a homokon, meg a víz szélében. Volt ott a közelben három szép lány, az egyiknek forró szeme volt és ez mindig hívta őt beszélgetni, meg úszni. Ő mindig csak Dítkére gondolt. Egyszer az élelmiszerboltból jöttek hazafele és arra gondolt; milyen hülyén van berendezve ez az emberi élet, mert ő szívesen eleget tenne a lány meghívásának, de mit szólna Ditke. Aztán Pistának el kellett utaznia és ő is hazaindult. A vonaton már nem találta helyét.

Úgy érezte magát, mint Kormos, nagyapa pulija, az öreg, halála előtt. De... ezt csak később fogalmazta meg magának. A nagyszéki állomáson egy csapat régi osztálytársával találkozott, otthagya őket, sietett Kisszék felé. Útközben bement a “nagyasszonyhoz”, anyai nagyanyjához és végre valami meleg ételt evett.

- Most mit csinálsz?- kérdi nagyapa.

- Lezuhanyozom és megyek Dítkéhez –mondta vidáman.

- Hagyd el - mondta Nannyó - Nem tudja. Különbén is mit szívod folyton azt a francos cigarettát?

- Editke meghalt, -mondta a nagyapja.- A német asszony hazavitette a testét.

Levettem a kalapom

A theológiai Akadémia a kilencedik kerületben van, és valami lakógyűlés, vagy népfrentgyűlés volt, nem tudom már, minket is kivezényeltek, vagy oda invitáltak a régi Lónyay utcai gimnáziumba. Ott álltunk a lépcsőn, beszélgettünk. Ez is a miénk volt az államosítás előtt, mondta Karmacsi Feri. Európa még most is egyik legmodernebb gimnáziuma, iskolai épülete, mondta Takaró Tamás.

Ott állt Szakáll “tanárunk” a három per hármás. Én meg mondom: -Fogunk mi még itt tanítani! Nem mondom el, de lett ennek később

pár következménye, Kálvin azonban azt mondta: - A nehézségek azért vannak, hogy leküzdjük őket. Néha nagy terheket ró ránk, de mi el is tudjuk viselni, más gyöngöe összeroskadna alatta. Évtizedek teltek el. Lányomat fölvevették tanárnak ebbe az iskolába.

Csillagos este volt, sokat írtam meg olvastam, elindultam egyet levegőzni. Megálltam a verandán, néztem a régi parókiát, a templomot. Uram!- mondtam - Látod... fogunk mi még itt tanítani!- és levettem a kalapomat.

Ignác

Kisszéken mászkált, ott szállt le a vonalról és meglátogatta egy-két halász meg galambász barátját. Bementek a Rigó vendéglőbe és Csinkvantin (Kara Pali) közölte vele, hogy Ignácnak mind a két lábát levágták, a gerincivel is törés történt, és egy cső van benne, azon pisil. Elütötte a zebrán egy jogosítvány nélküli “kisebbségi”. Ott fekszik a Nagyszéki főtéren lévő katolikus kórházban. A kórházban azt mondták, itt ilyen nevű ember nincs. Eszébe jutott a “rendes” neve, és meg is találta. (Fehér Lajos volt nevelőapja után.) Ignác csak nézett.

- Hogy kerülsz ide? - suttogta.

- Mondták, hogy itt vagy, jöttem öreg.

- Emlékszel, mikor apád meg a nagybátyád tartották az istentiszteletet, és olyan jól elmondták az Istent meg az örök életet? És... este Lacival apró halat sütöttünk és beszélgettünk a Duna-parton. .

- Emlékszem mindenre.

- Mondd, mondd, -suttogta, megfogta a följe függesztett kapaszkodót, hogy közelebb hajoljon, -Mondd, ha föltámadunk, meglesz a lábam?

- Meg ám, és sokkal jobb lesz, mint amit levágtak, pajtás.

- Ez az! -mondta Ignác, és ragyogó szemmel hátradőlt.

Jutka

Lassan ment, halkan füttyörészett, két dolog járt az eszében, az érettségi meg Jutka. Az apja szavai is forogtak az agyában, hogy a kunok gerincét el lehet törni, de meghajlítani nem lehet. A sarkon alul, a sétány sarkában ott csókolódzott Jutka a tanárral. Mégiscsak igaz, legyintett, hogy a pucával mindent meg lehet venni, érettségit, munkahelyet, sok más. Ezek a tanárok is milyen ócska emberek. - A gerinc, - motyogta visszafelé. Olyannak érezte magát, mint mikor a kiürült kancsót még össze is törik. A fiatalság törhetetlen ereje másnapra mosolyt simított arcára. Jutkának azt mondta: - Szép vagy, de jó nem. Kerüljük egymást.

Az elnök

Az elnök bekapcsolta a rádiót. Az emberek, mint akik óraműre járnak, színészpofával hallgatták a “nagy vezért”. Akkor egy kutya rettenetesen elkezdett kint vonyítani, egy macska meg irdatlan hangon nyávogott a padlástérben.

- Ezért még valaki nagyon megfizet! - hördült föl az elnök.

- Vigyétek be a váci börtönbe az állatokat, - mondta hátul Csereklye Dávid, és az egész termet betöltötte a kacagás.

Fogorvos fia

Postagalambász volt. Mikor már kivilágosodott, megetette a galambokat. Mindig csak ezután reggelizett. Nézte a felszálló galambfalkát, a túlsó parti fák felett keringő varjakat. Beballagott az előszobába. Valahogy most nagyon jól érezte magát, van ilyen néha az életben. Az apja ott ült a nagy rolós asztal mellett.

- Anyád,- mondta,- szóval édesanyád, hogy mondjam... anyád elment, szóval végleg elment a sebészprofesszorral, elment...

Dédapa

Ült a virágzó cseresznye alatt. Anyám tálcán vitte neki a pálinkát, meg a befőttet. Nagyon szép volt anyám és nagyon fiatal. Tizenhét éves múlt, amikor én születtem. Nagyapa, meg dédapa öregek voltak... Dédapa jóval túl volt a kilencedik évtizeden. Ahogy ott nevetgéltek, mindnyájan szépek voltak. Tél elején, egy disznóölésen szundikált, majd délután megnézte, jól keverték-e a kolbászt, megint bejött. Azt mondta öcsémnek, hogy muzsikus alakú füle van, nekem meg azt, hogy belőlem pap lesz, és hogy művészlélek vagyok. Lehet, hogy nem voltam jó se papnak, se költőnek, de mégis az lettem.

1956

Mindenki a rádiókat hallgatta, a nagyapám azt mondta: a nyugat mindig becsapott bennünket, a kelet mindig leigázott. Az orosz tankok le-föl jártak az Árpád utcán meg a Dózsa György úton. Mindenki bezárkózott, senki nem merészkedett ki. Ott álltam az unokatestvérem kinőtt barna kabátjában, egészen kint, a járdaszegélyen és néztem a “harcosokat”. Kirgiz képű emberek álltak a tankból derékig kifelé. Rettenetes halálfélelem ült az arcukon. Hozzám hasonló emberek voltak. Őket is hazavárta az anyjuk.

Ugyanolyan áldozatok voltak, mint a pesti forradalmár fiúk. Minden emberharc istenellenes. Aki fegyvert fog, fegyver által vész el, - mondotta ama názáreti.

A kajak

Piros ingben és fekete nadrágban megjelent a Duna-parton, mert óriási zsvajt hallott. Péntek volt, hazajött két napra. Egy hajógyári kajakot, egy nagyon lapos fenekűt akartak megülni, de mindenki vízbe fordult két-három másodperc után. Azt mondták:

- Na Gergő, mutasd meg!

- Te - mondta szomszéd Lajosnak, - meg is...

Akkor már a sikításra mindenki odagyűlt, aki mozogni tudott.

- Vigyázz, - mondta Lajos - ha beleülsz, túl lapos és magasan van a súlypontja.

- Bízzál bennem, öregfiú, azt lehet ellensúlyozni. Majd, mint egy kurva, ringatom a fenekem. Elindult, egy játék volt alatta a kajak, és akkor hallotta, hogy ordítanak a partról:

- Vigyázz, jön a nagy kirándulójó!...

Nem nézett vissza, hiszen minden idegszálával előre koncentrált. És jött a hatalmas kerek hajó. Nagynagy hullámokat vert. Már majdnem a Duna közepén lovagolt. Egy pillanatra átvillant az agyán, hogyha most beborulok, még ezt a dögöt is ki kell vonszolnom úszás közben. Rézsút átcsúszkált, keresztül lovagolt minden hullámon. Már messze járt a hajó. Kihúzott a partra. Halálos csönd fogadta. Jutka, aki tudvalévőleg a legszebb lány volt, könnyes szemmel csókolta meg őt. (Sok jó dolgot csinált életében, de ez volt a legnagyobb "sikerélménye", ahogy manapság mondani szokás.)

Útközben

Egy idegen város szélén leültek egy fagylatzó teraszára. Az asszonyok elmentek a kirakatokhoz. Nem volt se hőség, se erős fény, igazi nyári színben csillogtak a virágok, meg a túsarkon kopogó nők. Magasan fenn egy karvaly körözött. Nézte a fiát és arra gondolt, hogy most boldog. Néha van ilyen és az nagyon jó. Aztán mintha kiesett volna az időből. Úgy érezte, már járt itt, pedig sose járt. "Balra a hátam mögött egy kis erdő van, mögötte hatalmas sárga ház és mindjárt jön egy szép ősz néni." Jött a néni. Hófehér haja volt és békés mosolya. - Finom a fagylat? - kérdezte, de ő meg se tudott nyikkanni.

- Nagyon jó. - felelte a fia.

Lassan balra fordult, egy áruház mellett kis nyárfaerdő állt, mögötte hatalmas sárga ház.

- Nem tudom, ez jó vagy rossz bennem, - gondolta - el kell titkolnom, mert máskor is volt ilyen, hogy beléltam még az emberek agyába is, de ezért meggyűlölnék...

- Apuka, - mondta a gyerek - ne aludj el, vagy mélázz... harmadszor szólok, menjünk tovább, mindenki itt van.

- Az jó. - gondolta - Mindenki itt van. Csak én nem tudom, hogy tulajdonképpen hol vagyok, és voltaképp ki vagyok.

A feldobott kő

A kisebbik gyerek tegnap jött haza, a nagyapjáéknál nyaralt. Most kedvetlenül ült az ebédnél.

Megkérdezte tőle:

- Látom, bajod van!

- Nagyapánam meséltem, hogy te régen avval is játszottál, hogy feldobtál egy kavicsot a Duna-parton és egy másikkal eltaláltad a levegőben. Ő azt mondta: a te apukád szeret lódítani.

- Na csak ez a baj? Ebéd után gyere ki!

Volt az udvaron egy fél fuvar sóder, kiválasztott két gömbölyű kavicsot, az egyiket balkézzel földobta függőlegesen, a másikat eldobta, amikor érezte, hogy a kő megáll egy pillanatra, mielőtt visszafelé jönne. Összecsattantak és az egyik kő szét is tört.

- Csak azt nem tudom melyik ment szét, -nevetett fölfelé a lépcsőn.

- A fő, hogy így van a dolog, - mondta a gyerek, és feltáncolt a lépcsőn. (Ez a fiú nem az, mint aki elment, -motyogta apja. Magának meg azt mondta: -felejtük el.)

Az állvány

Hétfége volt, sikerült helyet kapnia a zsúfolt vonaton. Alig várta már, hogy egy kis dunai levegőt szívjon. Mellette, a másik helyen egy állvány volt. Valami hanglemeztartó. Félúton az állók, szorongók elkezdtek zúgolódni. Egy rendőr ült vele szemben. Egymás szemébe néztek. Jó embernek néz ki, gondolta a fiú. A rendőr mosolygott. Érdekes, hogy nem szól, gondolta. Azt hiszi, enyém ez a vacak. Egyszerre szálltak le.

- Halvány fogalmam sincs, kié volt az a bigyó-, mondta a rendőrnek.

-Tudom,- mondta a rendőr.

- Értelek én! Nehogy azt hidd, hogy mindenki egyforma, akin kék ruha van. Jó hétfégét kívánok.

Édesapa

-Fater, kéne egy kis pénz,- mondta, de apa dühösen paskolta párnáját... "Feküdj le, majd holnap elmeséled a bajodat!" Na kancs,- gondolta a gyerek,- rosszkor kaptam el a fatert. Apa reggel sokáig borotválkozott. A fiú ült az előszobában. Apa adott neki egy százast és azt mondta:

- Eredj már, nagyon fáj a hátam, és ideges vagyok. Nem tudom, mire kell...

- Könyvekre. -mondta a fiú.- Van egy Takáts könyv, például, a török idők magyar történelme.

- Az jó lehet,- így az üreg.

A fiú elindult. A reggel éjszakáról megmaradt álmosága ébredezett mindenfelé. Az egész városnak kezdet-szaga volt. Délre majd megnő egy hiábavalóságot tükröző unalom, és a diákok elvágódznak a tantermek falai közül. A tér közepén a nagy dóm állt, a "Nagy templom", amelynek kupolája párhuzamos az éggel. Zömök tornyai között kőszentek álldogálnak, balra, a bokrokba dugva István király szobra állt, mert a tér közepén hatalmas orosz emlékművet építettek, és Istvánnak el kellett költöznie. Istvánnak egy luk volt a halántékán, mert egy részeg orosz belelőtt a háború idején.

- Ó, Istenem,- állt meg a fiú... -hogy hasonlít ez az arc az én édesapámra!

A hivatal

El kellett menni a földhivatalba, meg valami kismunkáltatói papírokért. Szép napsütéses idő volt, és az új kocsijól húzott. A hivatalban három nő volt, ez egyik egy született öreglány, a másik egy barna közömbös, a szőke, sötétkék-szeműhöz küldték. Most ez szőke, vagy világosbarna?- morfondírozott, amíg a lány kutatott a fiókjában. Próbálta elmagyarázni, mit akar, de a nő csak nézett, meg hápogott valamit, mert ő a főnöke nélkül nem illetékes, meg satöbbi. Meg izé. Fogta magát, gondolta, majd visszajön. Babrált a kulccsal az autón és visszanézett, a hölgy kinyitotta az ablakot, és őt nézte. Megváltozott a tér, valami nagy csend telepedett a városra és ő egyszerűen megbénult. Sokáig nézték egymást. Tudta, csak inteni kéne... de beült a kocsiba. Várja a családját.

Balatonfüred

Strand. Gyep, pokrócok. Félig meztelen tömeg. Délidő van, jön az éhség meg az álmoság ideje. Itt-ott táskarádiók szólnak. Egyik hangos. Jó zene. Arra jön egy tizenkét éves-forma fiú, meg nyolc-kilenc éves kislány. A fiú elkezd ringatózni, majd táncolni a zenére. Olyan önkéntelen és szép minden mozdulata. A kislány elkezd kacagni, és mindenki mosolyra fakad. Majd elkezdünk hangosan nevetni.

A Duna és az atya

Hévízgyörkön laktunk, az Alföld szélén. Amikor hazalátogattunk Kisvácra és mentünk kertünkön át a Duna felé, a kisfiam anyám karján ült. Nézte az ismeretlen nagy vizet, feszengeni kezdett. Ott volt anyja is, meg apám is, ő felém nyújtotta két kis kezét. Átvettem őt és nyugodtan jött velem. A gyerekek szüksége van az apai kéz biztonságára. Isten gyermekeinek is az Atyára, mert a gondviselő atya nélkül üres az emberi lét.

Autóstop

Egy gyűlésre kellett mennie, ideges volt, mert meg kellett etetni az állatokat, meg tudta, hogy valami baj van a túszeleppel. Valahol Gödöllő után egy szőke nő stoppolt, senki nem vette föl. Megállt.

- Ha lehet, siessünk! - mondta a nő - Budára megyek, elkéstem a vonatot. A főnökasszonyom... és itt elkezdett rettenetesen káromkodni.

- Egy ilyen szép nő nem beszélhet ilyen rondán! - mondta ő. Feléje fordult és észrevette, fiatal kora ellenére szenvedés okozta mély, szájmementi ráncai vannak. Mentek. Nézte a középső visszapillantó tükörben. Micsoda jó fényképtéma, fekete fiú és szőke lány...

- Kezdeget?- rántotta meg magát a nő.

- Nagyon távol áll tőlem.

- Maga olyan furcsa ember! - szólt halkán a nő. - Mindenki ki szokott velem kezdeni, ha így stoppolok. Tudja, ez a mesém, hogy lekéstem a vonatot. Érdekes, pedig magának olyan szeme van, hogy a tekintete is belemegy a nőbe.

- Lelkész vagyok, - felelte.

- Itt tegyen ki, a piros lámpánál! - szólt a nő. - Itt úgy is állni kell magának, én meg rohanok a metróhoz. Várakozott ott, egyszer oldalra nézett, hát ott állt a nő, majd odaszaladt és azt mondta:

- Imádkozz értem, én egy kurva vagyok!

- Talán már nem is vagy az, -mondta, és zöldre váltott a lámpa.

Mindig az igazat

Valami betegségem volt, és amikor Pócsmegyeren voltunk apai nagyapáméknál, ott hagytak két hétre, mert nem akartak hurcolni. Mikor már egészen jól voltam, nagyapa azt mondta:

- Hogyha beszélsz, mindig az igazat kell mondani. De nem muszáj mindig kimondani az igazat. Úgyhogy én úgy látom, még nem vagy egészen jól, és ha jönnek érted, még maradhatsz. Mert betegem úgy se tudtál eljönni a pázsit mögé, meg a homokdomb mögötti madártanyára. Egy indián bábuval játszottam az asztal alatt, fölnéztem, valami végtelen jószág sugárzott sámános, szürke szeméből.

Apó

Jól megrakta a cserépkályhát. Össze-vissza csavargatta a vén rádiót. Egy üveg bor volt a rádió tetején, ez mindig két napra volt beosztva. Mindenféle keleti zenét hallgatott, vagy csak szólt a készülék és ő nem is figyelte. A kályha ajtaján vörös fény villogott ki és a parázs kiszámíthatatlan ütemben pattogott. "Hogy elment az élet! Milyen rohanva száguldottak a lassan telő, mindennapos évtizedek!" Ilyenek jutottak eszébe. Akkor belépett az unokája. A legnagyobb. A feketehajú.

- Mintha én jöttem volna vissza! - mondta az öreg. -Ő én vagyok, és én ő. Ilyen egyszerű.

Karvaly

Őszi délután jött haza valahonnan. Belépett az udvarba és hallotta a szomszéd hangját:

- Elkapja, elkapja! - A kopasz fák ágai között suhant rémülten fekete galambja, nyomában a karvaly.

- A fene! -gondolta, elviszia mocsok. –Menekülj, galambocskám!

A karvaly hihetetlen módon suhant át a fák ág-bogain a galamb felé. Mindkettő összecsukott szárnyal zuhant előre. Csodálatos volt a madár, ahogy suhant, mint a több ezer éves megfoghatatlan emberi vágy.

-Fogd meg! -mondta és még a kezével is lendített. Elfelejtette, hogy saját galambjáról van szó. A galamb besurrant a padlásszellőzőn. A karvaly nagy nehezen lefékezett és előkelő mozdulatokkal a Naszály felé szárnyalt.

- Te kinek drukkoltál? - kérdezte nagypapa a verandáról. Ő elképedve állt, nem értette önmagát.

- Nem is értem magam! -felelte.

- Én értem. - mosolygott az öreg. -Egyszer majd te is meg fogod ezt érteni.

Kisváci pillanat

Apró fehér felhők csillogtak a Duna mögött a pilisi hegyek fölött. Hátral a Naszály, a Börzsöny előfutára feketébe burkolódzott. A tulsó part fűzei zölden árnyékolták az ezüstszürke folyót. Aki nappal zöld víz. Mindig azt mondta rá, hogy aki, és nem, hogy ami. Mert az öreg Duna számára személy volt, aki nevelte őt gyerekkorától, holtágaival, szigeteivel és félelmetes sodrásával az örvények mellett. Egyre sötétebb lett az ég, vörösésbarna színben tündököltek a nyárfák, megkékültek, elfeketedtek, semmibe tűntek... Majd feljöttek a csillagok. Lassan újra kibontakoztak a tulsó parti fák és a hegyek kékje lassan elvált az ég kékjétől. Halkan, egyenletesen locsogott a folyó. Akkor felharsant egy kislány hangja az egyik kertek aljai portáról:

- Édesanyám, édesanyám, nem jó ez a banán, vagy mi. Adjon nékem zsíros kenyeret a tavalyi zsírból.

Aprópénz

Nagybátyám cigarettázott a verandán. Összehúzott szemmel nézett a semmibe. Azt hittem, nagyon elgondolkodott valamelyik igén és észre se vesz. Megszólalt:

- Mi van apafej? Hogy vagy, Simon, Jónának fia? Mit ebédeltél?

Láttam a bokrok zöldje, kitergetett ruhák tarkasága között egy szürke foltot elhúzódni. Öregapám kalapját

- Utána!

- Mit hoztál?- rohantuk meg őt. Átfogta derekunkat, hol egyikünkhöz, hol másikunkhoz hajolt le.

- Mit hoztam volna! - és keskeny vágású szeme huncutul mosolygott. Egy nagy zacskót húzott elő.

- Szelidgesztenye, messziről, az óperenciás tengeren is túlról. Nem szabad senkinek se elárulni. Angyalok hozták... titokban adták ide nekem. Csak akkor lesz igazán finom, ha szeretni fogjátok egymást. Pszt... anyátok majd megsüti. Csak este lehet, amikor idelátnak az angyalok. Ez drágább, mintha píz adnék.

Nyári eső

Szerettem a nyári esőt. Az estet jelző harangkongásban titkok és csodák szólalnak meg. A szobor sötétebb lesz, a templom fehérebb, a kereszt fénylőbb, és a virágok illatosabbak. Az eső utáni levegőben közeledik egy csendes éjszaka. Az ég egyre lejjebb engedi a fekete takarót, s a házak oly nyugodtan várják ezt, mint kisgyerek az esti betakarózást, miközben nagymama titokzatos élőlényekről, ismeretlen városokról és legyőzhetetlen hősokról mesél nekik. A párna árnyékai életre kelnek, a paplan mintái megnőnek. Díszes épületek emelkednek, cifra kapuk fénylenek, puha papucsban jön az álom, selyemruhás nők kézlegyintésére hátrál a ronda hétfejű sárkány.

Üvegajtó

Annakidején az anyja el akart menni egy emberrel és majdnem elhagyta apját. Föltette magában, hogy ő úgy fog megnősülni, hogy igaz hűségben élnek. Szép kis felesége volt és kedves és okos. Mindent megtettek annak érdekében, hogy "egyről a kettőre lépjenek." Kicsit kevés volt a fizetése, állatokat tenyésztett, a felesége abbahagyta a "gyest" és elment dolgozni a Tsz irodába. Egy délután a kisgyerekekkel, kissé fáradtan, mert a jól végzett munka után kellemes a fáradtság-féle, (a gyerek rá maradt, és úgy hozta haza kiskocsival a Tsz-től bérelt földről a lucernát, hogy a gyereket ráültette) elment a felesége elé. Hatalmas üvegfal közepén lévő üvegajtó mögött kézen fogva jött az asszony avval az emberrel, aki már minden nön keresztülmászott. Rám talán még sose nézett ilyen imádattal, gondolta. Későn rebbentek szét. Ő nem szólt. Várta, hogy elmúljon a dolog... csak hogy a dolgok soha nem múlnak el.

Hosszú nyarak

Szép, hosszú nyarak voltak. Ma már egy évtized is röpké. Nagyanyámék házában hűvös bútorok között besötétített szobákban jártunk. A veranda fedett része alatt hatalmas faragott asztalnál hideg madártejet ettünk. Pilledt veréb bujkált a lugasban, valahol messze gyársziréna bűgött, vagy hajóduda. A napfény átvilágította a szélső, hatalmas szőlőleveleket. Egyszer csak apám feje bukkant föl a lépcsőn.

- Hogy van, drága anyósom? A városban jártam, a postán meg miegymás, a kórházban. Gondoltam, benézek. Hát ti mikor jöttök haza?- mosolygott öcsémre. Széles mozdulattal leemelte kalapját. (Még nyáron is abban járt, meg zakóban.) Kicsit lehajtott fejjel ránk csillantotta huncut, .de szelíd szemét.

- Na, jól van!- szólt, választ sem várva.- Maradjatok még.

A téli esték

Téli estéken, ha odakinn erősödött a szél, nagyapa a vaskályha mellett üldögélt. A szekrény tetején lakó stiglic szárnya alá dugta fejét és úgy szundikált. Nagyanya az ágy szélén kötögetett, ő mindenkinek csinált pulóvert, mert a bóti az smonca...

- Te, apus, emlékszel? -kezdte, vagy öregapám pislantott fel - Anyuskám, emlékszel arra a sarki bódéra?... Ezeket a beszélgetéseket aztán tágra nyílt füllel hallgattuk. Közben játékokat tologattunk a szőnyegen. Látszólag oda se figyelve matattunk, piszmogtunk, és néha jelentőségteljesen egymásra néztünk Zsolttal, meg Lacival. A kályha csendesen melegített, és kint egyre hangosabban fűtyült a magányos szél.

A tornyok szépsége

Sok torony volt a városban. Ha a főúton mentünk, lassan szembe jött a Fehérek temploma. Ma is ő veri az időt a piac népének. Azt már kevesen tudják, hogy régen Szent Mihály temploma volt, és amikor mindenki református lett, azok vették használatba. Még Bullinger Henrik is prédikált itt, a nagy reformátorok egyike, és amikor ezt elmondtam egy egyháztörténésznek, sajnálkozva nézett rám, Láttam, hogy hülyének néz.

- Honnan veszed ezt?- kérdezte.

- A katolikus levéltárból. - feleltem.

- Mondd már meg nekem, hogy van ez a dolog...-ugrott utánam.

- Nincs semmi mondanivalóm! - feleltem.- Építsd a magad kis karrierjét saját komcsinyaló szájaddal! Ilyenek voltak azok az évek. És ilyenek vagyunk mi ma is.

A kiskvíci torony

A torony őrizte a környéket. Az ő figyelő tekintete látszott a város szélén lévő apró, összevissza épült házacskák alól, a Horvát Mihály utca alatti füves részről, ahol focizni szoktak a gyerekek, meg a Vetési utcából, ahol egyik barátom lakott. Egyébként már kétszer írtam Vácra, hogy az új tábla rossz, mert az nem Vetés utca, hanem Vetéssi. Református pap volt, mint a többi utcanevek is ezt tükrözik, ez mind az volt, csak az “ellenreformáció” még ma is öntudatlan kíséri az “előljárókat”. Horvát Ádám, Takáts Ádám, Foktövi, Vetéssi... Horvát Mihály, Hunyadi Kálmán. Egyszer majd leülök velük beszélgetni, ahol nem lesz idő és fájdalom. Őrt állt a torony... fehéren nézett a Kálvin utca aljáról, Mizserék udvarából. Szomszédunkból, Kurdiék konyhaajtájából fényes zölden magasodott. Őrizte a vidéket, mint tanyák távoli jegenyéi, és nagy katedrálisok fényes oszlopai Párizsban, Münchenben, meg Londonban és máshol.

Ádvent

Elmentem anyámhoz, vittem neki diót, meg almát, miegymást, meg a feleségem ajándékait. Közeleg a karácsony.

- Ül a fotelba. - mondta és elővette apám meleg papucsát, mert látta, hogy a csizmám az előszobában hagytam. Valahogy máshova akartam ülni. (Apám helye volt és az öreg valahogy még mindig hiányzik nekem. Egyik reggel is, amikor borotválkoztam, az öregotthonba meg a postára meg az OTP-be készültem, valami nehéz dogmatikai kérdés jutott eszembe, gondoltam, ezt megkérdem apámtól. Aztán mozdulatlaná merevedtem. Hiszen ő már nem él.) Beszélgettünk.

- Mit főzöl?- kérdeztem.

- Paprikás krumplit.

-Az jó. Emlékszel, amikor gyerekkoromban nyolcan ebédeltünk, vonalat húztál a lábasban, hogy mindenkinek egyenlően jusson?

- Azért mindig volt benne bőven kiskvíci kolbász! -mondta anyám. -Igen-mélázott el,- ezt a mai gyerekek már meg se értik. Elküldtelek egy tojásért. Egyetlen-egy tojást venni!

- Halványan emlékszem, anyám, - motyogtam,- meg hogy órákig kellett sorba állni a kenyérért, és este

petróleumlámpánál tanultunk, mert kellett az áram a háború után a gyáraknak.

- De boldogok voltunk! -mondta ő. - Igaz?

- Nagyon is igaz! - suttogtam. Valami fiatalos báj remegett az arcán.

- Most is azok vagyunk! - mondta.

Félrenéztem, mert mindig nehezemre esett könnyeket látni.

Furcsa pillanat

Amikor a kollégiumban lakott, alig várta, hogy hétvégén hazamehessen a Duna-partra. Mikor meg a nyár már közepén járt, hiányzott neki Pest. Ezért néha "fölmént" Pestre. Valahogy úgy jött ki, hogy vasárnap volt. Ilyenkor a város mintha más lenne. Béla barátjától ment hazafelé, csodálkozott, hogy milyen csendes minden. A Radnóti utca felől sétált a Nyugati pályaudvar felé. A színház előtt egy nála valamivel idősebb nő reszelgette a körmeit, meg nézegette a saját lábát. Ő meg lassan ballagott. Senki más nem járt a környéken. A nő már egészen messziről nézni kezdte őt. Egyszerűen megdermedt, csak a szemei csillogtak, szavakkal kifejezhetetlen szépséggel. Ő meg ment, ment előre, a nőhöz egyre közelebb. A hölgy bátortalan lépést tett feléje.

- Ez valami hirdetéses randi, vagy mifene, - gondolta, -biztos összetéveszt valakivel. Akkor megszólalt egy kopasz kövér pasas:

- Meddig váljak még rád, te infantilis hisztérika?

A nő megrázkódott és ment a pasi után. Ő meg ment tovább a napfényes délutánban a büdös pályaudvar felé, várta őt Kisszék, a dunaszag, és a pillanatok elmosó hullámok, a kert illata és anyja, nagynyja, a galambjai és a könyvei. Öregapa, a fonott székben félszemmel írogat, és azt mondja: Az életben az a szépen való törvény, hogy nemcsak a jó, de a rossz dolgok is elmúlnak.

A vietnámi lány

Feri azt mondta, hogy menjünk el a tejivóba, mert evvel a kollégiumi teával még egy macska is éhen döglene. Mentünk is, vettünk hozzá óriáskiflit. A tejivóban volt egy csapat bölcsészlány. Ült köztük egy vietnámi. Abban az időben sok arab meg vietnámi diák élvezte "Kádár apánk" vendégszeretét. A kis ferdeszemű valami önfeledt mosolyt engedett meg magának, ahogy engem nézett. A szomszédnője oldalba lökte. Nagyon elszégyellte magát, lehajtott fejjel ült azon a hülye, se magas se alacsony ülőkén. Néztem a mellette ülőket. Mit löködik őt... nagyon egyedül érezheti magát ez a lány. Aztán fölálltam. Feri meg Békéssi Lajcsi csak néztek rám. Megálltam a kislány előtt, összekulcsolt kezeimet mellemre tettem és meghajoltam. Felugrott, ő is meghajolt. (Hallottam, Lajcsi azt mondta Ferinek: hogy nekem is ronda keleti pofám van.) Csoda egy kis teremtés volt, mint aki akkor is táncol, mikor meg se mozdul. Nagy nehezen megértettem vele, hogy igyunk meg egy kávé a szemben lévő presszóban és meséljen nekem a hazájáról. Azt mondta: - Most kell menni, gyors, siet. Egyetemi óra. Esteken ér rá. Mond hely, hol élsz te. Elmagyaráztam és később elfelejtettem az egészet, mert sok dolgom volt a könyvtárban. Egy este telefonált dincsó (a portás), hogy keresnek. Lementem a portára. Ott állt a kis feketehajú. Nem is fekete, valami acélkék színben csillogott a neonfény alatt. Félve pislogott a portásfülkére.

- Én vagyok. - mondta.- Vagyok, aki ott tejcserda,... csárda... Nem jó nem jó így élet itt Vagy te jó? Mint szem, szem tiéd?

Dincsó röhögött a felhúzott ablak mögött.

- Ne itt beszéljessünk! – suttogtam, és belekaroltam. Akkor épp egyedül laktam, szobatársam elköltözött. Levettem a kabátomat, utána a pulóveremet, akartam főzni egy kávé. Lerúgtam a cipőmet is és az ágy alól előhúztam a szőnyeget, eléje tettem. (Ott tartottam, hogy ne kopjon) Szép lassan levetkőzött. Mondom: - Nem ezért vetkőztem.

- Nem érteni - felelte. Mosolygott. Aztán sírt. Nahát, nekem csak egy örült ázsiai nőstény kellett, gondoltam. Idejött levetkőzni és bőg. Odamentem, mondom: - Nem kértem, öltözz fel és menj! Eredj innen!

- El innen. - mondta és a szélső ágyra mutatott. -Te vagy te jó. Még nem belém, még senki nem belém, hazámban lenne baj nekem! Csinálni kezded hozod nekem rám.

- Simogassalak? - kérdeztem.

- Nem érteni... senki más... csók is, puszi igazi, - és kacagni kezdett. - Te vagy ember... én ember. Emberem. Emberem, én fejem! Ez jó szavak?

- Nagyon, nagyon,- feleltem. Hogy is lehettem ilyen hülye, gondoltam, hogy ázsiai nősténynek higgyem ezt a finom lelket. Olyan ritkán találkozunk őszinte emberekkel. Mi minden külső és belső korlátot kellett neki átlépnie, hogy ezt megtegye. Akartam neki beszélni erről, de felét se értette.

- Még fél év. - mondta, - még fél év, és elvisz repülőgépp. Megfogtam kis hasát és elkapta a tarkómat.

Nenne

Egy parasztporta elejét bérelte. Volt a szobájában egy kis vár a falon, apám csinálta, gyerekkorában. Egy szobája volt, konyha nem kellett, mert nagyanyáéknál, a majdnemszomszédban étkezett. Jegyet árult a hajókikötőben. Ült a vasfedelű, télen hideg, nyáron meleg bódében, hunyorogva nézett ki erős szemüvege mögül. Városi nyaraló gyerekek nevettek rajta, hogy nő létére rövid a haja s hogy szemölcséből hosszú szőrök állnak ki. Sovány madárteste volt, valamikor volt egy vőlegénye, egy kántor, ott veszett az “eeső” háborúban. Itt élt ő, a messzi Szekszárd szülöttje, távol egykori barátnőitől, s a vágytól, hogy ő is családanya lehessen. Hörömpő Feri, hangos nevetésű sógora idehívta őt. Estéknént leült a gangon, hallgatta a szilfák zúgását. A kispadon vasárnap délután mesélt a gyerekeknek, karácsonykor felöltöztetett három árvát. Mellesleg cikket írt a keresztyén nőegylet számára.

Bethesda Kórház

A sarokban egy hosszú, fekete fiatalember feküdt, teológus. Kiültetett az ablakba és néztem le az emeletről, azelőtt sose volt ilyesmiben részen! Ültem és fogta a derekamat. Messze lenn autók futkároztak, villamos csikorgott, este rengeteg fény villogott. Oroszlánok ordítottak az állatkertben. A diakonissza testvérek éjjel-nappal vigyáztak ránk. Etelka volt a legszebb. Nagy barna szemei voltak, vidáman mozgott és úgy kitalálta gondolataimat, mint anyám, odahaza. Néha órákig mesélt nekem. Valamit látok a kisemberben, mondta egyszer Lajos bácsinak, aki mindenkinek egy nagy dunai kavicsot mutogatott, hogy azt vették ki belőle. Amikor eljöttem a kórházból, Etelkának könnyes volt a szeme. Nekem is, pedig örültem, hogy hazamegyek. Éreztem hogy az elválás mindig veszteség. Hol lehetsz most vajon, drága Etelka!... de sok Etelkára lenne szükség manapság!

A Babel torony

A tanár mindig velem szórakozott.

- Mi köze van a rajztanárnak a rajzon kívüli dolgokhoz?- morogta Nyári Feró. – Egyszer is mondja a tanár, hogy:- Na Gerő, hihető dolog az, miszerint az Isten a Babel-torony alatt összezavarta a nyelveket?

- Aztán elmondta mennyire hihetetlen. Még egyszer megkérdezett engem. (Ezek az emberek ilyesmikkel érdekemet akartak szerezni “odafenn”. Mármint a pártban.) Mindenki feszülten figyelt rám. Mai napig előttem vannak az arcok. Kint sikított az ötvenes évek szele, pedig ő nem is tudta, hogy milyen évek ezek.

A pillanat ezredrésze alatt átéreztem, hogy a kisváci fiuk várnak tőlem valamit, amit talán ők nem tudnának, de majd a mi Gerőnk!...

- Hihető! -feleltem. - Az hát!

A tanár zavarba jött, valamit makogott, hogy dehogyis, meg hogy az egész Biblia hihetetlen. Otthon elmeséltem apámnak. Hosszan nézett rám. Mondd meg a tanárnak, jöjjön el hozzám, ha teológiai kérdései vannak. Tudja, hol lakom, az apja kántor-tanító volt. Másnap reggel Lacó, Sanyi meg Ceruza, Gatyás, a Ferde meg a Boros fiú (meg még mások) ott ültek a lépcsőn az iskola előtt, és furcsán bámulták a Kőkaput, a diadalívet. Mikor odaértem, fölláltak, elémbé léptek... -Te jó gyerek vagy! -monda Ceruza. -Hát ezt se fogom elfelejteni! -így Boros... -Ez köllött! -dörmögött Ignác. -Ahogy olyan magabiztosan mondtad, hogy hihető!... -mosolygott Nyári Feró. Azt hiszem, ez volt életem első "bizonyoságtétele."

A titok

Azért is szerettem volna felnőtt lenni, mert szenvedélyem volt a titkok kutatása. Az emberek arca olyan, mint a titok. Valami atavisztikus dolog-é ez... régi sámán ősök és kései igehirdetők ösztöne bennem... Egy-egy ember egy külön titokzatosság, azt hittem, ezt csak akkor lehet megismerni, ha én is nagy leszek. Kis emberke voltam, a szőnyegen hasaltam, építőkockákkal játszottam. Ha jött egy asszony vagy egy ember, abbahagytam a játékot és figyeltem az arcot. A tekintetek, a ráncok, a mozdulatok játékát. Minden emberi arcban láttam valami titkot. Minden kimondott szó mögött valami kimondatlant éreztem... Minden röpke mosoly mögött más jelentésű mosolygást. Néztem őket, ahogy ott ültek apámmal szemben, vagy nagyapám mellett. Láttam arcvonásaikat, a fülük, orruk alakját. Beszívtam ruhájuk szagát. Tehénszagot, kölni szagot, virágillatot, olajbúzt, a kátrányozott nagyladik szagát... Tudtam, mindez hozzájuk tartozik. Az öröm meg a félelem és a fájdalom, ami hol így, hol úgy, görcsbe rántja az arcokat. Az ember van, és ezek olyan hozzá tartozó "tartozékai", kéz, láb, fej, megjelenés. Az ember azonban ennél több... az igazi titok az ember, nem a csillagvilág és az ismeretlen tájak, földrészek, fel nem fedezett állatok és igazságok... Az ember a legnagyobb titok és a legmegismerhetőbb csoda. Azért ő a legnagyobb érték.

ELBERT ANITA

Trapéz idő

Nem lettem vak vándor, hazajár
A perc, mely visszafelé számol,
Szavamat őrzöm, mint trapézban
Az időt, s tudom, ha nem
Tevékenykedem, kidobott idő
Az életem. Az élet kráterében
Én sorsomban megfelelően
Lakozom, költőien, mert
Szóteremtő vagyok. Koponyazáradék
Csupán ennyi: már nem vagyok,
Mégis két sor korlátja között
Örök lélekvándor maradok.
Szóvetéseimben marad egy
Hangoltság, melyet onnan el
Nem titkolhat senki sem, de
Anyám-óceánjába merülve
Felelevenedik a trapéz idő, mely
Keretbe zárt, mégis személyes
Emlékezetként dobog a szívemen.
A halál ideje: kicsüngő ág, melyen
Reszket a halódó világ, ám a halálnak
Nincs ideje, akkor jön el, ha nem
Várod, földi sikereid csúcán,
Ugyanis meghalni a most pillanatában
Tudni kell. Töprengve áll szín elé
Koldus, elhamarkodva az élet csontos
Vigaszt, számvetést kér maga főjének,
De nem jut el alfáig, csak a koporsóig.
Ki száraz ágat tart a földben, gyökerét
Vesztve, s nem zöldellnek a szív alakú
Levelek, ki nem óvja fáját hidegtől, s
Vadaktól, nem érdemli meg az életet.
Mintha burokokban nőnek fel, hol
A buborékok a ki nem mondott szavak,
S az idő trapéz formában folyvást
Visszatér, mintha nem élnék, mégis
Itt vagyok, – olyan furcsa e életzáradék.
Meglélkelve koponyámat, hullik a sok
Agysejt, elvetve vele földet, fává
Terebélyesednek, s a halál koponyája
Didereg a télben, hol a trapéz időt
A személyes emlékezet őrzi, mely úgy
Zubog, mint a szó ajkamról, félig
Zártan, örök visszatérőként éber álmomban.

Székesfehérvár, 2012. február 13.

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Cementporos történelem

Két könyvecskét lapozgatok időnként. Régi dokumentumok. A kisebbik, színes nyomású, bár jobbára csak füzetnyi kiadvány. Címe, DCM. Aláhúzott soraiból huszonöt évvel ezelőtt idéztem, amikor 1988-ban, a Dunai Cement és Mészművek, (A mai Duna Dráva Cement) átadásának 25.évfordulóját ünnepeltük. Mintha csak tegnap lett volna, pedig jövőre már az ötvenedik évfordulója lesz, hogy ott zakatolnak a cementmalom gépei, Vác város határában.

Néprajzilag különleges hely a DCM által épített lakótelep is, mivel az ország különböző tájegységeiről verbuválódott és kapott itt lakást a munkásgárda egy része. Tiszántúli és palóc nyelvjárás keveredik az idősebbek párbeszédében, de a másod-, harmadgenerációs népesség már nem tájszólással beszél.

A gyár építésének időszaka az én számomra is az a másféle, második érettségi volt, amit egy fiatalember nyereségként kaphat meg az élettől. Frissen ásott alapok, magasra növvő épületfalak, ősszel, télen bokáig érő sár, vaságy és bádoglavór a munkásszálláson, mégis életre szóló élmények.

Az 1959-ben kezdődött nagy építkezés idején még nyomasztó volt a lakáshiány. A házigazdák csillagászati árakat kértek az albérletért. Még létezett a ma már ismeretlen társbérlet. Megkockáztatom, volt még talán ágyrajárás is, mely fogalmat a mai nemzedék talán már meg sem érti. Kellott tehát az évi egymillió tonna cement, amit 1963-tól fokozatosan meg is termeltek a váci cementesek, hogy Budapesten, s más városokban, falvakban legyen elég kötőanyag az otthonok, lakótelepek építéséhez.

Az NDK-beli Zementlagenbau gyár és más mérnökök terveit az 1. sz. Mélyépítő, a 31-es számú Állami Építőipari Vállalat, a Gyár és Gépszerelő, és a Földgép Vállalat szakemberei valósították meg, sok más szakipari cég kisebb csoportjaival együtt. Nem a kivitelezők hibája volt, hogy aztán évekig kellett küzdeni a túlzott nagy porártalom megszüntetésért, mígnem drága pénzen megtörtént a modernizáció. Volt is addig éppen elég feszültség, amit viszont oldott az, hogy a városnak is jutott a gyári költséggel épült lakásokból. Segítette a DCM a mai Jávorszky Ödön Kórház, a Madách Imre Művelődési Központ felépítését, sokféle módon a város fejlődését.

A hősies embert próbáló munka emlékeit őrzik a füzet képei. Ismerős arcok bukkannak elő. Látom, milyen fiatal volt még akkor Folt Béla mérnök, aki a terepet méri fel az egyik képen. Amott vasszerelék erdő magasodik. Máshol a robosztus vasbeton vázak szerelői hajlonganak a nyári forróságban. A finis télén, 1963-ban, a mostanihoz hasonló kemény télben, hideg vasakat markolászva dolgoztak a gépszerelők. Ezt a kis dokumentum összeállítást annak idején az Ifjúsági Lapkiadó Vállalat adta ki. A szövegét Gyulai Ferenc írta, a könyvecske az Egyetemi Nyomdából került ki, s maradt meg emlékeztetőnek.

A vastagabbik kötet címe, Alkalom a számvetésre. Ez már a 25. évfordulóra készült el. Fejezeteit a Pest Megyei Hírlap munkatársai írták meg. Sági Ágnes, a lap főszerkesztője állította össze és szerkesztette a kötetbe. A lektora Jess György mérnök, a gyár vezető munkatársa volt. A fotósok: Tar Béláné, Tumbász András, Robotka János, a gyár dolgozói, valamint a Pest Megyei Hírlap részéről Erdősi Ágnes, Vimola Károly, továbbá az MTI fotósai.

Magam is a szerkesztőség munkatársa voltam akkor. Egy napon arra lettem figyelmes, hogy a kollégáim, az építkezés idején általam szerkesztett Szaktárs című kis könyvomatós újságocskával jönnek-mennek a folyosón. Azt használták forrásmunkának.

-Hogy került hozzátok? Engem ki kérdez meg, hogy használhatjátok -e? De, ha már így van, hadd írjam bele én is az emlékeimet, hiszen ott voltam, amikor azt az ipar és várostörténetet írták az építők -szóltam rájuk. Nos, ennek a közbelépésnek az eredménye, hogy két önálló fejezetben írhattam meg, hogy Budapestről irányított oda az Építők Szakszervezete. Meg kellett alapítanom az építkezés kulturális egyesületét. Az ott dolgozó munkások akkor még a 2-es sz. főútvonal mellett ma is látható, olyan

panelbarakkokban laktak hét közben, amilyeneket ma nem fogadnának el.

Ebben a környezetben kellett tartalmassá tenni az emberek esti szabadidejét. Megnyitottuk a „kulturpavilont,” benne a könyvtárral, játékszobával, klubhelyiségekkel. Sok-sok szálláslakó segítette esténként a munkámat, pusztán szívességből.

A város pedagógusaival minden évben megszerveztük a kihelyezett Dolgozók Általános iskoláját, ahol az idősebbek, főleg a hetedik-, nyolcadik osztály hiányát pótolhatták. De volt nyelvtanfolyam is, megalakult a népi zenekar, a színjátszó-, és a fiatalok táncsoportja. A viszonylag modern nézőterű mozipavilonban hetenként kétszer volt filmvetítés, havonta egyszer jött az Állami Déryné Színház együttese. A Néma leventével kezdtünk telt ház előtt. Egyszerű vidéki emberek, kubikusok, kőművesek itt láthatták először a Bánk Bánt. A magyar színházkultúra megismertetésére törekedtünk. Igyekeztünk jól kihasználni azt a három-négy évet, amíg az emberek velünk lesznek.

Nem felejthetem el Száraz Lászlót, a színház titkárát sem, aki mindig úgy jelentkezett be az ajánlataival: - Száraz László vagyok. Bármilyen szárazan is hangzik kéremszépén.

Hát még Kecskés Sándor bácsit, Veres Péter balmazújvárosi kubikus unokatestvérét, akinek a fiával különös módon lettünk jó barátok.

Le kellett őt teremtenem, mert a biliárdasztalra tanyázva majdnem összetörte a mandinert. A hangos kiabálásra odajött az apja is, és felháborodva azt mondta nekem: -Bár igazad van, de akkor is tisztességesen beszélj a munkásemberrel. Mert különben akkora pofont adok neked, hogy...

Dehogyan mentem én bárhova is jelenteni, hogy megfenyegettek. Inkább lehiggadva igazat adtam neki és bocsánatot kértem. Sőt. Évek múltán is üzengettem haza az öreg nyugdíjasnak, hogy jó egészséget kívánok. Tanítóm lett ő nekem abban a pillanatban.

Ma már nem látható a porféléhő pipáló száz méter magas három kémény, aminek az építéskor 60 méteren tartott a Gulyás brigád. A vezetőjének felüzentem, hogy jöjjön már le, mert beszélni szeretnék vele.

Lejött. Megkérdeztem tőle, hogy hány színházjegyet küldjek a brigádnak a jövő heti előadásra.

-Ezért hívatott?-kérdezte bosszúsán, szinte megbántódva. Tudja maga, hogy mekkora fáradtságba kerül oda naponta egyszer is felmenni? Nekünk még az ebédet is oda küldik.

Azaz, hiába voltam én is munkásból lett "Hallja kend", a munkásélet magaslatait is alaposabban kellett megismernem.

Nagy önállósággal dolgozhattam. Ha néha beszámoltattak a feletteseim, azt mondták, jól van. Csináld tovább. Csak azt kifogásolták egyszer, hogy nincsenek vallásosság elleni felvilágosító előadások. Mondtam akkor a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat helyi titkárának, hogy hívja ki hozzánk a megyei egyházügyi hivatal vezetőjét és az beszéljen az állam és az egyház viszonyáról.

Úgy látszik, hogy az öreg tanár bácsi nem ismerte mi a különbség, aminek az lett a következménye, hogy az építkezés úgynevezett csúcs párttitkára, egyben kormánybiztos, délután három órakor üzent, hogy menjek be hozzá.

-Miért hívta ki maga estére a váci püspököt?-kérdezte ezt 1963 esztendejében.

-Één? -képedtem el.

-Igen, maga. Azt kérdezte a püspök, hogy miről beszéljen estére a munkásoknak?

Nagynehezen bekattant, hogy hol a hiba. Végül ketten két készüléken telefonálgattunk, bocsánatot kérve a püspöktől, kérlelve a megye állami emberét, hogy jöjjön. Az meg morgott, hogy ennyi dolga mellett még ez is. Este nem győztük jóféle kisüsti pálinkával jobb kedvre hangolni.

Az volt a legfontosabb, hogy esténként színesítsük a családtól hét közben távol élő emberek szabadidejét. Én erről írtam abba a könyvbe, míg a kollégáim a munkásokat, mérnököket faggatták, s azok vallottak poros, de mégis szép és fontos mesterségükről. Ma már sokan közülük csak a gyáron kívül emlegetik a múlt életre szóló történéseit.

Olvasom az egyik mérnök nyilatkozatát, hogy későn derült ki; Nem annyira alkalmas a Naszály-hegy köve a cement, de főleg a mész gyártásához, mint amilyenek az elővizsgálatot végzők annak idején leírták. Jobb lett volna máshová telepíteni azt a gyárat-mondták meglepve, de akkor már késő volt.

Végül mégis Vác mellett épült fel, itt van. Maradjon is még sokáig. Habár a régi, ezernél is nagyobb létszámú gárda amint hallom a külföldi kézbe adás óta pár százra fogyatkozott. Az ember néha vágyik rá, hogy oda menjen. Lássa a változásokat. Dehát, nekünk régieknek idegen ott már minden. Az sem tudnák

a mai vezetők, kik vagyunk, kik voltunk. Mindegy. Csak még sokáig adjanak munkát az embereknek.

Az említett két könyv talán még megtalálható az üzem könyvtárában. Annak idején köteles példányként a városi könyvtárba is került belőlük. Házi példány is lehet még a régiéknél, a lakótelepen. Érdekes ipar-, és várostörténeti olvasmány.

BORSI ISTVÁN

Rémálom

A férfi ezen az éjjelen sokadszor tolt le magáról a takarót, mely alatt teste patakzó verítékben fürdött. Még félálomban fordított a feje alatt átázott párnán, majd ismét visszazuhan a belső küzdelmeinek sötét vízióiba.

Kovács N. József, aki e percekben a túlélésért harcol, afféle “tucatember 001-es” széria. Legalábbis a felszíni látszat ezt mutatta róla. Aki mellett elmegy a járókelő az utcán úgy, hogy észre sem veszi őt. Se nem csúnya, se nem szép ötvenes éveiben járó úriember, akinek talán még szürkesége sincs, csak valami színe. Lehet, hogy testmagassága, avagy bősége sem volt, csak mérete. Valaha – ki tudja milyen megfontolásból - volt házasember is, de követnie kellett az elvált emberek létszámában mutatkozó statisztikai átlagot.

Ő is elvált szülők gyermeke volt, s parányi fogalom sem ébredt benne az apaságról. Miként nagyszüleinek szintűgy. A természet szerint igazából semmi sem indokolta azt, hogy megszülessen, ha csak az nem, hogy generációk óta hivatalnokok, könyvelők a család férfitagjai. Még a könyökvédős öltönyök, egycsatos natúrbőr aktatáskák, kerek üvegű, drótkeretes szemüvegek korszakából. Talán fogantatása is valami hivatalnak csendes szegletében történt, előtte az apja vélhetőleg eufóriát érzett egy revíziónál, valami könyvelési hiba feltárása során, melyet spontán megünnepeltek a szomszéd asztalnál tevékenykedő kolléganővel.

Minden látszat mögött, azonban van valami rejtélyes igazság. Kovács N. Józsefnek igazi lakóhelye nem a középszerű, polgári kényelemmel megpakolt otthonában található, hanem a számok és statisztikák virtuális és élettelen világában.

Valójában zseniális elme volt, mert képletekkel képes volt teleírni a még fel sem fedezett - a csillagászok által “sötét anyagnak” megnevezett - 73 % -nyi üres tömeget az Univerzumban, a fényképeken is látszó galaxisok között. Kovács N. József úr képessége, hogy képzelete képletekkel képez képet a legképtelenebb helyeken! Egyben életének ez volt a legnagyobb, szinte ordító fájdalma is, hiszen e különös és megdöbbentő felfedezéseit soha senki nem értette meg! Sem fizikus, sem matematikus, de még leszólóan nyilatkozó csillagász professzorok sem.

A felfedezések átadása, tudásának mások elméjébe plántáló képessége – az életteremtés varázsereje - teljességgel hiányzott belőle.

Kovács N. József lángelméje magányos világba született bele. Magyar és amerikai *kőgazdag*-sági egyetemi tanulmányai után ismét visszaérkezett Budapestre, s az APEH-nél *oda-adó* szakértő munkatárs, majd a Pénzügyminisztériumnál, de más igazgatásoknál is dolgozott, mint tanácsadó. Mindenhol igen egyszerű, óvodás szintű tudást kérték tőle. Útmutatásait aztán “kirakatemberek” vitték tovább, fennhangon mászva feljebb és feljebb elorzott javaikkal a hivatali ranglétrán.

A változás Kovács úr számára belső halállal egyenértékű, hiszen az állandóság halott tömbjei azok, melyet száraz számok ketrecébe kényszeríthetnek.

Ám mégis kénytelen volt elismerni azt, hogy valami más is történik benne. Negyven éves kora előtt nem volt szüksége altatókra, sem stresszoldókra. Most éjjél után is felkelt, mert az esti egy tableta hatástalan volt, s további két altató bevitelével megtoldotta a korábbi. Azonban a kalapácsütésszerű alvás helyett lázálmok ejtették őt fogságba.

Ez a rettenet valami hétköznapiak tűnő jelenettel kezdődött. Szokásos napjának megszokott jelene volt, hogy útban hazafelé megállt vacsorázni az ismert kisvendéglő parkolójában az átlagos személyszállító járműjével. Egyszerűen étkezett. A megszokott asztalnál elfogyasztott egy adag rántott csirkemellet rizzsel, hozzá csemegeuborkát. Csak egy szerény üdítő még, desszertet nem kért, csak a számlát. Ebben, az álombeli állapotban cseppet sem volt furcsa a kettősség, hogy élesen figyelte önmagát kívülről, míg szertartásszerű, kimért mozdulatokkal *az a test* a szájához emeli a felszeletelt húsfalatokat. A pincérnek

jelezte, hogy fizetni kíván. Természetesen a kiszámlázott érték alapján, megszokottan és pontosan fillérezve azt. Azonban most a számla csak egyre késett!

Kovács úr nyugtalansága mértéktelenül fokozódott, mert a fizetőpincér óránként csak türelemre intette őt, míg mások jöttek, mulattak, fizettek és eltávoztak! - Várjon, várjon, várjon! Már készül a számla! - s a kihívott üzletvezető is csak ennyit mondott: - Kérem, várjon!

Ha nem kötötte volna gúzsba a tisztesség Kovács urat, már rég elhagyta volna az éttermet, hiszen az ajtó nyitva állt. Számára azonban elmenni fizetés nélkül, számla nélkül nem lehet!

Egyszer csak megjelent a kiszolgáló ajtó felől egy partikhoz használt igényes zsúrkocsi, rajta rengeteg melegentartó, fénylő edénnyel. Majd még egy.

Aztán megint, már nem is csapódott az ajtó vissza, személyzet tolta befelé őket a végtelenségig, mígnem megtelt az egész vendéglő:

- Melegen ajánlom! - mondta széles, nyájas mosollyal az étterem tulajdonosa, s kiskocsijával Kovács úr asztalához parkolt.

- Nem kértem desszertet! Számlát akarok, most! - rikoltotta Kovács úr.

- Bocsánat, nincs félreértés! - mondta a főnök. Mivel látjuk, hogy sietni tetszik, elkezdjük kihordani a számlákat! - s az első kocsi edényének fedelét emelve, alátekintést engedett a vendégének.

- Mi történik itt kérem! Valami csalás van! Csak egy kis vacsorám volt és aztán kész! Mi a franc ez itt előttem? - kérdi elvörösödve a meglepődéstől Kovács úr.

- Ugyan kérem! Természetesen: 1 adag rántott csirkemell, 1 rizsköret, 1 rostos üdítő, 1 adag savanyú uborkaés íme - szól közbe a pincér, széles karöltéssel bemutatva a kitolt kocsikat - a részletező számla első harmada. Sajnos, a városnegyed összes nyomtatófestékét már elhasználtuk, de a beszerzőnk felvette a kapcsolatot a tintapatron gyártójával! - tette hozzá, majd kézmozdulattal jelezte a vendégnek, hogy még egy kicsi türelem!

Kovács úr nem kapott levegőt, jó ideig. Majd zavartan felállt a székéről, s az első kocsihoz lépett. Valójában még desszertnek is érezhette volna mindazt, ami elé került: Számok, adatoszlopok, számok és számok, mintegy tíz jeggyel a tizedesjel után, a pontosság kedvéért. - Derék egy munka - ötlött fel benne, ám a második kocsihoz lépve hasonló kimutatásokat és elszámolásokat talált.

- Ez itt mi lenne? - kérdezte a harmadik zsúrkocsinál, mert nem talált "összesen" rovatot, csak lapról lapra növekvő, további "göngyöltett összeg" írást az eddigi 3492. oldalon is.

- Természetesen uram, állok a rendelkezésére - lépett oda a főnök - az első kocsin lévő 63 kg-os dosszié, a csirkemell előállításának minden költség-részletét sorolja fel, kezdve a tenyésztojás és a csirkekeletés ráfordításaival. Nos! Amit lát ezen a kocsikon, az csak a panírozás számlája. - majd az ajtóban elakadt kocsira mutatva folytatta:

- Uram, az étel előkészítésének valamennyi mozzanata majd azon lesz kidolgozva, a konyhában felvágott mellhús idő és költségvonzata, persze ÁFÁ-s részletekkel. A panírozás teljes tevékenysége ez, melynek kiterjesztett árszabása a 42. kocsin van. Lásd: Olaj betöltése a sütőedénybe, gázláng szabályzó kapcsoló feltekerése, a konyhai levegő elszívó üzemköltsége kivetítve az adott időtartamra, melyben Önnek készítettük el az ételt... ésatöbbi ... De, mint tudja, a panír kenyérből készült, az pedig import gabonából. Ne tudja meg, nem volt egyszerű utána járnom, honnan származik az!

- Képzelse uram - folytatta az üzletvezető szinte baráti hangnemben - előszörre nem is értettem meg, hogyan éri meg behozni búzát Argentínából, mikor a tonnájára ráeső fuvar költség, raktárdíj magasabb, mint az itteni eladási ár! Na jó, ezzel nem untatom tovább, hiszen ez sokaknak nagyon kézenfekvő és érthető, sőt igencsak gazdaságos! - majd kedves gesztussal Kovács úr hóna alá nyúlva elvitte őt a 78. kiskocsinhoz.

- Ez az egyik kedvencem! - mondja a főnök, s közben felemeli a rozsdamentes fedőket. - Íme, ez még csak idei kimutatásom a hivatali ügyintézés valós és korrumpált zsebekbe vándorolt kiadásairól. Látja, egész hegynyi papír van itt. Azért, hogy kicsiny üzletünk fennmaradjon, némi csepegtetés szükséges a vállalkozást felügyelő szervekhez. Tudja, hogy van ez, hisz ön sem fiatal! - böki meg kedvesen Kovács úr oldalát - Ha nem "csengetek" ide-oda, olyan büntetéseket szabnak rám, hogy még az unokám is eladósodik miatta! De ne féljen, nem fog önnek sokat jelenteni, talán csak egy százast!

Kovács N. József egyre kevésbé érezte azt, hogy álmodik. Eltűnt a közömbös megfigyelő nézőpontja, a kettősség élménye. Gyomra szűkös és savas lett, lábai szárán hideg verítéket és izomremegést érzelt, s szédülés kerülgette, mert irányíthatatlanul szétfolytak körülötte az események. A zsúrkocsik mellett álló személyzet úgy kínálhatta az általa hozott leporelló számlahalmokat, mint az arab bazáros a méterben árult selymet.

“Vészkijárat” felirat világított a szemközi falon, s Kovács úr arra tántorgott, átvergődött a temérdek számlarészletezés mázsás halmain, hogy kimenekülhessen a szorításból. Az ajtó előtt viszont masszív falat alkotó ELMŰ, Vízmű, Telekom, biztosítások, ÁFÁ-s kimutatások, bevétel-kiadási könyvek, vállalkozás havi számláinak tarka összevisszasága állta az útját.

Rettegni kezdett zsigerből és csontja szintjéig. Fel akart ébredni, vagy valahogy elsüllyedni, elpárologni ebből a közegből, mert felismerte mindenben saját szellemi termékeit. Azon javaslatok “gyümölcsét” melyek egyszerű halandók “vásároltam- fizetek” számlájára került ek. Így például az ELMŰ - lakosság részéről - értetlenséggel fogadott számláját. Hogy mindenki jól értesült lehessen, rákerültek az “elosztói alapdíjak”, “rendszerhasználati díjak” A 1 és A 2, B díjelszámolások, ÁFA részletek, na, meg kapcsolási és egyéb fontos összetevők...

Emlékezett Kovács úr, hogy akkor ő is így látta jónak, hogy értesüljön a köznépp:

A szénipari átalakítási díj nem az ELMŰ-é, hanem befizetik az államnak és ebből a pénzből fizetik a szénbányák bezárása miatt elküldött emberek járadékát. A másik pedig, hogy a piac kinyitása miatt el kellett különíteni a díjakat, mert áramot tudsz venni másik cégtől, de a rendszer az ELMŰ tulajdonában van és neki kell megfizetni.

Akkor nem tudta meg azt, hogy ezen egyszerűségeket miért nem értik a fogyasztók, hiszen a havi ELMŰ villanyszámláján az első két oldalon minden fontos dolog szerepel! Azt már jónak tartotta, hogy levelek helyett tégelyt kell küldeni mindenkinek, benne a megújult formájú számlával. Azért, hogy azt kihajthassák a fogyasztók, hengeressék, mint egykor a Szent Iratokat a hívek.

Viszont éppen úgy, mint az ősi időkben Isten valódi nevét szigorúan tilos volt az emberi szájon kiejteni, most tilos beleírni, hogy mi mennyibe is kerül! Hány forint 1 nyomorult KWóra áram, vagy más “Szent Számlán” 1 perc beszélgetés, 1 m³ víz? Ennek titkát csak a “beavatottak” tudhatják!

A számlákon egymás alatt meredő oszlopok leoldódtak a papírról, s kígyóként kúszva elérték Kovács úr lábait. Ekkor, a riadt alvó ember hatalmasat rúgva az ágyon, erősen beleverte bokáját az ágy szélébe. Félig már fel is ébredt, de a bevett nyugtatók még visszarántották a vízió közepébe, így kígyómarásnak észlelte a fájdalmasokat.

Álmában visszafelé próbált haladni az elzárt kijáratról, el a saját szörnyszülöttjeitől. Az étteremnél a főnök állt elé, bocsánatért esedezve:

- Kérem uram, egy kis türelmet adjon még! - tördelte a kézfejét. - Tudja, most jött a hír, hogy az Önkormányzat rendkívüli ülést tart ez ügyben, hogy mit nem szabad még kihagyni az ön számlájáról. Már csaknem kész is lett a határozat, ám az ellenzék lehúzta azt. - mondta kezét széttárva, majd kis szünetet tartva leült egy közeli székre.

- A képviselő ismerősöm egy perce telefonált, hogy bekapcsolódott a Pénzügyminisztérium, sőt, a Hadügy is utasítást adott, hogy a honvédelem és a vámosok munkája is szerepeljen a végösszegben. A Grippen vadászgépekről el ne feledkezzünk, hiszen ez véd meg minden csirkeólat és a konyhákat szerte e hazában!

- Jaj nekem! Jajj! - folytatta a kesergést a vezető. - Már rég záróra van, de nem jutunk egyről a kettőre!

- mondta a főnök, fátyolossá váló szemmel. – Bárhová nyúlunk, csak egyre több következmény és összefüggés tárul fel előttünk, talán a végtelenségig! *Mintha minden, sőt, a Mindenség az ön érdekében szövetkezett volna*, hogy itt és most jóllakjon nálunk! Tényleg nekünk kell benyújtani a számlát önnek? Vagy ha igen, lesz-e oly hatalmas vagyona, vagy kap-e óriási bankkölcsönt a számlájára, ami elég?

Ekkor Kovács N. József fulladással küszködött az ágyán, mert lélegzetét önkéntelenül percekig visszafogta. Végül mégiscsak felúszott a felszínre a sós veríték tengeréből. Talán mostanra felülkerekedett a számokkal jelzett démonokon.

Kinyitotta szemeit, majd felült az ágyán, légszomjtól fájó mellkasát és lezúzott lábát simogatva.

- Nyolc óra van! - állapította meg félhangosan, rátekintve a digitális óra kijelzőjére. Reggel volt itt, a száraz számok élettelen világában. Kiballagott WC-re, de veséje is kiszáradt az éjszaka vívott izzasztó harctól.

Majd visszajöve ismét 8-as számot látott, s kómaszerű állapotban este 8-nak gondolta azt a befüggönyözött szoba homályában. Álmos volt, s bevett két erős altatót, hogy végre kipihenhesse - talán az egész nemzedékének és világszemléletének – ólmos fáradtságát.

Korszakváltásban létezünk. A megújulás minden sötétségen áthatoló fénye újból tavaszt kelt a föld alá kényszerített, eltiport természetes életnek.

Szenderüljenek Kovács N. Józsefek, valamint azon “sofőrök”, kik szándékosan szakadékba vezetik a rájuk bízott ország-jáműveket. P ihenjenek most hosszan azon kevesek, kik mély lázálmokba kergették a sokakat. Tették azt olykor tudatlanul, míg mások teszik azt saját előnyükre. Visszatérésük akkorra lesz ismét előnyös, mikor az ő változatlan fogaskerék mintájuk az Idő élő órájában - minden más zseniálisan kitalált elemével együtt! - egységes célért működni képesek.

Az emberiség ébredni vágyik az évszázados révületéből ! Emiatt már az kell, hogy tudatosan tolja el szájától - a néki “aranyosan”, kedveskedve – felajánlott maszlagot!

Diósjenő, 2012. február 13.

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

A putnoki „halottlátó” asszony

(a történet hiteles, szóról - szóra így történt)

Úgy tartom illendőnek, meséli az ember, akit megkértem, hogy meséljen az N.N. bányászfaluban történt esetről -, hogy mielőtt egy író ember előtt szavakban felidézem a híres putnoki „látóasszony” történetének engem érintő szakaszát, illik bemutatkoznom: a teljes nevem Porubszki Márton, de így senki se ismer a településen. A „teljes név” jelzőnek oka van: Az új dolgozók eleinte *főnöknek* szólítottak - amit viszont ki nem állhatok. Szerencsére még évekkorábban valaki elkezdett bizalmasan *Marci bácsizni*, ami úgy átment a köztudatba, hogy ma már mindenki, gyerek, felnőtt, a nálam idősebbeket is beleértve így szólít az egész faluban. Ez lett a „nevem” Külön szerencse, hogy rajtam kívül nem él itt másik Márton. Így a Marci bácsi név kizárólagosan rám vonatkozik, a sajátom. - Három évig vezettem N.N. - ben a kis üzemi erőművet, mindössze 1,5 MW - tot állítottunk elő, - korábban nagy alaperőművekben dolgoztam felelős műszaki beosztásban, innen eredt a kitüntető bizalom; amivel öt évvel ezelőtt csábítottak ide, kiemelt fizetésért. (ennyi elég is rólam, hiszen nem önmagamról kívánok mesélni) - ezen kívül mi láttuk el az ércdúsítót, s a többi üzemrészt, a dolgozók lakásainak zömét hővel, meleg vízzel. Nagyszerű csapatot sikerült összekovácsolni három év alatt. Itt mindenki barátja volt a másiknak. Ellenségeskedést, hátmögötti áskálódást nem ismertünk, el se tűrtem volna. Az emberekkel jól kijöttem, bíztak bennem, tudták, bármi történik, én az ő oldalukon állok, félre nem vezetem őket, nincsenek kivételezések, sunyi célzatosságok, hátmögötti besúgások. Igazságosnak ismertek, s bár kemény fegyelmet követeltem, tudták, az ő javukat akarom akkor is, ha fegyelmezek. Hogy voltak - e kedvenceim? Természetesen, voltak! De nem kivételezettek! A munkában, elvárásban mindenki egyenlő volt. Ez alól magam se voltam kivétel. Sürgős munka esetén én is ott izzadtam köztük, akár hétvégeken át, ünnepeken is.

Nem volt ez mindig így. De mennyire nem! Amikor átvettem az irányítást, az emberek ha nem voltam résen - könnyen ököltre mentek, mert elődöm gyöngé, megalkuvó ember volt, aki mindenki szemében jó fiú akart lenni, s a főnökség szava, érdeke elsődlegesebb volt számára mindennél. Megfelelni akart mindenáron, és minden helyzetben. Az emberek nem becsülték, nem bíztak benne, nem tisztelték, lenézték. Kinevették. A főnökség is tisztában volt ezzel, de nekik kényelmes volt a vita nélkül őket kiszolgáló vezető, ezért nem állt érdekükben változtatni. Amikor már sztrájkhelyzet kezdett kialakulni, akkor léptek kényszerből, s ekkor kerestek meg engem. Nem kértem gondolkodási időt - nem lehetett. Ott és akkor kellett igent, vagy nemet mondanom, amikor felajánlották az állást. Tudtam, hogy a munkahelyemen nagy tekintélyem van szakmailag is, ezért bátran mondtam igent.

Nem bántam meg! De az új kollégák se! - Márpedig ez a fontosabb!

Említettem a kedvenceket. Oly rég volt! De azért legtöbbjükre emlékszem; Madaras bácsira, ő volt köztünk a legidősebb. No meg Boldizsár Lajosra! Kiszámíthatatlan, heves vérű, önfejű egyéniség! Amikor közénk került analfabéta volt, s ezt szégyellte, nehezen oldódott fel, pedig zseniális agya volt, túltett nem egy nagyszájú lakatos-szakmunkáson. Én kezdtem írni, olvasni tanítani.

Emlékszem Somló Karcsira, aki jóformán kölyök volt akkoriban, 18 éves, egyedül vele tudott felszabadulni Boldizsár. A vad, mogorva képű, szilaj tekintetű, cigány származású Boldizsár Lajos valósággal imádtta a kese hajjú Karcsit, s mindent elnézett neki, még a nyakába is vette, sőt, egyszer az életét mentette meg a fiúnak. Sajnos, Madaras bácsit korán elvesztettük, meghalt a jó öreg, váratlanul, nem is sejtettük, hogy halálos kór emészti a testét, sose panaszkodott. Együtt könnyeztük meg a temetésén - Karcsi időközben katona lett.

És volt még egy ember, aki közel állt hozzám, a neve Buczkó Lajos. Busa fejű, vállas, torzonborz, kemény nézésű, szúrós tekintetű, kiváló munkásember, a lakatosok csoportvezetője, becsületes, megbízható, az ő szava olyan volt, mint a márványtáblára vésett szentírás. Amire ő azt mondta, rendben van, annak nem kellett utána járni. Nem kétséges, hogy valóban rendben van. Olyan ember, akinek nem kellett kétszer

mondani a feladatot, de ő se mondott kétszer semmit. Négy gyermekes családapaként maga volt az élő komolyság, becsületesség. Saját házukban laktak, egyszer voltam is náluk, Ahogy Buczkó nevét kimondom, azzal kell kezdenem e történetet, hogy éppen évi nagyrevízió előtt álltunk, Ez annyit jelent, hogy a teljes kiserőművet leállítjuk, mindent apróra átvizsgálunk, kazánt, turbinát, szivattyúkat, szelepeket, tolózárat, csavarokat, csőrendszert Egy hetünk van rá mindössze, holott legalább egy egész hónap kéne, s még akkor is megfeszített munkában kellene állnia kivétel nélkül mindenkinek - nekem is - de még az irodai dolgozók is munkásruhát vesznek fel. A határidő szorít bennünket, egyetlen napot sem csúszhatunk, mert az üzem többi része nem állhat le. Ilyenkor nincs szabadnap, még az ebéidő is felére csökken. Túlóráról szó sem eshet, a vezérkar nem ad rá pénzt. Csak annyit tehetünk: egy órával korábban kezdődik a műszak, s mindenki egy plusz órát önként vállal. Mint én is.

Bevált szokásom szerint előre kidolgoztam a nagyrevízió teljes menetét, tételesen, napra, órákra, személyekre lebontva. Ezzel a módszerrel alkalmakként órákat, sőt néha egy teljes munkanapot nyerhettünk.

Éppen ezen dolgoztam vacsora után, amikor nem kis meglepetésemre Buczkó Lajos állított be, sűrű bocsánatkérések közepette.

- Elnézést kérek, Marci bácsi, hogy ilyenkor, s itthon zavarom, de még a „menetrend” lezárása előtt okvetlenül beszélünk kell, mielőtt véglegesítené a beosztást.

- Már majdnem kész... - mondtam rosszat sejtve. - Jöjjön be, Lajos. Remélem, nincs valami baj!

- Hát... óvakodott beljebb esetenkedve a nagydarab ember. - Éppenséggel nincs baj, de a hétfői napra szabadságot kell kérnem. Nagy okom van rá! Muszáj!

- Szabadságot?! - hördültem fel. - Hiszen nagyon jól tudja, hogy nagyrevízió előtt állunk, kell minden kéz, különösen a magáé, nem tudnám nélkülözni.

- Márpedig, kénytelen lesz! - mondta eltökélten Lajos, s láttam rajta, milyen konok feje van, ezúttal aligha fogom meggyőzni, . - Pont most akar nyaralni?

- Nem nyaralásra kell a nap. Anyámmal kell megbeszélnem valamit. A ház miatt vannak viták az öcsémmel, s ezt csak Anyám tisztázhatja, minden az ő akaratán múlik. Döntsön ő, kié legyen a ház.

Most döbbsentem meg igazán.

- Lajos, nem értem. Már megbocsásson, magam is ott voltam édesanyja temetésén, annak pedig van már vagy két éve. Azzal aligha fog többé beszélgetni. Sajnálom...

Ám Lajost nem győztem meg. Csak mondta a magáét rendületlenül.

- Így van, Marci bácsi, pontosan két éve, hogy eltemettük szegényt, napra pontosan két éve. Éppen ezért kell beszélnem vele hétfőn, máskor nem lehet. Sürgős!

Összenéztünk a feleségemmel. Mindketten értetlenül tártuk szét a karjainkat:

- Ejnye, szegény jóember! - morogtam halkán. - Talán megbolondult? Ha egyszer ő is tudja, hogy a mama nem él, s mégis beszélni akar vele - akkor nagy baj van!

- S hol akar beszélni vele? - kérdeztem, remélve, hogy időt nyerek, s ő lecsillapszik.

- Putnokon! - jelentette ki magabiztosan.

- Miért pont Putnokon? Ott lakik? - hápoztam, de gyorsan meg is bántam. Nehogy gúnyolódásnak vegye!

- Igen, ott lakik a putnoki látóasszony. Ő az, aki odahívja a holtak lelkét, beszélgetni.

- Megháborodott, Lajos? Csak nem hisz az ilyen mesékben?

- Ez nem mese, Marci bácsi! Az az asszony képes rá. Bizonyíték van rá, sok!

- Milyen asszony? Az édesanyja?

- Dehogy! A halottlátó asszony.

- Már végképp nem értem. Milyen asszonyról beszél? Egy szót se értek.

- Hát a látóasszonyról! Nem hallott még róla? - most ő döbbsent meg. Lehetséges, hogy éppen én nem tudnám, kiről van szó?

Valamilyen nevet is mondott, de bevallom, nem emlékszem a névre. Nem is fontos. Aztán felrémlt, hogy valóban hallottam beszélni egy bizonyos putnoki asszonyról, a körzeti orvosunk, dr. Gárdai mesélt róla, aki nem egyszerű, átlagos orvos volt, úgy beszéltek, hogy politikai okokból helyezték ide a világ végére, előtte a budapesti Orvostudományi Egyetem adjunktusaként pszichológiát tanított, rendszeresen jelentek meg szakcikkei az Orvosi Szemlében, mondta el háborogva: a jó szándékú tanulatlan emberek komolyan hiszik, sőt állítják, hogy a putnoki „halottlátóasszony” képes megidézni a holtak

szellemét, lehet velük beszélgetni, színről - színre látják a holtat - állítják eskü alatt.

- Á! Tudom már milyen asszonyról beszél! De Lajos, maga komoly ember, csak nem hisz ilyen babonákban?
- Nem babona az, Marci bácsi, színiigazság! Apám kétszer járt nála és sírva jött haza. Anyám még azt is elmondta, hová dugta el az öreg pipáját, mert utálta a szagát. Apám hónapokig kereste. Hiába, vettem neki vadonatújat, szebbet, jobbat, mindig a régi, jól kiszívott öreg pipa után kesergett. Hát így ez is meglett, ráadásul az öreg beismerte, hogy tőle kért ragasztót a mama, de ki gondolta volna, hogy ilyen álnokság miatt kéri! Ott volt biz' az a padlásfeljáró alatt a lépcsőhöz ragasztva! - Pontosan ott, ahol anyám mondta! Ehhez mit tetszik szólni? - mért végig diadalmasan. - Kell - e még több bizonyíték, hogy a putnoki látóasszony nem csaló? Egy nap alatt megjáróm. Engedjen el, Marci bácsi, nagyon kérem, s szavamat adom, hogy bepótolom a munkát, miattam nem lépjük túl a határidőt, erre kezet adok!

Buczko Lajos szava nagy érték volt, az ellen nem lehetett érvem.

- Hát, jó, Lajos, menjen, ha annyira muszáj nem akadályozom. Bízom a szavában. Mikor akar utazni? Egyáltalán, mivel jut oda? Vonattal, vagy autóbusszal?

- Ezzel a kis motorkerékpárral - mutatott maga mögé. - Öreg jószág, de fél óra alatt ott vagyok vele. Vacsorázni már itthon fogok. Szóval, így, motorral. Nem nagy ügy. - Hétfőn, az évfordulón, túl akarok lenni rajta. Gondoltam, inkább a munka kezdetén hiányozzak, mint a sűrűjében.

- Rendben van, elengedem! Járjon szerencsével! - Kézfogás, Lajos megkönnyebbülve sarkon fordult, és elsietett. Behallatszott a motor felzúgása.

Feleségem még mindig kérdőjellel dermedve állt. Gyorsan elmondtam neki, mit mesélt Gárdai a látó asszonyról.

Összecsapta a tenyerét, s csak annyit fűzött a dologhoz:

- Nahát, hogy mik vannak! Érdekes! Sose hallottam róla! Az asszonyok se mondták, pedig ők mindent jobban tudnak.

Mindez szombaton este történt. Lajos hétfőn ment anyját látogatni. Abban igaza volt, hogy inkább az elején hiányozzon, mint közben. A munkabeosztás írását félretettem, majd másnap lesz időm folytatni. Telefonáltam dr. Gárdainak, hogy fontos beszédem volna vele. Jut - e negyedórája most számomra?

A Felesége, Erzsébet asszony vette fel a kagylót: -Gárdai lakás! - csicseregte.

- Kezét csókolom, Erzsébet asszony! Itt meg Marci bácsi. A kedves férje telefon közelben van? Pár szóra kérném, ha lehet.

A következő mondatot már Gárdai mondta:

- Parancsolj, Marci bácsi, miről van szó?

- Személyesen szeretném tanácsodat kérni, az egyik emberemmel kapcsolatban. Hol, mikor beszélhetnénk?

- Ha időd, kedved tartja, akár ma este is, legjobb lenne itt nálunk. Várunk!

- Köszönöm, tíz perc múlva ott leszek!

Nejem nem örült, amikor bejelentettem, hogy átmegek Gárdaiékhoz. Sietek! - vigasztaltam - A szomszéd utcában laknak, közel hozzánk. Legkésőbb félórán belül itthon leszek.

Gárdaiék az orvosi rendelő épületének emeletén kialakított 3 szobás szolgálati lakásban laktak. Gárdai a rendelő előtt várt rám, s már az utcán rákezdte:

- Csak nem veled van baj, Marci bácsi? Beteg vagy? - aggodalmaskodott.

- Köszönöm kérdésed, de az én egészségemmel, tudtommal nincs baj. Meghökkenítő jelenséggel találkoztam, ez ügyben kérem a véleményedet, s a tanácsodat.

- Készséggel, ha tudok, de menjünk be, ne itt az utcán beszéljük meg.

A dolgozószobában ültünk le. Gárdainé kávét kínált, én elhárítottam, mondván ahhoz nekem már későn van.

- Mondjad, Marci bácsi!

- Az egyik emberemről van szó. A neve Buczko Lajos. Kitűnő munkás, értelmes, fegyelmezett.

- Igen, ismerem, emlékszem rá. Ő hozta rendbe a rendelő kerítését.

- Tudnod kell, két évvel ezelőtt elvesztette az édesanyját. A néni rákban halt meg. Magam is ott voltam a temetésén.

- Én is - szólalt meg halkán Gárdai.

- S most ez az ember elkérezkedik a nagyrevízió idején, hogy találkozzék az édesanyjával, hogy az rendezze

el az örökösödési vitájukat a testvére és közte.

Az orvosnak a szeme se rebbent, úgy morogta maga elé:

- Egy újabb eset a putnoki asszonnyal!... Innentől feszülten figyelt, néha egy - egy szót felírt az előtte fekvő papírra. Csodálkoztam is.

- Te tudsz arról a „halottlátó” asszonyról?

- Tudok! Még jártam is nála. Mi több, én hívtam le a volt professzoromat, X. Y. akademikust, aki világhírű szakember, hogy segítsen kivizsgálni az ügyet. Vele együtt, kettesben látogattuk meg a nőt. Tehát személyesen is találkoztam a látnokkal.

- Ej!... ez érdekes! S milyennek találtad?

- Meggyőzőnek! Hitelesnek! Annyira az, hogy mindkettőnknek megjelentek elhunyt hozzátartozóink. Nekem az apám, a profnak az első, imádott felesége. Ott vártak bennünket a belső szobában, ölelésre tárt karokkal. Elénk jöttek!

- Megbocsáss, kérlek... Ez eléggé hihetetlennek hangzik!

- Hát persze, hogy annak! Most, itt ülve, józan fejjel szerintem is az. De ott, és akkor valóságosnak éreztük. S nem csak én, a professzor úr is. Szédelegve jöttünk ki!

- Akkor mit mondjak Buczkónak?

- Te, egyelőre semmit se mondj! Tégy úgy, mintha komolyan vennéd, s főként ne humorizálj vele. Szegény nem tehet arról, hogy a látnok hatása alá kerül. Sem ő, sem más. Sőt, maga a nő sem! Ő a legkevésbé.

- S a hatóság? Rendőrség, ezt tűri? - értetlenkedtem - A mai világban?

- Semmit sem tehetnek. Egyrészt, a nő nem pénzért csinálja, soha nem kér, nem fogad el semmit. Főként nem csaló! Egyetlen kívánsága van: ő is benn akar lenni a szobában, amikor, s ahol a látomások megjelennek. A professzorom kipurított a szobából, ki is ment, és abban a pillanatban a látomások eltűntek. Nos, ebben rejlik a magyarázat, a titok. A jelenlétében.

- Nem értem!

- Hát persze, hogy nem, ez bonyolult dolog, tudományos képzettség kell hozzá, hogy megértse az ember. A professzor most dolgozik egy tanulmányon a nővel kapcsolatban.

- S akkor végre elkaphatják a nőt?

- Nem, nem fogják elkapni, ellenkezőleg, ezzel fogják tisztázni a helyzetét, és talán kezelni is fogják szanatóriumban, ha lesz, aki képes rá. Mert a nőnek eredendően akaratától függetlenül olyan hipnotikus ereje van, ami eltér a normálistól, így született, s nem tesz mást, mint kivetíti az odalátogató tudatalattiját, amit előzően gondolt, elképzelt, s az illető valóságnak fogja fel, amit látni, hallani vél. Ezért kell jelen lennie. Ez nem büntethető helyzet, csak felkavaró élmény, nem veszedelmes. Ki kell vonni a társadalomból, mert akaratán kívül kárt okozhat. A Te Buczkó Lajosod is ennek lesz az áldozata.

- S ha beszélek erről Lajossal? Hogyan viselkedjek vele?

- Nem fogod tudni meggyőzni! Benne valóságként rögzül, amit látni vél. Ez a hipnózis egyik velejárója.

- Azért én megpróbálom!

Gárdai vállat vont:

- Ahogy akarod, de emlékezz, én próbáltalak lebeszélni! Ne erőltess!

Buczkó Lajos tehát hétfőn motorra pattant, átszáguldott Putnokra.

Kedden rendesen, időben megjelent a munkában, komorabban, mint máskor, szemei vörösek, kialvatlanok. Dolgozott egész nap, mint a megszállott. Egy pillanatra megálltam mellette, ő félre nézett, mintha nem akarna észrevenni. Sűgva kérdeztem:

- Minden rendben, Lajos? Sikertelen beszélni...?

Hörögve szakadt ki melléből a keserves sóhaj:

- Beszéltünk! Nincs már házam, Marci bácsi! Anyám az öcsémnek ítélte a házat. Építhetek újat, ha nem akarok a szabad ég alatt lakni a családommal. Remélem, a kollégák segítenek az építkezésben. Beszélek velük műszak után.

- Rám is számíthat - mondtam neki.

- Gondoltam! Köszönöm! - felelte és szemei még sötétebbek lettek.

Műszak után az öltözőben Lajos megbeszélésre tartotta vissza az embereket. Nem akartam hallgatni, az öltözőbe nem mentem be. Sejtettem, miről lehet szó: Lajos most kéri a társait, segítsenek, ha elkezd az

építkezést. Kihallatszott a korelnök Bene Laci bácsi dörgő, harsogó basszusa:

- És hol lenne házhely? Mert itt, pajtás, te üres telket már nem találsz, aranyért se.

- Van telkem, Ormosbánya szélén. Építőanyag is van elég, tanyát akartam ott felhúzni. A téglát akkor vettem, emlékezzetek, amikor tavaly lebontották az irodaházat és az igazgatóság felajánlotta megvételre a bontott anyagot. Olcsón megkaptam, ha egy tanyára elég, egy lakás is kifutja belőle. Nem palota kell, egyszerű, földszintes, két szoba, konyha, egy kis kamra. Ennyi.

- Megyünk hát! - dördült Laci bácsi - megy mindenki, ahogy szoktunk.

- Képzeljétek, még Marci bácsi is ajánlotta, hogy segít.

- Tudtuk mindig, hogy rendes ember a főnök! - mondta valaki más. Laci bácsi buzgón kontrázott alája.

- Rendes, rendes! Senki sem vitatja. De neki is érdeke, hogy az üzemben senkinek ne legyen gondja, mert az a munka rovására megy. Mikor kezded?

- Ahogy jobb idők lesznek, tavasszal. Az öcskösnek nem sürgős a beköltözés. Jó helyük van keresztanyánknál.

Megvártam Buczkót a kapunál. Kértem, kísérvén haza. Útközben elmondtam neki mindazt, amit az orvostól hallottam.

Megütközve nézett rám:

- Marci bácsi, a saját szememnek már csak hiszek! Még meg is csókoltam az arcát, s ő visszacsókolt! Természetesen, nem tudtam meggyőzni, csak annyit mondott a búcsúzáskor.

- Elmondaná ezt az öcsémnek is? Mert, ha én mondom, az olyan lenne... mintha... .

- Megértettem, Lajos. Igen, elmondom az öccsének, sőt, ha akarja, az orvos is jelen lesz a beszélgetésen. Mindenesetre, majd hozza el, Gárdai beszél erről az üzemben.

- Megpróbálom! - Lajos képe kezdett kiegyenesedni. - Akkor nyugodtabb lennék. Mindent köszönök, Marci bácsi! S azt nem lehetne, hogy egy rendezvényen, esetleg a Műv. Házban nyilvánosan tartana a doktor egy felvilágosító előadást? Mindenkinek!

- Nem rossz gondolat! Majd beszélek vele erről is. Rajta múlik

*

Gárdai a nyilvános előadást nem vállalta.

- A professzort nem előzhetem meg, - mondta - de az üzembe szívesen elmegyek, szűk körben elmondom a valóságot, így Lajost igazolja. S az öccse is részt vehet az előadáson.

Így történt, hogy Buczkó Lajosnak nem kellett építkeznie.

Az öccse morgott, s ha utcán találkoztunk, ellenségesen nézett rám, nem köszönt, inkább átment a túloldalra. Sose bocsátotta meg, hogy miattam nem lett övé a ház.

A putnoki „halottlátó” asszonyt beutalták az Országos Pszichiátriai Intézetbe.

Nem ment könnyen a dolog.

A putnokiak védték az asszonyt, naponta ezrek állták el a háza bejáratát. A hatóság kénytelen volt kényszerítő eszközöket, rendőrséget alkalmazni. Nehezen boldogultak vele, mint pacienssel, a legtöbb orvost, ápolót az örületbe kergette. Egyedül a férje örült, hogy elvitték, mert ő félt leginkább a feleségétől: boszorkánynak, varázslónak tartotta, s nem volt hajlandó egy szobában aludni vele, folyton attól tartott, hogy a felesége varangyos békává varázsolja. Ezzel ugratták az ivócimborái, amit ő komolyan vett.

Később hallottam, hogy dokumentfilmben feldolgozta egy fiatal rendező a putnoki látóasszony történetét. (Moldován?) Mindez 40 éve történt! Azóta nem hallottam semmit a látóasszonyról. Nem tudom, él -e, vagy már az ő lelke is megidézhető? Sejtelmem sincs. Igaz, nem is érdekelt.

Az utolsó mozzanat, ami eljutott hozzám ez ügyben, hogy X.Y. professzort kifütyülték, megdobálták, amikor Putnokon előadást tartott a látóasszonyról. A putnokiak büszkék voltak rá, hogy ilyen híres csodatévő asszony lakik a településükön, s nem akartak lemondani a hírnévről. Igen, büszkék voltak rá! Volt valakijük, aki kiemelkedett a szürkeségből. Milyen áron? Az őket nem érdekelte. De putnoki volt...!

SZÁJBELY ZSOLT

A börtön

A börtönöm sötét, nyirkos kövekből emelt, áthatolhatatlan - vagy inkább csak áthatolhatatlannak gondolt - falak rettentő összessége.

A rideg padlózat (mely minden bizonnyal kőből vagy talán fémből készülhetett), ha hihetek az érzéseimnek, nagyjából egy szabályos kör formáját mutatja, ebből tehát az következik, hogy maga a börtön is a kör formája szerint épülhetett, s leginkább egy hengerre hasonlíthat.

A különös épület talán magának az életnek a körforgását szimbolizálhatja, illetve a lélek folyamatos bebörtönzését egy adott testbe.

Ezen börtön falának a közepén (hogy pontosan a közepén vagy sem, azt képtelen vagyok megmondani!) található egy rács, mely minden bizonnyal acélból készülhetett, s a rácson túli kis szobában egy ideges hiéna téblábol.

A hiéna közelsége némi reményt nyújt magányomban, hiszen, bár a külvilágtól mindörökké elváltak (vagy elváltam magamat), megoszthatom gyötrő kétségbeesésemet és félelmeimet egy élőlényel.

Néha elmondom neki az életem történetét, ilyenkor gyakran kacagni kezd - tudom, hogy közeledő halálomon kacag! - s arra vár, hogy gyengülő szervezetem megadja magát, szívem megálljon és szemhéjaim örökre lezáródjanak.

Ekkor azonban majd Ő fog szenvedni, hiszen képtelen lesz áttörni a rácson, és nem tud majd jóízűen falatozni a holttestemből.

Egy karnyújtásnyira lesz tőle az élelem, melyet oly régóta vár már, s végül nem lesz számára más kiút, minthogy lassan és megfontoltan felfalja önmagát.

Az idő az évek folyamán teljesen átalakult... A percek, az órák, a napok elvesztették jelentőségüket: szürke, iszamos anyaggá váltak, melyet mohón felfalt a kétségbeesés.

Emlékszem rá, amikor még fiatal voltam és vérem forrott a szabadulás vágyától, mindig megpróbáltam felkapaszkodni a falakon, ám minduntalan kudarcot vallottam. A kudarc érzése lassan átalakult hitté, mely mostanra az unott beletörődés pókhálójában vergődik, erőtlen, meggyötört rovarként.

Az emberek azonban - bármennyire is hihetetlennek tűnik! - egyáltalán nem hiányoznak, sőt, egyedül csak a Szabadság az, melynek hiánya oly nagyon kínozza a lelkemet.

Amikor évekkel ezelőtt a keletről jött katonák feldúlták a falvakat, és az isteni ígék hirdetése közben elrabolták a rettegő lányokat, s velük együtt féltve őrzött ártatlanságukat is, néhány katona lejött hozzám a börtönbe és megpróbálták kiszedni belőlem az ősi titkokat, melyeket még az éj leple alatt bóklászó, izzó szemű jaguáremberek hagytak rám a napfogyatkozás ünnepe után, de én elviseltem a kínzásaikat, nyugodt voltam és nem szóltam egyetlen szót sem.

Őket viszont rettentően feldühítette feltűnő némaságom! Nem látták a rettegést a szememben, nem látták, hogy félek tőlük, s éppen ezért nem érezték önnön hatalmukat sem...

Egyre szörnyűbb és szörnyűbb kínzásokat alkalmaztak: a körmeimet leszaggatták, az ujjaim között bemetszették a húsomat, izzó parazsat nyomtak az ágyékomba, a nyelvemet hegyes tűkkel szurkálták, de én mindvégig néma maradtam, hiszen az elme hatalma képes semmivé foszlatni a fájdalmat.

Aztán, miután magamra hagytak (a rács mögött sunnyogó hiénával), elkezdtem kivetíteni gondolataimat a sötétségbe...

Eleinte az emlékeim között kutakodtam, megfogható érzéseket és képeket kerestem, de amikor már kezdtek elfogyni az emlékeim, rájöttem, hogy alkothatok magamnak új történeteket, új emlékeket is.

Így végül is sikerült megteremtennem egy hatalmas kő-majmot, mely a börtön legsötétebb zugába húzódott előlem és onnan figyelte minden cselekedetemet.

A hiéna pedig napokon át vonyított, reszketve szemlélte az elméből született, különös kő-majmot, mely lassan-lassan kezdett öntudatra ébredni, igaz, csak az álmaimban tudta megmutatni, hogy sikerült elsajátítania a beszéd vagy éppen az éneklés képességét.

Pár nap elteltével azonban kételkedni kezdtem a kő-majom öntudatában, hiszen ha én teremtettem, ha belőlem született, akkor nem rendelkezhet önálló akarattal, azt kell gondolnia, azt kell éreznie, amit én gondolok és amit én érzek.

Majd, talán egy héttel később, a teremtmény lassan elhalványult, hiszen kezdett repedezni a belétáplált hitem, míg végül semmivé foszlott, és én ott maradtam kettesben a hiénával, aki még napokkal az elmém által kreált lény eltűnése után is rettentően félt.

Kezdtém azt hinni, hogy nem csak az én időm járt le, hanem lassan a világ pusztulásának órája is közeleg... Hogy honnan törhetett rám ez a baljós feltételezés? Azon egyszerű elgondolás szülte világra, mely szerint nem én vagyok az egyetlen bebörtönzött lény a planétán. Feltételezésem szerint minden földrész, minden országának, minden városában és minden falvában vannak az enyémhez hasonlatos börtönök, és ezekben a börtönökben hozzám hasonló emberek ülnek és kétségbeesetten gondolnak arra a rettentő tényre, hogy szörnyű helyzetükben másokkal is osztozniuk kell.

Persze elképzelhető, hogy akadnak közöttük olyanok is, akik egyéni tragédiaként élik meg helyzetüket, és bizonyos értelemben talán igazuk is van, hiszen minden embernek a saját szabadsága a legfontosabb.

Mostanában egyre gyakrabban hatalmába kerített egy gonosz képzet: mi van akkor, ha az előző életem, pontosabban az előző életemből megmaradt emlékek, voltaképpen egy álom részét képezik, s én magam születésem első pillanatától kezdve ebben a különös börtönben élek?

Mi van akkor, ha a szabadság, mely után oly sokat vágyódtam, valójában csak illúzió, és az embernek örök idők óta a szenvedés a sorsa?

Ha mégis valamilyen célt próbálnék találni ebben a korántsem biztató, kaotikus helyzetben, egy célt, mely az értelem lángjaként ragyoghat a létezés örökös éjjelében, csakis arra gondolhatok, hogy a börtön, pontosabban szólva a bebörtönzés célja az önmegismerés lehetett.

Hogy igazán megismerhessük magunkat, magányosan kell élnünk. El kell zárkóznunk minden élő és élettelen dologtól, hogy semmi ne zavarhassa a nyugalunkat. De ha ez igaz, akkor mit keres ott velem szemben az a hiéna?

Talán Ő lenne maga a megtestesült Gonosz, a Kísértő, aki mindig követ minket és a leghűségesebb társként elkísér életünk végéig? Ha így van, akkor a magányunk pusztá illúzió, semmi több.

Lelkemen eluralkodott a nyugalom.

Ha ez lenne a Sorsom, ha ez lenne minden ember sorsa, akkor nem tehetek mást, minthogy beletörődök, és a remény legutolsó madarát is elkergetem magam mellől.

Különös érzés ám a Remény! A legsötétebb pillanatokban is képes elringatni szívünket, s bár jól tudjuk, hogy minden szava hazugság, mi mégis átadjuk magunkat a boldogságnak, ennek a megfoghatatlan fogalomnak, melynek valódisága éppúgy megkérdőjelezhető, mint az a teória, hogy mindannyian céllal születünk a világra.

Az ember már születésének pillanatában jogot formál az egyetlen kiváltságra, melyet valóban magáénak érezhet, és ez a kiváltság nem más, mint a magány...

Napokkal később, mikor éppen megszokott álmaim hófehér szárnyain repültem a kék égbolton, hirtelen változás állt be az álom természetében: eltűntek belőle a színek, szárnyaimat felperzselte a Nap, és én lezuhantam a földre, ahol beleragadtam egy kén-szagú mocsárba.

Eleinte csak száraz virágszirmok hullottak a fejemre, később már fekete eső záporozott, majd az eső iszappá alakult, és kezdett maga alá temetni.

Tudtam, hogy ebben az álomban nem eshet bántódásom, ám ugyanakkor átcikázott rajtam annak a lehetősége is, hogy ez nem álom, vagy ha álom is, nem a tulajdon álmom: rabul ejtett egy kollektív lidércnyomás, amit nem az én tudattalanom irányított, és amely azt kívánta sugallni, hogy a történelem majd maga alá temet, és én nyom nélkül elveszek az örvénylő Semmiben!

Nem harcoltam az életemért, inkább belekapaszkodtam egy tudatosan megformált álmoképbe, egy kristályvizes és fölött ragyogó holdsugarba, mely csodák-csodájára kilendített a kétségbeesésből, egyenesen a félelem ölébe.

Egyesültem a Végtelennel!

A kínzások emlékei könnyed selymeként lebegtek el a semmibe...

A révület erői tollpiheként dobálták a testemet, és én rettegtem, hogy mindez a végtelenség felfoghatatlan az emberi elme számára, hogy a megértés és az elfogadás csak a saját, reménytelen sorsunkat képes valóban elfogadtatni önmagunkkal, a világ mibenléte azonban örökre rejtély marad.

Aztán hirtelen, mikor már kész voltam feláldozni gondolataimat a Tudásért, mikor már végleg kiléptem az életnek nevezett szarkofágból, kínzó fényesség hasította szét a teret, s én visszakerültem börtönömbbe a hiéna mellé, amely most élettelen tetemként feküdt a cellájában, s szemei fekete üveggé válva kémlelték a Semmit.

Pusztuljon hát el velem együtt a Mindenség! Szakadjon szét minden álom, mely jogot formálhat a reményre! Vesszen a homályba a fák törzsébe vésett titok!

Ha már beleláltunk a Végtelen titkaiba, és megértettük, hogy a tudásvágy, mely nyugati szélként dagasztja elménk vitorláját, csupán az istenségek árnyékát képes megláttatni velünk, nem lesz többé olyan gondolat, nem lesz olyan ábránd, mely tovább lendíthetne minket egy elkövetkező percbe.

Többé már nem fogom szomjazni a tudást...

Itt maradok, ebben a személyes börtönben, réveteg szemekkel nézem a hiéna tetemét, s talán egy távoli pillanatban majd életet lehelek belé, hogy súlyos teherként rápakolhassam magányomat, melynek súlya alatt, tudom, össze fog roppanni.

De addig is hagyom, hogy magába zárjon a vak homály, s éjszakánként újabb és újabb kő-majmokat álmodok magam mellé, hogy a meghatározhatatlan hajnal bizonytalan érkezéssel majd újra hatalmába kerítsen az üresség, és a jeges, földöntúli rettegés...

VÉGH TAMÁS

És mégis...

„S dúlt hiteknek kicsoda állít
Káromkodásból katedrális?”
(Nagy László)

Letagadnád szépséges
Szívedbe vetetett hitedet,
Hagynád, hogy mardosson
A kétség, s a gyűlölet ereje
Leteperjen, s pokolra vigyen,
Idegen terepre,
Ahol lomb nem remeg?

Hiába ülteted ott a fát,
Virágtól, gyümölcstől ága
Nem fog rogyadozni.
Nem szeded le azt ember,
Hiába vársz csodára.

Van bánat és van vigasztalás is,
Jó lehet, mi most rossznak látszik,
Van szeretet és megbocsátás is,
Van okos szó, ami nem lázít,
S csendre tanító áhítatában
Szívedben szólal a varázssíp.
Káromkodásból ima lesz,
És imákból katedrális.

BEMUTATJUK

BODOR EVELIN ANNA

Fazekas
és Népi Játszóház Vezető

1987-ben születtem Balassagyarmaton. Dejtáron nőttem fel, de érettségi után Pesten éltem.

Mindenféle kézművesség, képzőművészet, zene, tánctanulás érdekel(t), így nehéz volt választanom, hogy milyen képzést válasszak.

2006-tól a Népi Mesterségek és Művészetek Szakközépiskolájának diákja lettem.

2008-an elvégeztem a népi játszóház vezetői szakot, 2010-ben a fazekast is.

Vidéki lévén nem volt nehéz megszeretnem a népművészetet, és ma már biztos vagyok benne, hogy az a „hasra ütés” szerű ötlet, hogy fazekas leszek, nem a véletlen műve volt.

Ez után visszaköltöztem Dejtárra, és itthon építettük fel a saját fazekasműhelyem, ahol azóta is dolgozom. Emellett rendszeresen tartok alkotóházi foglalkozásokat és azokat, akik megismerkednének az agyagos mesterséggel, bármikor várja a „Nyitott Műhely”.

Eljárok vásárolni a munkáimmal, vagy megrendelésekre dolgozom. Még csak keresem a saját stílusomat, de boldog vagyok, hogy a hobbimnak/ból élhetek. Szeretek az agyaggal dolgozni, igazából a négy alapelemmel együtt jön létre minden munkám, a Földből a Víz segítségével kialakítom a formát, a Levegő megszárítja, és a Tűz kiegészíti. Rettentő ember és természet közeli tevékenység, ezért ajánlom mindenkinek, és ha szeretné, szívesen meg is mutatom, hogyan kell.

Dejtár, Szondi u.1.

Evelin1987@freemail.hu

Spangár estek

Irodalomról mindenkinek!

A rétsági

Spangár András Irodalmi Kör

szeretettel vár minden irodalom kedvelőt

felolvasó estjére

2012. március 9-én 17.00 órától

a könyvtár olvasótermébe.

Városi Művelődési Központ és Könyvtár

2651 Rétság, Rákóczi út 26.

Jótekonysági koncert a pataki templomban

Maczkó Mária

eMeRTon - és

**Magyar Örökség-díjas népdalénekes
énekel 2012 március 10-én
szombaton a délután 5 órakor
kezdődő szentmisén, s az azt
követő jótekonysági koncerten.**

**A koncert után hálás szívvél
elfogadunk adományokat.
A befolyt összeget a pataki
plébánia felújítására fordítjuk.**

**Szeretettel várunk mindenkit
közös imádságra.**

**"aki szeret, az énekel"
"aki énekel, az kétszeresen imádkozik"**

Péter Péter költőt köszöntjük 75. születésnapján

Több évtizede meghatározó személyisége Vác város irodalmának. Bár műszaki pályán dolgozott, a költészet iránti vonzalma, az írott szó mindig jelen volt életútján.

Verseire az új-impreszionista hangvétel a meghatározó. Nemcsak tájverseiben, hanem a „csípősekben” is egy pillanat megragadása jellemzi verseinek felépítését. Nem történeteket mond el, hanem az adott állapotot festi le, annak képeit illeszti kerek egészszé.

Péter Péter kis füzetecskéikben közreadja, jórészt, humoros verseit. Eszperantóul is ír és fordít. A Széchényi Könyvtár honlapján a kortárs eszperantó irodalom fejezetben megtalálható Péter Péter (Petro Vacano) magyar és eszperantóul írott 39 verse, három novellája, hét műfordítása (köztük: Ady, Szimonov, Apollinaire, Verlaine versei).

Költőtársaiért megszerkesztette, összeállította a „*Dunakanyar költészete*” című antológiát, és sikerült megnyernie a város vezetését, hogy az előállítás költségeihez segítséget nyújtson.

2009-ben, Cservenák Péter fotóival illusztrálva jelentette meg a „Váci képeslapok” című kötetet, amelyben „városi séta” során nyert benyomásait versekben szólaltatja meg.

1910-ben: „*A fény halála*” összefoglaló füzet, 1957-2006 között született, majd azt követő években megjelent versekből válogat egy csokorra valót. Közreadva Rasul Gamzatovics Gamzatov avar, Thomas Moore ír költő egy-egy versének fordítását. A Budapesten működő Lírikusok Irodalmi Műhelye által időnként megjelenő antológiákban rendszeresen szerepel.

Legújabb „városnéző” verseskötetének címe: „*Ballada a váci becsületsüllyesztőről*” (2011) Neninger Géza fényképésszel végigjárták a „kocsmákat”. A felvételeket egy-egy vers illusztrálja.

Több évtizedes munkássága nem volt hiábavaló, hiszen 74. születésnapja előtt, 2011. január 22-én, a Kultúra Napján “Vác Város Művészeti Díját” (megosztva Juhász András fafaragó népi iparművésszel) vehette át.

Péter Péter születésnapján irodalmi műsora 2012. március 24-én, szombaton, 16 órakor kezdődik a Madách Imre Művelődési Központ Végh Dezső termében.

Köszöntőt mond: Fördös Attila Vác város polgármestere.

Bevezeti: Székelyhidi Ferenc és a szerző.

A verseket tolmácsolják: a szerző, Péter Pál és Nábelek Anita, Csereklye Károly Zoltán, Smál Gábor (a Fónay Márta – Humánia – Társulat tagjai.)

Székelyhidi Ferenc

Fénykép: Péter Péter saját versét mondja a váci eszperantó ünnepségen 2010-ben.

Készülj!

Kössél ostort, karikást, mert
Böszörményben idén is várunk Rád!

Találkozzunk 2012. március 31-én
szombaton délben a Bocskai szobornál.

Ha szeretnéd megismerni, hogyan készítik a legjobb
mesterek a karikás ostort, s csergetni is szeretnél megtanulni,
sőt még csikósokat és népies fogatokat is akarsz látni, akkor gyere
délelőtt a Hajdúsági Múzeum udvarára.

Segíts nekünk a szervezésben, **jelentkezz**
a csergetes@hajduboszormeny.hu drótposta címen!

További információ: www.hajduboszormeny.hu

www.karikasostor.hu

Ostor, de Karikás

Ostorkészítő baráti összejövetel

2012-ben karikás ostor és bicskatarató készítő baráti összejövetel a www.karikasostor.hu szervezésében Gyula-Városerdőn.

Az egy hetes időtartam alatt el lehet sajátítani a hortobágyi karikás ostor és a bicskatarató elkészítésének fortélyait.

18 éves kortól várjuk a jelentkezőket.

Az összejövetel végén mindenki hazaviheti az általa készített ostort és bicskataratót, ami eredeti anyagokból és eredeti módon készül, úgy ahogyan a hortobágyi pásztorok készítették.

A szállás egy 4 ágyas szoba, illetve sátrazás saját sátorban.

A közelben szabadstrand és horgászási lehetőség van.

Az ostorhoz és a bicskataratóhoz szükséges alapanyagot illetve az elkészítésükhöz nélkülözhetetlen eszközöket biztosítjuk.

Napi egy étkezést biztosítunk ami bográcsban főzött étel lesz.

Időpontok:

június 11-17, június 25- július 1.

július 9-15, július 23-29

augusztus 6-12, augusztus 20-26

Jelentkezni lehet :

e-mail : karikasostor@karikasostor.hu

Kapcsolat:

Széké Péter ostorkészítő és Kurtics Attila bőrműves

A részvétel mikéntjéről e-mailben érdeklődj!

PÁLYÁZAT

HAZA, CSALÁD, EMBERISÉG – VERSPÁLYÁZAT

A Karcolat Irodalmi és Művészeti Tehetségkutató Egyesület (KIMTE) Líra Szekciója, A Magyar Parnasszus Az Élő Magyar Líra Csarnoka hagyományteremtő szándékkal verspályázatot ír ki a kortárs magyar líra minden alkotója számára Haza, Család, Emberiség témakörében.

A pályázati versek formája a klasszikus időmértékes metrumok valamelyike legyen. Az ettől eltérő formájú költeményeket a díjazásnál nem áll módunkban figyelembe venni. A versek mutassák meg a magyar lírai nyelv eredendő szépségét; választékos stílusban íródjanak; a klasszikus metrummal nem összeegyeztethető trágárságok és szleng kifejezések kerülendők! Az időmértékes költészet nem avult el, szabályai továbbra is érvényben vannak, és meggyőződésünk szerint a klasszikus időmértékes formák a jelenben is alkalmasak az emberi lényeg kifejezésére, értékes lírai alkotások létrehozására.

A pályázaton műfaji megkötés nincs.

Minden szerző maga választhatja meg a verséhez a megfelelő metrumot. A hibátlan verseléshez azonban ragaszkodunk, és ahhoz is, hogy a jól alkalmazott formába a Szerzők szabatos és világos szöveget öltöztessenek. A feltűnően hibás metrummal vagy zagyva szöveggel küldött alkotásokat nem áll módunkban díjazni.

Ugyancsak nem áll módunkban díjazni azokat a műveket sem, amelyek szerzői nem hajlandók betartani a magyar nyelv jelenleg érvényben lévő helyesírási és központoszási szabályait. Néhány hiba esetében a zsűri javaslatot tesz a Szerzőnek a mű javítására; ha azonban a helyesírási és központoszási hibák száma a tűrhető mértéket meghaladja, a verset kizárjuk a pályázatból.

Különösen aktuálisnak tartjuk a haza, a család és az emberiség fogalmának lírai eszközökkel történő újragondolását, esetleg újra definiálását, a hozzájuk fűződő érzések tisztázását.

A következő kérdések feldolgozását várjuk elsősorban:

- Milyen érzések fűznek bennünket ma a hazánkhoz?
- Mit jelent ma a hazaszeretet?
- Milyen érzelmek fűznek bennünket hazánkhoz, honfitársainkhoz?
- Milyen kötelességeink vannak a hazánkkal szemben?
- Mit jelent, és miért fontos ma magyarnak lenni?
- Milyen kapcsolatban vagyunk más népek fiaival?
- Mit tehetünk hozzá, és mit kell hozzátennünk az emberiség közös kultúrájához?
- Hogyan kell megőriznünk a sajátunkat?
- Milyen értékeket rejt, vagy rejthet napjainkban a család, milyen, vagy milyennek kellene lennie?
- Hogyan változott, mit jelent manapság a család, mint szeretetközösség?
- Mitől más a mai család, mint a tegnapi vagy tegnapelőtti?
- Milyen manapság apának, anyának, gyermeknek lenni?

- Hogyan védheti meg tagjait a család a jelen és a közeljövő kívülről jövő ártalmaival szemben?
- Mi a szeretet jelene, jövője, egyáltalán: mit jelent manapság a szeretet?
- Melyek az emberiség jelenlegi legnagyobb problémái, hogyan lehet őket tiszta lírai nyelven megfogalmazni, és van-e rájuk orvosság?
- Milyen egyensúlyt kelle(ene)képeznie az emberiség számára a globálisnak és a lokálisnak?
- Milyen módon tudnak a Föld népei békés alkotómunkában együtt élni és alkotni a jövőben?
- Melyek a globalizáció veszedelmei, ártalmai, nemkívánatos vonásai?
- Miképpen függ össze egymással a jelenben és a jövőben haza, család és emberiség?

Minden Kedves Pályázót arra kérünk, hogy a témával kapcsolatos kiüresedett politikai és médiaszólamokat, közhelyeket igyekezzenek elkerülni, a témában rejlő mélységekre vagyunk elsősorban kíváncsiak!

Az alkotásokat kizárólag elektronikus formában (lehetőleg csatolt dokumentumban) a következő e-mail címen fogadjuk: vers@kimte.hu

A tárgymezőbe kérjük beírni: Haza, család, emberiség

Beküldési határidő: 2012. március 15.

Az eredményhirdetés várható időpontja: 2012. április 11.

A díjátadó várható időpontja Az Élő Magyar Líra Csarnoka ünnepségén: 2012. április 14.

Értékelés és díjazás:

A zsűri A Magyar Parnasszus szerkesztőségének és bizottságának tagjaiból kerül ki.

A győztes műveket antológiában jelentetjük meg, a legjobb alkotások szerzői értékes könyvjutalomban részesülnek.

A döntőbe jutott versek felkerülnek A Magyar Parnasszus Az Élő Magyar Líra Csarnoka portáljára. A díjazottak elfoglalhatják szintjüknek megfelelő helyüket a Magyar Parnasszus hegyének különböző szintjein.

Nevezési díj nincs, a győztes alkotások szerzőitől az antológiában való megjelenéshez hozzájárulást nem kérünk.

Az alkotások beküldésével a pályázók beleegyezésüket adják abba, hogy a beküldött pályamunkát a KIMTE mind elektronikus, mind nyomtatott formában közzétegye. A pályázó mindenféle honoráriumról lemond.

A Karcolat Irodalmi és Művészeti Tehetségkutató Egyesület fenntartja a jogot a megjelenésre szánt pályamunkák szerkesztésére.

KIMTE és Az Élő Magyar Líra Csarnoka szerkesztősége
<http://lira.kimte.hu>

SZÉPIRODALMI PÁLYÁZAT

A pásztói ATHÉNÉ ALKOTÓKÖR
irodalmi pályázatot hirdet öntevékeny irodalmárok részére.

A Zászlós Zsóka György emlékére alapított

ATHÉNÉ IRODALMI-DÍJ

olyan írásművek elismerésére szolgál, amelyek
a helyi magyar kultúrát gazdagítják.
Külön hangsúlyt helyez a magyarság nyelvi kultúrájának ápolására és
a helyes magyar nyelvhasználatra.

A pályázat témái:

Barangolás a természetben.

Éltető búzamezők.

Falujárás.

Nagyvárosi fények

A pályázatot műfaji megkötés nélkül, *jeligés* beküldéssel,
30 éven aluliaknak hirdetjük meg.

Minden pályázó csak egy alkotással pályázhat.
Terjedelem legfeljebb 5000 karakter, 12-es betűméretben,
Times New Roman betűtípussal, mellékletként csatolva.

Beküldés:

athene.paszo@gmail.com

Tárgy: ATHÉNÉ IRODALMI PÁLYÁZAT

A kísérőlevélben és a pályázat címlapján is kérjük feltüntetni a jeligét és a témát!

A jelige feloldására szolgáló adataikat – név, cím, születési idő,
e-mail cím, telefonszám – külön mellékletben kérjük csatolni a beküldött anyaghoz.

Nevezési díj: 500Ft/ pályamű

Beküldési határidő: 2012. július 31.

Számlaszám:

10401330-00015421-00000009

A pályázat akkor érvényes, ha a beküldési határidőig beérkezik az Athéné Alkotó Kör számlájára a nevezési díj is.

Díjazás: 30 000 Ft értékű összdíjazás, és megjelenési lehetőség
az „Athéné Almanach 2013” című kiadványban.

Eredményhirdetés, a pályázat értékelése:

2012. szeptember 29-én szombaton,

**a Pegasus szárnyain elnevezésű Poéta Pikniken, Szurdokpüspökiben, az Anna-liget Ifjúsági
Táborban.**

További információ: Kontra Marika Szvita +36 20 / 918 50 70

ATHÉNÉS HÍREK

Megjelent „Athéné Almanach 2012” című kiadványunk.

A pásztói művelődési központ február 9-én
csütörtökön 15.00-kor

Tóth Imre és Ifj. Stadler Árpád alkotói műhelyprogramjának
ad otthont.

Február 17-én pénteken 16.00-kor Simon Imre és
Nógrády Andor kiállítás-
megnyitójára várunk mindenkit szeretettel a pásztói
könyvtárgalériába.

Március 8-án csütörtökön Kontra Marika Szvita és Csapó Lajos
műhelyprogramja, valamint a Nők a Szébb Jövőért egyesülettel
közös tartandó Nőnap Ünnep pásztón a művelődési
otthonban,
az egésznapos városi Nőnap Ünnep miatt *elmarad*.

„Suttogó szelek szárnyán” címmel megjelent Pászti Szabó Zoltán
harmadik verseskönyve. Ünnepeles könyvbemutató
április 11-én szerdán
17.00-kor lesz a 2012-es Költészet Napján a pásztói
könyvtárban.

Vendég: Bottyán Katalin képzőművész

Felhívásainkra, rendezvényeinkre és programjainkra
minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Érdeklődni lehet: paszti.szabo@gmail.com

Részletek és egyéb információk: www.athenefala.hu

KARAFFA GYULA

A gondolattul...

Élt eccer, vót eccer egy szegény vándorlegény. Szana s szerte járta a világot, s mindenütt ragatt reá valami, hol valami fortély, valami szakmabéli hasznosság, hol meg csak a kosz. De azt is megbecsülte, mert az idegeny kosz vót, s hát az jobb mint az otthoni kosz. Idegenbe minden jobb, há nem? Há' de! Maguk nem tapasztalták még?

No, eccer elvetődött egy olyan országba, hol lopó vót a király s lopók vótak a vezetők. S hol lopó a király s lopók a vezetők, ott a Dárijus összes kincse is csak borraivalónak lenne elég a gazdagnak, s igenigen sok a szegény. No, hát itt se vót elég az annyi, mindég több kellett vóna a nagyoknak. Ki is vetettek azok ebadót, füstadót, údadót, házadót, haladót, vízadót, sáradót, véradót, de még tán a levegővételt is megadóztatták vóna, ha az eszükbe jutott vóna. Többféle adót mán én se nem sorolok fel, nem akarok ötleteket adni idehaza sénkinek se! No, nyögött is a szegény nép, az istenadta, de errefel a nyögésre is adót vetett ki a király, s még a beszédre is, a szavakra, ahogy az illendő, ahol visszafóznak. Vót is nagy csend ótánmán!

No, menegetett a mi vándorlegényünk, menegetett ebbe a csendess, szegény, idegeny országba, s haladtába egy patakához ért, s azon álló hídhoz ért. A híd előtt állott egy csapat morcona darabont, kik szedték a hídadót. De olyan rongyossak vótak azok hajják, hogy a köpcijük is kilógott a fótos gatyájukbul. Feleségre se tellett nékik, mer nem bírták vón étetni az asszonyt s a pulyákat, de fótra se tellett nékik, mer odaatták adóba a királynak a fót árát is. Nékik mán csak a szógálat maratt, s ha éhen nem vesznek hamarost, bizony sokáig szógálnak még a királynál, nékem elhihetik! No, te vándorlegény, fizessed csak megféle a hídadót, monta az egyik darabont, s úgy is vót, megfizette szó nekül, s egykicsit mosolygott is mellé. Hejj, de meglepöttek a darabontok, lám itt egy idegeny ember, ki mosolyogva adózik, hogy az édesanyanesirassa! Hát hogy lehet e? Pedig mán egykis veszekedéshe s verekedéshe készültek vóna, mivel igencsak vicketett a tenyerük. Tán a királyra haraguttak, azér, csak még nem tutták? No, aszmongya egy másik darabont, te vándorlegény, fizessél csak a hídon tett lépéseid után is adót a királynak, de izibe! Aztat is odaatta a vándorlegény szó nekül, sőt, még azt is megtódotta egy újabb mosollyal a bajussza alól. De mán eztet egy darabont se túrhette el, s kivetették reá az údadót, a bocskoradót, a kóadót, az árokadót, a madárfütty adót, s mindent, mi csak eszükbe jutott. A vándorlegény mindet szó nekül kifizette, s megent csak mosolygott az egészen. Hát te min mosolyogsz, te szerencsétlen, hát éppen most fosztottuk ki az erszényedet- monták a darabontok. Tuggyák, hogy min mosolygok magamba? –kérdezte túllük- Hát azon, hogy maguk mindenbül adót szettek, de azt, hogy én mit gondolok kendtekrül meg a királyukrul, meghogy hányszor küttem el kendteket az édesanyjuk valagába, azt maguk nem tuggyák mégcsak megsaccolni se, nemhogy megadóztatni!

No, híre ment ennek az esetnek, s azóta mongyák az értelmesebbek, hogy:

„A' gondolattúl vámot nem vesznek.”

Beíratott...

Eccer vót, de nem is olyan régen vót, élt eccer egy király, kinek országában igencsak elszaporodott a sok csaló, meg a sok szélhámos. Kicsit hókabóka vót a király tán, vagy csak eccerüen becsületes, s mindent elhitt? Az a mesém szempontyábul teljessen érdektelen!

No, eccer a királyi udvarba érkezett messzi fődrül egy idegeny, ki olyan híreket hozott, hogy amerrül gyöött, ott egy aranyért adnak egy olyan paripát, hogy még a csillagos eget is lerúgja, ha kapálózni kezd a

patájával! Hejj, de megkívánta a király azt a lovat, s menten továbbvitte a látomássát, s mán egy egész ménest látott ilyen paripákból a királyi udvarba! Szinte mán látta a sok írgyet is, kik őtet fogják süvegelni a csodaszép méneséért, meg a hatalmas eszéért, hogy eztet a dógot leszervezte. Hozzá is szólott menten az idegenyhez: Figyejjél csak reám, te meszirül gyött ember! Itt van száz arany, eriggy csak vissza oda, honnan gyüttél, s hozzá el nékem száz ilyen paripát, s ha meghozod, még száz aranyat kapsz jutalmul tüllem, meglásd! No, indulj! El is ment a száz arannyal az az idegeny, mán hogyné ment vóna, hájszen ennyi arany csak a mesébe van, ott is csak elvétve. Zsebre tette, s elment szépen. Hát!

No, a királynak vót egy udvari bolongya, kinek a hóna alatt vót egy hatalmas nagy könyv, kibe bé szokta jegyezni, milyen bolondságokat tapasztalt ű a király udvarába. A bolondok könyve, e vót a neve annak a fóliánsnak. Hát nézi a király, most épp az ű nevé s az idegenyvel történeteket jegyezte bele a bolond! Mér írtál te bé engemet név szerént te bolond a könyvedbe? –kérdezte a király, s már gyött is rá a válasz: Hátcsak azért, királyom, merhogy igen nagy bolondság vót egy idegenyre ennyi aranyat reábízni! Osz, ha visszatérend a paripákkal? Vagy ha a paripák mán elfogytak, akkor a pénzzel? –kérdzett vissza a király- Hájszen még jutalmat is ígértem néki, te bolond! No, felséges királyom, -kezdte a bolond a viszontválaszát, -ha az idegeny visszatérend ide hozzánk, akkor biza a kend nevé kihúzom a fóliánsból, s az idegeny nevé jegyzem bé a bolondok könyvébe! Mer az ű részéről meg az vóna nagy bolondság, ha ennyi pénzzel a zsebibe még egyáltaljába a visszatérésre is gondolni merészelne!

Hogy osztán visszatért e az idegeny, én aztat mán nem hallottam, de tegye fel a kérdést mindenki magának: Én visszagyönnék, ha száz aranyat kapnék messzifődi paripára? Ha a válaszuk netán a nem lenne, akkor maguk mán értik ezt a szólást:

„Bé íratott a’ Bolondok’ könyvébe.”

Ha meg az igen lenne a válaszuk, akkor maguk is vagy nagyon becsületesek, vagy csak eccerűen bolondok! Jónapot!

E havi számunk szerzői:

Ács Sándor (Nagyenyed, 1913-2005, Budapest) író,
köztisztviselő

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő, szellemi
szabadfoglalkozású, író

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság,
helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató

Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő

Forgács Miklós (Ipolyság, 1973) Léva, újságíró, író,
rendező, dramaturg

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007)
református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

dr. Koczó József (Perőcsény, 1950) Vámosmikola,
helytörténész, ny. iskolaigazgató

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró,
író

Kó-Szabó Imre (Orosháza, 1936) Vác, író

Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét,
tanár, író

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda,
tanár, költő

Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író

B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő,
restaurátor

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő,
író, előadó

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Százdi Sztakó Zsolt (Ipolyság, 1967) Százd, író

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Szűk Balázs (Eger, 1960) Debrecen, középiskolai tanár,
író, költő

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:
+3630-383-5385

Email cím:

karaffagy@ gmail.com

hgev@ freemail.hu

Weblapok:

www.karaffamese.freewb.hu
www.karaffagy.freewb.hu
www.karaffaboros.freewb.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

**Internetes lapunkra is vonatkoznak a
szerzői jog védelmének szabályai,
ezért a Börzsönyi Helikonban
megjelent bármilyen anyag más
felületen, lapban való
felhasználásához az érintett Szerző
előzetes engedélye szükséges!**

Bodor Evelin Anna kerámiája (pálinkás butykos)